

307-72
๓๑๓5๓
๘-3

การศึกษามลกระทบการขยายชุมชนที่มีต่อสภาพแวดล้อมคลองรังสิตประยูรศักดิ์

26 เม.ย. 2548

บทคัดย่อ
ของ
นางสาวเดือนเพ็ญ บัณฑิตพัฒน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา
มีนาคม 2548

เดือนเพ็ญ บัณฑิตพัฒนาระ. (2548). การศึกษาผลกระทบการขยายชุมชนที่มีต่อสภาพแวดล้อม
คลองรังสิตประยูรศักดิ์. สารนิพนธ์ กศ.ม. การมัธยมศึกษา (การสอนสิ่งแวดล้อม).
กรุงเทพฯ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษา
สารนิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร.วินัย วีระวัฒนานนท์.

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างชุมชนคลองรังสิตในเขตอำเภอธัญบุรีจำนวน
50 ครัวเรือน โดยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจและเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ข้อง การสัมภาษณ์ การสังเกต และรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์

การศึกษาพบว่า

1. ความเป็นมาและความสำคัญของคลองรังสิต พบว่าคลองรังสิตมีประวัติความเป็น
เป็นมาและความสำคัญสำหรับชุมชนในอดีตโดยมีจุดประสงค์เพื่อการชลประทาน การเกษตร
และการคมนาคม แต่ในปัจจุบันความสำคัญของคลองถูกลดบทบาทลง กลายเป็นแหล่งระบาย
ของเสียลงสู่คลองเนื่องจากสภาพชุมชนมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

2. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนคลองรังสิต
พบว่า ในอดีตสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนเป็นสังคมชนบท ที่คนในชุมชน
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันสภาพของ
ชุมชนเปลี่ยนไปเป็นสังคมเมือง คนในชุมชนจะประกอบอาชีพหลากหลาย มีทั้งพนักงานใน
โรงงานอุตสาหกรรม ค้าขาย รับจ้าง อาชีพการให้บริการต่างๆ

3. ด้านคุณภาพน้ำในคลองรังสิต จากการสำรวจของหน่วยงานสาธารณสุขจังหวัด
ปทุมธานีและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี พบว่า ดัชนีที่เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพน้ำคือ
ค่าการละลายของออกซิเจนในน้ำ (DO) ช่วงคลอง 1 ถึงคลอง 3 คลอง 10 และคลอง 12 มีค่า
DO สูงกว่ากำหนดแต่สิ่งมีชีวิตสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ สืบเนื่องมาจากช่วงคลองดังกล่าวมี
การใช้เรือสัญจรทำให้ค่า DO สูงและพบว่ามีการทำประมง แต่ในผลตรงกันข้ามพบว่า ตัว
บ่งชี้การเน่าเสียของน้ำ ชี้ให้เห็นว่าน้ำในคลองมีการปนเปื้อนของสารอินทรีย์ (BOD) สูงกว่า
เกณฑ์ช่วงคลอง 1 - คลอง 3 มีสิ่งปฏิกูลในน้ำมากทำให้จุลินทรีย์ต้องใช้ออกซิเจนช่วยในการ
ย่อยสลายและปริมาณของจุลินทรีย์ที่มีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดนี้ สรุปได้ว่าน้ำในคลองรังสิต
ช่วงคลอง 1 – คลอง 3 ไม่เหมาะที่จะใช้บริโภค

4. การใช้น้ำในคลองรังสิต พิจารณา 3 ด้าน ดังนี้

4.1 การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค พบว่า ช่วงคลอง 1 ถึง คลอง 3
ประชาชนไม่นิยมใช้น้ำในการบริโภค แต่จะใช้น้ำเพื่อชำระล้างร่างกาย ชักล้าง ปลูกผัก และทำ
การประมง

4.2 การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม พบว่า การใช้ประโยชน์จากคลองเพื่อการคมนาคมจะพบเฉพาะช่วงตลาดรังสิต ถึง คลอง 1 เท่านั้นที่มีการใช้เรือเป็นพาหนะ แต่ก็พบน้อยมาก เนื่องจากชุมชนคลองรังสิตมีความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้มีการสร้างถนนและทางด่วน ประชาชนจึงหันมานิยมใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการเดินทางมากกว่าเรือ

4.3 การใช้น้ำเพื่อการเกษตร พบว่า น้ำเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชุมชนโดยเฉพาะชุมชนคลอง 9 ถึงคลอง 14 เพราะเป็นพื้นที่ที่ยังมีการทำการเกษตรและจะพบว่าในน้ำมีสารแขวนลอย เนื่องจากเกษตรกรมีการใช้ยาฆ่าแมลงและยาปราบศัตรูพืช

5. การใช้ที่ดิน พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตชุมชนคลองรังสิตจะเป็นที่อยู่อาศัยในรูปแบบบ้านจัดสรร และนับวันการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยก็จะขยายตัวมากขึ้นตลอดแนวคลองรังสิตประยูรศักดิ์

การนำข้อมูลการศึกษาไปใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น โดยคลองรังสิตเป็นคลองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีช่วงระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลง ที่ทำให้สามารถนำความรู้จากท้องถิ่นมาศึกษาได้อย่างหลากหลาย เช่น แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ทางเศรษฐกิจ แหล่งเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

A Study of the Effect of Community Expansion on the Environment of
Klong Rungsitprayoonsak

AN ABSTRACT

BY

MISS DEANPEN BUNTUWATTANA

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Secondary Education
at Srinakharinwirot University

March 2005

Deanpen Buntuwattana. (2005). *A Study of the Effect of Community Expansion on the Environment of Klong Rungsitprayoonsak*. Master's Project, M.Ed. (SD ENV). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University, Project Advisor : Dr. Vinai Veeravatnanond.

This study, the researcher used the group of population about 50 families of Klong Rangsit's Community in Thanyaburi District. The researcher used the Survey Research and Qualitative Research by studying the involved research, the interview, the observation and then analyzed the collection data. The results of this study found that:

1. In the past, Klong Rangsit was the historical and important to the people in the community in the part of agricultural irrigation and transportation. But nowadays, Klong Rangsit's importance is lower. It is the place where the rubbish is thrown away, as the result of the communities have expanded.
2. In the past, the physical environment, culture and the live-styles of Rangsit's community were the rural society. The people were agriculturers which their lives related to the nature. But in the present time, the rural society has changed to the urban society. The people have many different careers such as the employee, workman, trader, businessman and the public official.
3. The quality of water in Klong Rangsit, the survey of the Public Health Of Pathumthani Province and Technology Rajmangkla University found that the indicator of the quality of water was the value of oxygen dissolution in Klong 1 – Klong 3, Klong 10 and Klong 12 was higher than the limitation in 2003. Therefore, it indicated that the living things can live because these Klongs have the sailing-boats. It made the value of DO was high, furthermore the indicator of the rotten of water had BOD higher than the criteria. Klong 1 and Klong 3 there was a lot of dirt, it made the bacteria must use the oxygen in digestion and the quality of bacteria was higher than the criteria. It meant that the water in Klong Rangsit was not appropriate to be consumed.

4. Using water in Klong Rangsit had three issues as follows :
 - 4.1 For the consumer goods, It was found that Klong 1 and Klong 3 the people don't like to consumed but use it for bathing, washing, planting and fishing.
 - 4.2 For the transportation found the advantages from the canal in order to transport only in Rangsit Market to Klong 1 where there were few boats because the community has grown up in economy according to build the roads and the toll ways.
 - 4.3 For the agriculture found that the water is beneficial for the community particularly the community from Klong 9 to Klong 14 where are the agriculture land. There were a lot of dregs from Klong 10 to Klong 14 found dregs as the result of using some insecticide by the agriculturess .
5. For using the land, found that most of the area in the community of Klong Rangsit is the expanded land of living.

The data of study can be the knowledge resources because Klong Rangsit is very important in history. During the changing time we can bring the knowledge from the local area to study in many ways such as historical resources, economical resources, social and cultural resources.

การศึกษามลกระทบการขยายชุมชนที่มีต่อสภาพแวดล้อมคลองรังสิตประยูรศักดิ์

สารนิพนธ์

ของ

นางสาวเดือนเพ็ญ บัณฑิตพัฒนะ

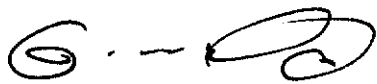
เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา

มีนาคม 2548

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

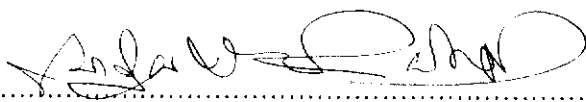
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

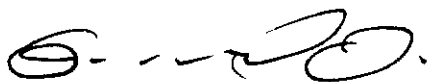
.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. วินัย วีระวัฒนานนท์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

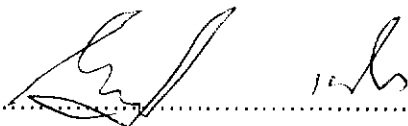

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. ณัฐพงษ์ เจริญพิทย์)

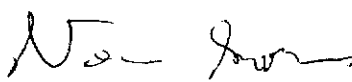
คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. วินัย วีระวัฒนานนท์)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ เบาใจ)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(อาจารย์ นัลลิกา โตจินดา)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิตสาขาวิชาการมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย ชูชาติ)

วันที่ 11 เดือน ~~พฤษภาคม~~ พ.ศ. 2548

ประกาศคุณูปการ

ในการทำสารนิพนธ์นี้ผู้วิจัยขอสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชดำริให้ชุดคลองรังสิตประยูรศักดิ์เพื่อประโยชน์ของประชาชนในชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยความสะดวกตาจากรองศาสตราจารย์ ดร.วินัย วีระวัฒนานนท์อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และประธานกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ เบาลือ อาจารย์ณัฐลิกา ไตจินดา กรรมการสอบสารนิพนธ์ ผู้วิจัยขอโน้มกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขข้อบกพร่องเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และให้คำแนะนำที่ดียิ่งในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอกราบนมัสการในความกรุณาของพระราชปรีชยยามภรณ์ รองเจ้าคณะจังหวัดรักษาการแทนเจ้าคณะจังหวัดที่ให้ข้อมูลความรู้ของชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ผู้วิจัยขอโน้มกราบนมัสการมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณคุณธีรฤทธิ กลินกฤษณ์ สมาชิกสภาจังหวัดปทุมธานี อาจารย์วิเชียร สอนรัตน์ ผู้อำนวยการการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม อบต.บึงอีโต้ คุณรัตน์ บุตรศรี หัวหน้างานการเกษตรอำเภอธัญบุรี และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดตลอดจนเจ้าหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ที่ได้สนับสนุนข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณชาวชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์

คุณค่าจากการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้เมตตาอบรมสั่งสอน ให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยเสมอมา

เดือนเพ็ญ บัณฑิตคณะ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการศึกษา.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
กลุ่มประชากร.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชน.....	6
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐาน.....	8
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคลองรังสิตประยูรศักดิ์.....	13
3 วิธีดำเนินการศึกษา.....	35
วิธีการวิจัย.....	35
ประชากร.....	35
ขั้นตอนการวิจัย.....	36
เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล.....	36
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	36
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	39
ความเป็นมาและความสำคัญของคลองรังสิตประยูรศักดิ์.....	39
สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน.....	40
สภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา.....	40
สภาพสังคมวัฒนธรรมวิถีชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชน.....	56
การศึกษาผลกระทบของการขยายตัวของชุมชนที่มีต่อสภาพแวดล้อม คลองรังสิตประยูรศักดิ์.....	67

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ) การศึกษาและการวิเคราะห์คุณภาพน้ำ.....	67
การศึกษวิเคราะห์การใช้น้ำ.....	74
การนำข้อมูลมาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้.....	75
5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	82
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	82
อภิปรายผล.....	85
ข้อเสนอแนะ.....	89
บรรณานุกรม.....	19
ภาคผนวก.....	95
ภาคผนวก ก.....	95
ภาคผนวก ข.....	97
ภาคผนวก ค.....	110
ภาคผนวก ง.....	128
ภาคผนวก จ.....	131
ภาคผนวก ฉ.....	151
ภาคผนวก ช.....	159
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	160

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ขนาดของพื้นที่ของเขตรังสิตจำแนกตามอำเภอ.....	22
2 จำนวนประชากรของเขตรังสิตและจำนวนประชากรทั่วราชอาณาจักร พ.ศ.2507-2537.....	23
3 จำนวนประชากรของเขตรังสิตชั้นในจำแนกตามอำเภอ พ.ศ.2507-2537.....	24
4 อัตราการเพิ่มของประชากรของเขตรังสิตชั้นในจำแนกตามอำเภอ พ.ศ.2507-2537.....	25
5 จำนวนประชากรของเขตรังสิตจำแนกตามอำเภอ พ.ศ.2490 พ.ศ.2503 พ.ศ.2513 พ.ศ.2523 และ พ.ศ.2533.....	26
6 อัตราการเพิ่มของประชากรของเขตรังสิตจำแนกตามอำเภอ พ.ศ.2490 พ.ศ.2503 พ.ศ.2513 พ.ศ.2523 และ พ.ศ.2533.....	27
7 แสดงข้อมูลจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี.....	28
8 แสดงข้อมูลการสำรวจบ้านจัดสรรในเขตอำเภอธัญบุรี.....	31
9 การแสดงข้อมูลเปรียบเทียบจำนวนประชากร/ครัวเรือน/ความหนาแน่นของประชากร ในเขตอำเภอธัญบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2543 กับปี พ.ศ.2546.....	42
10 แสดงข้อมูลทั่วไป.....	57
11 แสดงข้อมูลด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม.....	59
12 แสดงข้อมูลด้านเศรษฐกิจ.....	61
13 ข้อมูลทะเบียนวัดในอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี.....	66
14 แสดงข้อมูลสรุปผลการสำรวจคลองชลประทาน 13 สาย คลองรังสิตประยูรศักดิ์ ในปี พ.ศ.2532.....	71
15 คุณลักษณะทางกายภาพเคมีและชีววิทยาของน้ำในคลองรังสิต ประจำเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2546.....	72
16 คุณลักษณะทางกายภาพเคมี และทางชีววิทยาของน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2546.....	73
17 ข้อมูลแสดงการปลูกพืช เขตอำเภอธัญบุรี พ.ศ.2545.....	76
18 ข้อมูลแสดงการจำแนกพื้นที่การประมง จังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2545-2546.....	76
19 แสดงข้อมูลสินค้าที่มีศักยภาพในการแข่งขัน (ด้านปศุสัตว์) จังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2545/2546.....	77
20 ข้อมูลแสดงจำนวนโรงงานแยกตามอำเภอ.....	78

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 การสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดเขียนเขต.....	38
2 การสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน.....	38
3 แผนที่จังหวัดปทุมธานีแสดงพื้นที่ศึกษาอำเภอธัญบุรี.....	41
4 สภาพเรือนไม้ห้องแถวตลาดรังสิตในปัจจุบัน.....	44
5 บ้านเรือนริมคลอง 1.....	45
6 อาคารพาณิชย์.....	46
7 ชุมชนริมคลองและบ้านจัดสรร.....	47
8 ชุมชนริมฝั่งคลองและโรงงานอุตสาหกรรม.....	47
9 เรือขายก๋วยเตี๋ยว.....	48
10 พระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 5	49
11 ที่ว่าการอำเภอธัญบุรี.....	50
12 ชุมชนเคหะแห่งชาติ.....	50
13 อาคารหอพักหมู่บ้านพรพิศาร.....	51
14 สภาพชุมชนคลอง 7	52
15 ชุมชนคลอง 8 วัดอภัยการาม.....	53
16 ชุมชนคลอง 11 วัดสระบัว.....	53
17 ถนนรังสิต – ออครักษ์.....	54
18 ถนนเลียบบคลองด้านทิศใต้ ช่วงคลอง 8 – 9.....	55
19 รถประจำทาง ส.ธัญบุรีขนส่ง.....	55
20 รถประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนจำกัด.....	56

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจัยหลักของชีวิตคนไทยแต่เดิมคือ แม่น้ำ ลำคลอง การเติบโตของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นมัก จะเริ่มต้นจากแม่น้ำ ลำคลอง คนไทยต้องใช้น้ำในการดำรงชีวิตประจำวัน การทำมาหากิน ตลอดจนใช้เป็นเส้นทางคมนาคม สภาพชุมชนจึงเริ่มจากริมน้ำ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนหนาแน่นที่สุด มีบ้านเรือนปลูก เรียงรายไปตามลำน้ำ ส่วนพื้นที่ทางบกที่ติดริมน้ำก็จะมีการทำนา ทำสวน ถัดไปจนเป็นป่าละเมาะ ดังนั้นการจะบุกเบิกขยายที่ทำกินออกไป ถ้าจะให้สะดวกก็ต้องอาศัยแม่น้ำ ลำคลองเป็นตัวเบิกทาง นอกจากผู้คนจะจับจองอาศัยอยู่ริมฝั่งน้ำแล้ว ยังมีผู้คนอีกจำพวกก็จะอาศัยลำน้ำล่องลอยเรื่อยไป นั่นคือพวกที่เราเรียกว่าชาวแพ แพที่ขึ้นล่องค้าขายบ่อย ๆ มักจอดอยู่ตามแม่น้ำสายใหญ่ ส่วนแพที่เดินทางไม่บ่อยนักก็จะจอดอยู่ตามคลอง และอาศัยร่วมกันกับคนริมฝั่งจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ริมน้ำ (น้ำกับชีวิตไทย. 2538 : 33-36)

แต่ในปัจจุบันแนวโน้มอัตราการเพิ่มของประชากรอยู่ในเกณฑ์สูงขึ้น ทำให้มีการขยายตัวออกไป ตั้งถิ่นฐานในชุมชนอื่น ๆ โดยเฉพาะในปัจจุบันการตั้งถิ่นฐานของประชากร จะไปตามแนวถนนหรือการตั้งถิ่นฐานตามแบบที่ทางราชการจัดขึ้น ซึ่งเป็นการตั้งถิ่นฐานที่มีระเบียบกฎเกณฑ์ มีแบบแผนหรือเป็นไปตามหลักทฤษฎีของตั้งถิ่นฐาน (เว็ดชาย เหล่าหล้า. 2515 : 34 - 37) ทำให้เกิดความเจริญเติบโตของชุมชน โดยเฉพาะเมืองที่มีการย้ายถิ่นเข้าไปมาก สภาพเมืองจึงมีลักษณะการเติบโตในรูปแบบของเมืองเอกนคร (Primate City) ทำให้เมืองใหญ่หลายเมืองโดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร มีลักษณะเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางของความเจริญ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านสังคม ทางด้านการศึกษา การบริหารราชการ ธุรกิจการค้าทำให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นแหล่งดึงดูด ให้คนในชนบทย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการขยายตัวของชุมชนแออัดและปัญหาเหล่านี้ได้ขยายตัวออกไปยังเมืองรอบ ๆ เช่น เขตปริมณฑลไม่ว่าจะเป็น สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี ที่มีประชาชนย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยมากมาย การย้ายถิ่นของประชาชนจากชุมชนอื่น ได้สร้างผลกระทบหลายอย่างในพื้นที่เดิม บริเวณชุมชนคลองรังสิตก็เป็นชุมชนอีกแห่งหนึ่ง ที่มีการขยายตัวของชุมชนที่อพยพมาจากที่อื่นและเข้ามาตั้งถิ่นฐานจนทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป

คลองรังสิตประยูรศักดิ์เป็นคลองที่อยู่ในเขตอำเภอรัญบุรีเดิมชื่อ "รังสิต" เป็นพื้นที่กว้างที่เดิมเรียกกันว่า "ทุ่งหลวง" ซึ่งขึ้นอยู่กับมณฑลกรุงเทพ มีสภาพเป็นป่ารกชัฏ ดินอุดมสมบูรณ์แต่ขาดน้ำ เนื่องจากไม่มีคลองไหลผ่าน รัชกาลที่ 5 จึงทรงมีพระราชดำริโปรดให้ขุดคลองชลประทาน ในท้องทุ่งนี้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2433 แล้วพระราชทานนามว่า " คลองรังสิตประยูรศักดิ์ " ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอ

ธัญบุรี เป็นรูปสี่เหลี่ยมพื้นผ้า ด้านทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอเมือง จากคลองซอยที่ 1 จนถึงคลองซอยที่ 14 ซึ่งติดกับจังหวัดนครนายกโดยมีคลองรังสิตประยูรศักดิ์อยู่กึ่งกลางแล้วขยายออกไปทั้ง 2 ฝั่งฝั่งละ 40 เส้น หลังจากมีการขุดคลองรังสิตประยูรศักดิ์ทำให้ประชาชนมีการย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัยจนเกิดเป็นชุมชนซึ่งเป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวยาวของคลอง ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริม 2 ฝั่งคลองจะอาศัยคลองเป็นเส้นทางคมนาคมและทำการเกษตรกรรม (เชิดชาย เหล้าห้ำ. 2515:37) ซึ่งเป็นอาชีพที่สำคัญของคนในชุมชนทำให้คลองรังสิตประยูรศักดิ์มีบทบาทสำคัญกับชุมชนมานับตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไรก็ตามคลองรังสิตประยูรศักดิ์ถูกลดบทบาทและความสำคัญลงเนื่องจากเกิดปัญหาต่างๆ ดังนี้

ปัญหาคุณภาพน้ำ

ปัญหาการขาดระเบียบการใช้ที่ดิน

ปัญหาการรุกรานลำคลองเป็นที่สาธารณะ

ปัญหาการถ่ายเทของเสียลงคลอง

ปัญหาการขยายตัวของชุมชน

(สุวิวัฒนา ธาดานิติ. 2537 : 60 - 61)

และจะพบว่าคลองนั้นยังมีความสำคัญและมีบทบาทหลายด้านอาทิเช่น

1. บทบาทของการเป็นคูเมือง ด้านยุทธศาสตร์ใช้ป้องกันข้าศึก และเป็นการกำหนดขอบเขตตามผังเมือง สิ่งที่เห็นได้ชัดว่าคลองที่ขุดขึ้นใหม่จะเป็นสิ่งจูงใจ ให้มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามแนวคลอง ส่วนที่คลองตัดกันก็มักจะเป็นศูนย์กลางของชุมชน

2. บทบาทของการใช้ประโยชน์ ในการบริโภคและอุปโภค รวมทั้งเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญที่เป็นแหล่งอาหารให้กับคนในท้องถิ่น เช่น ปลา กุ้ง หอย ปู พืชน้ำที่ขึ้นตามริมคลอง

3. บทบาทของการใช้คลองเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งให้เรือขนส่งสินค้าและผลผลิต การบริการลูกค้าของเรือแพสสิเจอร์ และเป็นที่ตั้งของตลาดน้ำ

4. บทบาทของคลองที่มนุษย์ใช้เป็นที่พักจัดของเสียจากอาคารบ้านเรือน ด้วยระบบนิเวศของน้ำจะสามารถกำจัดของเสียเหล่านี้ได้อย่างรวดเร็ว โดยการหมุนเวียนถ่ายเทของกระแส น้ำ

5. บทบาทของการเป็นสถานที่พักผ่อนรมเย็น สวยงาม โดยการใช้พื้นที่คลองเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมประเพณีของไทย

(ปิยนาด บุนนาค. 2537 : 55-56)

แต่จะเห็นได้ว่าคลองในปัจจุบันบทบาทที่ถูกลดความสำคัญลงไปมาก คือบทบาทในด้านยุทธศาสตร์ ซึ่งบทบาทและความสำคัญของคลองที่มีอยู่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ที่ละเลยเสื่อมคุณค่าของคลอง ที่ครั้งหนึ่งในอดีตคลองจะเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่บัดนี้คลองกลับกลายเป็นเพียงท่อระบายน้ำที่ใหญ่ที่สุดเท่านั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีการศึกษาสภาพแวดล้อมของคลองในท้องถิ่นของเราเพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนหันมาสนใจใส่ใจดูแลทรัพยากรในท้องถิ่นของตน

อีกทั้งการนำสาระความรู้จากต่างประเทศและระบบการศึกษาเข้ามาใช้ ในการเรียนการสอนในโรงเรียนและสถาบันการศึกษามากเกินไปอาจทำให้เกิดการละเลยที่จะศึกษาสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว หรือสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น การพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่นจึงขาดความต่อเนื่อง ทำให้มองไม่เห็นถึงคุณค่าของท้องถิ่นและขาดความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่น และเมื่อมีการนำเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาใช้กันอย่างสิ้นเปลืองและใช้กันอย่างไม่คุ้มค่า (วินัย วีระวัฒนานนท์. 2541:131) สิ่งที่เกิดขึ้นกับชุมชนและสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าประชากรขาดความรู้ ความเข้าใจที่จะนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับปรุงให้เข้ากับการดำเนินชีวิตได้อย่างกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นมาตรการที่สำคัญที่จะทำให้มนุษย์ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย (วินัย วีระวัฒนานนท์และบานชื่น สีพันผ่อง. 2539 :11) เพื่อเป็นการกระตุ้นให้มนุษย์เกิดสำนึกและสามารถสร้างคำอธิบายทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมที่ถูกต้องของท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างหลากหลายให้เข้าใจในเบื้องต้น ต่อจากนั้นจะได้รู้จักเพื่อนบ้าน รู้จักโลกเป็นการรู้เขารู้เรา รู้โลกนั่นเอง (สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2538 : บทบรรณาธิการ)

ดังนั้นการศึกษาของชุมชน จึงต้องเน้นองค์ความรู้ของชุมชนเป็นพื้นฐานและสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่เป็นสากลเข้าสู่ชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา เกิดความรักความผูกพันและอยู่กับท้องถิ่นตลอดไป

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูที่สอนในสถานศึกษา ที่สภาพที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในเขตชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์และนักเรียนส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ จึงเห็นถึงความจำเป็นที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้และเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ที่จะมผลกระทบโดยตรงกับตนเองและคนในชุมชน ถ้าสิ่งแวดล้อมนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาผลกระทบของการขยายตัวของชุมชนที่มีผลต่อสภาพแวดล้อมของคลองรังสิตประยูรศักดิ์ เพื่อนำผลงานการวิจัยนี้ไปใช้ศึกษาและเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ให้เกิดประโยชน์กับนักเรียน ตามหลักการของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของคลองรังสิตประยูรศักดิ์ที่มีต่อชุมชน
2. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ของชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของการขยายตัวของชุมชนที่มีต่อสภาพแวดล้อมคลองรังสิตประยูรศักดิ์

4. เพื่อนำข้อมูลที่ศึกษาไปใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนในชุมชน ตามหลักสูตรการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

ความสำคัญของการศึกษา

คลองรังสิตประยูรศักดิ์เป็นคลองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาครั้งนี้จะทำให้เราได้เรียนรู้และทราบเรื่องราวประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตของชุมชน สภาพแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม และผลกระทบของการขยายชุมชนที่มีต่อสภาพแวดล้อมคลองรังสิตประยูรศักดิ์ เพื่อนำผลของการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา โดยใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ในการศึกษาเบื้องต้นใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน การตั้งถิ่นฐาน ความเป็นมาของคลองรังสิตประยูรศักดิ์เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการสำรวจ
2. ศึกษาโดยการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชนและสำรวจของการขยายตัวของชุมชนในเขตรังสิตถึงผลกระทบที่มีต่อสภาพแวดล้อมของคลองรังสิตประยูรศักดิ์ โดยการพิจารณาด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิต

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 ครัวเรือน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นประชากรที่ตั้งถิ่นฐานตามแนวคลองรังสิตประยูรศักดิ์และคลองซอยที่ 1 ถึงคลองซอยที่ 14 มีขอบเขตนับจากริมคลองทั้งสองฝั่งเข้าไปประมาณข้างละ 1 กิโลเมตร โดยใช้ข้อมูลบ้านจัดสรรเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา และเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ระหว่าง 5 - 10 ปีขึ้นไป โดยให้บุคคลสำคัญในท้องถิ่นเป็นผู้แนะนำแบ่งตัวอย่างดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ตั้งถิ่นฐานคลองที่ 1 ถึงคลองที่ 7 จำนวน 30 ครัวเรือนเนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการขยายตัวมาก
2. กลุ่มตัวอย่างที่ตั้งถิ่นฐานคลองที่ 8 ถึงคลองที่ 14 จำนวน 20ครัวเรือนเนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการขยายตัวยังน้อยอยู่

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชนหมายถึงพื้นที่หรือบริเวณทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนในรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

สภาพแวดล้อมหมายถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติรวมถึงสภาพแวดล้อมทางสังคม ความเป็นอยู่และวิถีชีวิต

ผลกระทบหมายถึงสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและมีผลต่อสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ สังคม ความเป็นอยู่และวิถีชีวิต

คลองรังสิตประยูรศักดิ์หมายถึงคลองที่ขุดในโครงการรังสิตรวมถึงคลองซอยโดยเริ่มแต่คลอง 1 ถึงคลอง 14 ในเขตอำเภอธัญบุรี

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้จำแนกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับชุมชน
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐาน
3. เอกสารที่เกี่ยวกับคลองรังสิตประยูรศักดิ์

1. เอกสารที่เกี่ยวกับชุมชน

ความหมายและลักษณะของชุมชน

"ชุมชน" เป็นคำศัพท์ที่ใช้ในภาษาอังกฤษ "Community" ซึ่งในภาษาไทยใช้คำว่า "ประชาคม" แต่ไม่นิยมเท่ากับคำว่า "ชุมชน" โดยความหมายของชุมชนจะมีความหมายทางวิชาการดังนี้

ประสาธน์ หลักศิลา (2519 : 2) ให้ความหมายว่า ชุมชนหมายถึง กลุ่มคนพวกหนึ่งที่ครอบครองอาณาเขตที่แน่นอน โดยคิดว่าตนมีความผูกพันอยู่กับอาณาเขตที่ตนครอบครอง

เสาวคนธ์ สุดสวาทดี (2524 : 117) ให้ความหมายว่า ชุมชนคือ การรวมกันของกลุ่มที่มีตั้งแต่ขนาดเล็ก จนถึงกลุ่มใหญ่ ซึ่งผู้คนในท้องถิ่นมีภาษาพูดเดียวกัน มีวัฒนธรรมประเพณีเดียวกันมีความรู้สึกแบบเดียวกันรวมถึงการมีพฤติกรรมและเจตคติไปในแนวเดียวกัน

ประเวศ วะสี (2541:13) ให้ความหมายว่า ชุมชนคือองค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีสมาชิกคืออาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นและมีความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่และสามารถที่จะรวมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกันได้

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2525 : 3) ให้ความหมายว่าชุมชนคือพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของคนที่มีความสนใจมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย จุดหมายในการที่จะร่วมกันอย่างมีความสุข

มารีวินอี. โอลเซน (Olsen.1958 : 91) ให้ความหมายว่า ชุมชนคือองค์การทางสังคมประเภทหนึ่ง ที่ประกอบด้วยพื้นที่ที่สมาชิกมีความสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่และแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ของชุมชนตนเองได้

เออร์วิน ที. แซนเดอร์ส (Sanders.1958 :189) ให้ความหมายว่าชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลหลายๆกลุ่มมารวมกันในบริเวณเดียวกันภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับอันเดียวกันมีการสร้างสรรค์มีความสนใจร่วมกันมีวัฒนธรรมและพฤติกรรมเหมือน ๆ กัน

เดนนิส อี. พอปลิน (Poplin 1972 : 8) ให้ความหมายว่า ชุมชนหมายถึง กลุ่มที่มีการร่วมมือมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันมีการพบปะเผชิญหน้ามีการสนทนารู้จักกันเป็นอย่างดี

ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2524 : 3) อ้างถึงไพฑูรย์ เครือแก้ว ให้ความหมายของชุมชนคือ กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่เป็นที่ เป็นทางมีขอบเขตอันเดียวกันและผู้คนเหล่านั้นมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันมีการติดต่อกันมีความสนใจร่วมกัน

ผศ. สุนธยา พลศรี (2545 : 22) ได้สรุปความหมายของชุมชนว่า คือกลุ่มทางสังคมที่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันซึ่งกันและกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน รวมถึงการร่วมมือพึ่งพาอาศัยที่จะบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

ลักษณะของชุมชน

1. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามหน่วยการปกครอง

1.1 การปกครองส่วนกลาง แบ่งลักษณะการปกครองออกเป็น กรม ทบวง กระทรวง เป็นต้น

1.2 การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งตามขนาดความเจริญก้าวหน้าและรูปแบบของการบริการเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด

1.3 การปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น ส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร (ผศ.สุนธยา พลศรี. 2545 : 30)

2. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามกิจกรรมทางสังคม

2.1 ชุมชนศูนย์การค้า หมายถึง ชุมชนที่มีร้านค้าจำหน่ายของใช้ในชีวิตประจำวัน มีตลาดสดขายอาหารและผักสด จึงเป็นลักษณะศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าที่คนทั่วไปต้องเข้ามาหาซื้อสินค้าสำหรับอุปโภค บริโภค ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่และมีความเจริญสูงก็อาจมีห้างสรรพสินค้า หรือย่านการค้าที่มีสินค้าทุกประเภทจำหน่าย

2.2 ชุมชนศูนย์กลางขนส่ง หมายถึง ชุมชนที่เกิดขึ้นตามเส้นทางคมนาคม หรือเส้นทาง การคมนาคมขนส่งทางรถยนต์ ทางเรือ ทางอากาศ รถไฟ ที่ต้องขนถ่ายสินค้าหรือเป็นทางแยกที่มีผู้คนจำนวนมากต้องผ่าน จึงมีร้านอาหาร ร้านกาแฟและอื่น ๆ ที่คอยให้บริการกับผู้คน นานเข้าก็ขยายเป็นชุมชนถาวร มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน บางชุมชนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง ชายทะเลอาจมีท่าเรือสำหรับขนส่งสินค้าและโดยสาร

2.3 ชุมชนศูนย์กลางของบริการต่าง ๆ หมายถึง ชุมชนที่เกิดขึ้นเพราะมีคนมาอยู่รวมกัน เพื่อปฏิบัติหน้าที่หรือให้บริการที่เกี่ยวข้องกัน เช่น บริการด้านการปกครอง การศึกษา การสาธารณสุข แหล่งบันเทิง หรือบางชุมชนจะมีลักษณะเฉพาะตน เช่น ชุมชนชายแดน เมืองโบราณ หรือแหล่งการพนัน (ผศ. สุนธยา พลศรี.2545 : 29)

2.4 ชุมชนเกษตรกรรม หมายถึงชุมชนที่ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้แก่ ชุมชนหมู่บ้านที่ราษฎรส่วนมาก ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ทำประมงทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ (ดร. สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2545 : 31)

2.5 ชุมชนอุตสาหกรรม หมายถึง ชุมชนที่อยู่ในเขตอุตสาหกรรม ซึ่งจะมีโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ตั้งอยู่เป็นบ้านของคนงาน พนักงาน เช่น อุตสาหกรรมที่รังสิต จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น (ดร. สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2534 : 11-12)

3. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1 ชุมชนชนบท (Rural community) เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตชนบทที่มีความหนาแน่นน้อย ผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน ยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณี มีอาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม ชุมชนชนบททั่ว ๆ ไปจะเป็นชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงจากชนบทดั้งเดิมและจะมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากปัจจัยภายในของชุมชนคือการเพิ่มของประชากร การย้ายถิ่น การปรับปรุงด้านการคมนาคมสื่อสาร เป็นต้นและปัจจัยภายนอก เช่น การแพร่กระจายของวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมของชุมชนเมืองที่มีความเจริญ สะดวก รวดเร็ว ประชากรที่มีการย้ายถิ่น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ จะทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน เช่น เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

3.2 ชุมชนเมือง (Urban Community) เป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรมาเป็นอาคาร บ้านเรือนความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมจะเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมากกว่าสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ที่มีอาชีพหลากหลายส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม การค้าขายและบริการมีความเป็นอิสระหรือปัจเจกบุคคลสูง ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกันขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ร่วมกันได้เพราะผลประโยชน์ที่จะได้รับ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐาน

2.1 ทฤษฎีการตั้งถิ่นฐาน

The isolated State Theory ผู้คิดทฤษฎีนี้คือ Von Thunen ชาวเยอรมัน การตั้งถิ่นฐานเชื่อมโยงกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นลูกโซ่กับตัวเมืองหรือตลาดถิ่นอาศัยจะมีระยะทางที่ห่างจากตลาดเป็นเกณฑ์โดยแบ่งเป็นโซน ดังนี้

โซนแรก จะอยู่ใกล้ตลาดมากที่สุดคือ รอบ ๆ ตัวเมือง โซนนี้จะผลิตของเสียง่าย และมีน้ำหนักมากเช่นอาหารสด

โซนที่สอง เป็นเขตผลิตไม้สำหรับเชื้อเพลิง

โซนที่สาม สีส และห้า เป็นเขตปลูกพืชบริโภค เช่น ข้าว

โซนที่หกเป็นโซนนอกสุดจะเป็นเขตเลี้ยงสัตว์

Central place Theory ผู้คิดทฤษฎีนี้คือ Christaller ได้ดัดแปลงมาจากทฤษฎี Theisotaed St ของ Von Thanes ทฤษฎีนี้หมายถึงบริเวณที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางบริการ สินค้าต่าง ๆ ให้แก่บริเวณรอบนอก เป็นการอธิบายการตั้งถิ่นฐาน โดยเอาทำเลที่ตั้งเปรียบเทียบกัน ยึดเอาจำนวน ขนาด บทบาท หน้าที่และช่วงระยะห่างของแต่ละแห่งเป็นหลัก เป็นการมองลักษณะการตั้งถิ่นฐานตามแนวนอน (Horizontal Arrangement) ความเป็นแหล่งกลาง (Centrality) ของศูนย์กลางหนึ่ง ๆ

Concentric Zone Theory ทฤษฎีการขยายตัวแบบมีศูนย์กลางร่วมผู้เสนอทฤษฎีนี้คือ Ernest W Burgess สาระสำคัญของทฤษฎีนี้คือ การขยายตัวของชุมชน (เมือง) ที่น่าจะขยายตัวออกจากศูนย์กลางเยว ซึ่งเป็นศูนย์กลางร่วมของเขตต่าง ๆ ขยายออกไปเป็นปริมณฑลโดยรอบ

สำหรับทฤษฎีนี้มีผู้คัดค้าน คือ (Davie) พบว่าในเขต Down town แทนที่จะเป็นวงกลมกลับเป็นรูปสี่เหลี่ยมมากกว่า และมักจะขยายไปตามถนนสายสำคัญ ๆ และร่วมกันเป็นจุด ๆ มากกว่า ส่วนย่านอุตสาหกรรมมักจะตั้งอยู่ใกล้ลำน้ำ หรือเส้นทางคมนาคม

Sector Theatre ทฤษฎีการขยายตัวออกเป็นเสี้ยว

ผู้เสนอทฤษฎีนี้คือ Homer Hoyt กล่าวว่ารูปแบบของที่อยู่อาศัยจะมีลักษณะเป็นเสี้ยวหรือเป็นเสี้ยว ๆ แบบรูปพัด โดยแผ่ไปจากศูนย์กลาง ตามถนนสายสำคัญ โดยเขาสนใจศึกษาเฉพาะเขตที่อยู่อาศัยเท่านั้น แต่ทฤษฎีนี้มีผู้นำไปพิสูจน์และพบว่า ไม่ได้เป็นไปตามทฤษฎีของ Hoyt เพราะสภาพภูมิประเทศของเมืองบริเวณทำน้ำ และปัจจัยอื่น ๆ ทำให้ไม่เห็นเสี้ยวชัดเจน และ Hoyt มิได้คำนึงถึงสภาพของวัฒนธรรมและสังคมที่มีอิทธิพลต่อการใช้ที่ดินเลย

Multiple Nuclei Theory ทฤษฎีแบบมีศูนย์กลางหลายแห่ง ผู้เสนอทฤษฎีนี้คือ Chauncy HarrisและEdward Ullman โดยรวมเอาความคิดของ Burgess Hoyt เข้าด้วยกัน แล้วผสมผสานออกมาเป็นแนวคิดใหม่ เรียกว่าแบบมีศูนย์กลางหลายแห่ง ปัจจัยที่มีอำนาจดึงดูดให้เกิดย่านที่อยู่อาศัย ย่านอุตสาหกรรมและศูนย์กลางหลายศูนย์กลางขึ้น ในบรรดาเขตที่เป็น Nuclei ที่ใหญ่จะเป็นศูนย์รวมของการคมนาคม เศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย (อภิศักดิ์ โสมอินทร์. 2522 : 18-27)

1.2 รูปแบบของการตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานในบริเวณส่วนต่าง ๆ ของโลกมีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งจะแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. การตั้งถิ่นฐานแบบเคลื่อนย้าย (Mobility Settlement) เป็นการตั้งถิ่นของมนุษย์ที่ ปรากฏในระยะแรกของสังคมมนุษย์ เป็นการตั้งถิ่นฐานแบบชั่วคราวอยู่ในช่วงสั้น ๆ ระยะเวลาใดเวลาหนึ่งต่อจากนั้นก็อพยพเคลื่อนย้ายไปตั้งถิ่นฐานอื่น

2. พวกอยู่กับที่ (Sedentary Settlement) เป็นการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งแน่นอนที่อาศัยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น บริเวณดินอุดมสมบูรณ์ มีน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูก อุปโภคและบริโภคและอาศัยทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคม ดังนั้นการตั้งถิ่นฐานแบบนี้จะปรากฏในบริเวณที่อุดมสมบูรณ์หรือบริเวณแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง เป็นต้น (วิชัย เทียนน้อย. 2515 : 8) โดยมีการตั้งบ้านเรือนตามแนวแม่น้ำ River linear เช่น บ้านขอนแก่นในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม การตั้งบ้านเรือนตามลำคลอง Canal Linear เช่น หมู่บ้านในจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี ฉะเชิงเทรา ชัยนาท จะเป็นการปลูกบ้านเรือนตามแนวถนนที่พบมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

(อภิศักดิ์ โสมอินทร์. 2522 : 35 - 36)

มณู วัลยะเพ็ชร์ ได้ศึกษาความเป็นอยู่ของประชากรในบริเวณบางส่วน ของสุขาภิบาล บางกะปิและบริเวณใกล้เคียง ได้พบว่าการตั้งถิ่นฐานของประชากรในบริเวณบางส่วนของสุขาภิบาล อำเภอบางกะปิแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การตั้งถิ่นฐานแบบเรียงกันตามเส้นทางรถยนต์และลำคลอง
2. การตั้งถิ่นฐานแบบกระจายกันอยู่ตามที่ห่างไกลเส้นทางคมนาคม
3. การตั้งถิ่นฐานแบบรวมกันเป็นกลุ่มในบริเวณที่อุดมของถนนหรือลำคลอง

(มณู วัลยะเพ็ชร์. 2512 : 10 ,76 - 77)

ประโยชน์ เรื่องโรจน์ได้ทำการวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนการเกษตรอำเภอเชียงใหม่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลของการศึกษาปรากฏว่า การตั้งถิ่นฐานแบบชุมชนการเกษตรของอำเภอเชียงใหม่ จำนวนครัวเรือนตามความยาวของลำน้ำจะเพิ่มขึ้น แต่บริเวณกลางทุ่งนาจะมีลักษณะคงเดิมหรือลดลงเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากแม่น้ำลำคลองได้เพิ่มความสำคัญในเรื่องการคมนาคมนอกจากนี้แม่น้ำลำคลองยังเป็นแหล่งที่เหมาะสมในด้านการเกษตรกรรม การประมง การอุปโภคจากความสำคัญของแม่น้ำลำคลองจะพิจารณาได้จากราคาที่ดินริมฝั่งแม่น้ำลำคลองราคาจะแพงกว่าราคาที่ดินกลางทุ่งนาหลายเท่าตัว (ประโยชน์ เรื่องโรจน์. 2516 : 24 , 44)

บุญนาค ตีวกุล ได้กล่าวถึงที่ตั้งของสุขาภิบาลปากท่อ จังหวัดราชบุรีไว้ว่าแต่เดิมที่ว่าการอำเภอปากท่อตั้งอยู่บริเวณริมคลองวัดประดู่ ซึ่งเป็นทางน้ำไหลมาจากทางเหนือเชื่อมกับปากท่อทางตะวันออก ตำบลปากท่อเดิมขึ้นอยู่กับอำเภอเมืองราชบุรี ต่อมาจึงได้โอนมาขึ้นกับอำเภอห่างออกไปจากที่ว่าการอำเภอปากท่ออีก โดยจัดตั้งขึ้นบริเวณริมแม่น้ำอ้อมทางเหนือคลองวัดประดู่ เปลี่ยนชื่อใหม่ที่ว่าว่าการอำเภอแม่น้ำอ้อม สภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีแนวโน้มขยายไปตามเส้นทางน้ำขนาดใหญ่ ที่สะดวกต่อการคมนาคม ทางน้ำขนาดใหญ่จึงเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมในการตั้งถิ่นฐานของประชาชนในระยะนั้น (บุญนาค ตีวกุล. 2514 : 19-20)

ไดซัน ได้ทำการศึกษาในบริเวณลุ่มแม่น้ำริโอกรังด์ (Ric Ogrande) ทางใต้ของสหรัฐอเมริกา ในช่วงระยะเวลา 50 ปี ระหว่าง ค.ศ. 1950-1968 ซึ่งผลการศึกษาปรากฏว่า การตั้งถิ่นฐานของประชากรในบริเวณนี้ในระยะแรกจะรวมกลุ่มกันอยู่ตามแม่น้ำ แต่ต่อมาในระยะหลัง การตั้งถิ่นฐานได้เปลี่ยนเป็นการกระจาย (Distribution) ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ คือ การเพิ่มของประชากร มีการขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก มีการย้ายถิ่นจากชนบทไปสู่เมือง และมีการเคลื่อนย้ายไปตั้งถิ่นฐานอยู่ตามริมรถไฟ (Derision Delmar A .1971:4001-B)

แวน (Van) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของประชากรในบริเวณลุ่มแม่น้ำคลินตัน และแม่น้ำรูจ (Clinton and Rouge River) ในบริเวณแอ่งมิลครีต(Mill Creek Basin) ผลปรากฏว่า เมืองต่าง ๆ ในบริเวณนี้เกิดจากลุ่มน้ำสายต่าง ๆ ซึ่งเดิมเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบชนบทอยู่ตามบริเวณลุ่มน้ำนั้น ต่อมาจึงได้เจริญเติบโตกลายเป็นเมืองในแต่ละลุ่มน้ำ (Watershed) และจะมีขนาดแตกต่างกันออกไปตามขนาดที่ตั้งของลุ่มน้ำนั้นๆ ซึ่งถ้ามีการศึกษาดูระยะเวลาต่างๆแล้วนำมาเปรียบเทียบกันดู จะปรากฏว่าเดิมบริเวณนี้จะเป็นชนบทก่อน (Rural Human Use Sytom) ต่อมาจึงได้พัฒนากลายเป็นเมืองและนครหลวง (Van Peter D.1972 : 6468-B)

แกนฮาน (Ghanhan) ได้ศึกษาการตั้งถิ่นฐานในชนบทบริเวณลุ่มน้ำยามูนา ทางตะวันตกของอุดรประเทศ และประเทศอินเดีย ผลการศึกษาปรากฏว่า การตั้งถิ่นฐานของประชากรแบ่งออกได้เป็น 2 แบบคือ แบบแรกตั้งบ้านเรือนอยู่ตามแนวความยาวของลำน้ำ แบบที่ 2 ตั้งบ้านเรือนเป็นหมู่บ้านเป็นหย่อมๆ (Ghanhan. 1968 : 175)

เคนดอลล์ (Kendall) ได้กล่าวเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของประชากรในเอเชียไว้ว่า บริเวณที่มีประชากรอย่างหนาแน่นที่ปรากฏอยู่ในเอเชียตะวันออก ความหนาแน่นของประชากรมากกว่า 500 คนต่อ 1 ตารางไมล์ในบริเวณเกาะญี่ปุ่น จะปรากฏว่าอยู่บริเวณที่ราบอันเป็นที่ตั้งของโตเกียว (Tokyo) ในประเทศจีนความหนาแน่นของประชากรจะปรากฏอยู่ตามลุ่มน้ำสายต่าง ๆ ในบริเวณเอเชียได้ (Kendall, Henry M.1962 : 358)

แฟร์ไชล์ (Fairchild) ได้กล่าวถึงความสำคัญของลำน้ำที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ไว้ว่าแม่น้ำลำคลองจะเป็นแหล่งน้ำจืดที่สำคัญเป็นแหล่งที่ส่งเสริมให้มีอาหาร การคมนาคมขนส่ง และสันหนการเมืองหรือนครต่าง ๆ ของโลกจะตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำ ทั้งนี้เพราะจะทำให้การคมนาคมติดต่อกับบริเวณอื่นสะดวกนอกจากนี้แม่น้ำยังเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุด แหล่งอารยธรรมต่างๆของโลกก็ได้พัฒนามาจากลุ่มแม่น้ำ แม่น้ำยังช่วยในการเผยแพร่วัฒนธรรมต่างๆออกไปอีกด้วยและแม่น้ำทำให้ตนมีแนวโน้มรวมกันเป็นกลุ่มอีกด้วย (Fairchild Johnson.1964 : 83 - 84 , 90)

เจมส์ จอห์นสัน (James Johnson) ได้สรุปไว้ว่า มีองค์ประกอบ 4 ประการที่มีผลต่อลักษณะการกระจายของเมืองหรือชุมชนก็คือ

1. ลักษณะการแจกกระจายของประชากร (The Distribution of People)
2. ลักษณะการแจกกระจายของเส้นทางคมนาคมและชุมทาง (The Distribution of Transport and Break – off –Bulk Point) เส้นทางคมนาคมจะเป็นสิ่งกำหนดขนาดและรูปแบบของย่านกลางเมืองหรือชุมชนต่าง ๆ จะเริ่มเกิดขึ้นจากเส้นทางคมนาคมเมืองใดที่เป็นชุมทางคมนาคมจะเจริญอย่างรวดเร็ว

3. แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ (Physical Resources) เมืองหรือชุมชนจะเกิดขึ้นบริเวณที่ความอุดมสมบูรณ์หรือบริเวณที่เป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญในการอุตสาหกรรม และจะพบว่าการขยายตัวของชุมชน เมื่อตนเข้าไปอยู่อาศัยมากขึ้นจะมีการสนับสนุนทำให้เกิดเมืองหรือชุมชนขนาดใหญ่

โอกาส (Chance) มนุษย์มีโอกาสในการเลือกถิ่นฐานที่อยู่ของตน มนุษย์เลือกตั้งที่อยู่อาศัยในบริเวณใด ขึ้นอยู่กับความพอใจ และความต้องการของคน (Johnson, 1967:14-19)

จากองค์ประกอบทั้ง 4 ประการ ดังกล่าว มีผลทำให้การกระจายของเมืองหรือชุมชนแบ่งออกเป็น 4 แบบคือ

1. แบบเป็นรูปแนวยาว (Linear Pattern) คือการตั้งถิ่นฐานที่กระจายหรือจับกลุ่มกระจายไปตามแนวยาวของเส้นทางคมนาคมหรือแม่น้ำลำคลอง

2. แบบเป็นกระจุก (Cluster Pattern) คือเมืองหรือชุมชนจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มตามความสำคัญของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เช่น บริเวณที่ราบ หรือบริเวณที่มีดินอุดมสมบูรณ์เป็นต้น

3. แบบเป็นระเบียบ (Uniform Pattern) บริเวณที่มีลักษณะสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural Envirment) เหมือนกันจะมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานเป็นลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่นเป็นวงกลม สี่เหลี่ยม หรือสามเหลี่ยม เป็นต้น

4. แบบสุ่ม (Random Patterns) หรือเป็นแบบกระจาย (Dispersion) เป็นลักษณะของชุมชนหรือเมืองที่กระจายไม่มีรูปแบบที่แน่นอนไม่สามารถจะจัดเป็นรูปแบบใดแบบหนึ่งดังกล่าวมาแล้วได้ (Johnson James.1969 :14-19)

เคนดอลล์ (Kendall) ได้กล่าวไว้ว่าสิ่งที่ช่วยส่งเสริมในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่สำคัญได้แก่อาชีพต่างๆ เช่น การเลี้ยงสัตว์ การเพาะปลูก การจับปลา ฯลฯ นอกจากอาชีพแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ก็คือ สภาพทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

เดซี ได้วิเคราะห์กลุ่มเรือน (Hamlet) หมู่บ้าน (Village) และเมือง (Town) ทางตะวันตกเฉียงใต้ของรัฐวิสคอนซิน ในสหรัฐอเมริกา ฝั่งบริเวณนี้บรูช (Brush) ได้เคยศึกษามาแล้ว ประกอบด้วยกลุ่มเรือน

61 % หมู่บ้าน 31 % และเมือง 8 % โดยใช้หลักวิเคราะห์หมู่บ้านที่ใกล้ที่สุด ผลปรากฏว่าการกระจายของเมืองเป็นแบบกลุ่มหรือแบบกระจุก (Random Cluster) ส่วนกลุ่มเรือนมีลักษณะเป็นแบบหกเหลี่ยมมากกว่าแบบกระจุกหรือแบบสุ่ม

มุลเลอร์ (Muller) ได้ทำการศึกษาการวิวัฒนาการของเมืองบริเวณลุ่มแม่น้ำโอไฮโอ ปรากฏว่าจากการทดสอบเมืองต่างๆ 41 เมือง ในรัฐโอไฮโอและอินเดียนาโดยมีเมืองซินซินเนติ (Cincinnati) เป็นศูนย์กลาง การวิวัฒนาการของเมืองแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ที่มีความเกี่ยวข้องกับแม่น้ำและระบบของถนนอย่างใกล้ชิดรวมไปถึงลำคลองและทางรถไฟด้วย โดยได้เริ่มขยายจากศูนย์กลางเล็กๆ ที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อย (Smaller Urban Service Center) โดยวิวัฒนาการมาจากการตั้งถิ่นฐานแบบชนบท (Rural Settlement) จากการที่มีการขนส่งสะดวกทำให้การตั้งถิ่นฐานแบบชนบทกลายเป็นเมืองขนาดเล็กเกิดขึ้นตามบริเวณน้ำหรือเส้นทางคมนาคมโดยเฉพาะบริเวณที่เป็นชุมทางคมนาคมการวิวัฒนาการเป็นเมืองจะเติบโตอย่างรวดเร็ว (Muller.1972 : 3136- B-3137-B)

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคลองรังสิตประยูรศักดิ์

3.1 การขุดคลองรังสิตประยูรศักดิ์

ตั้งแต่โบราณมา บริเวณทุ่งหลวงรังสิตเป็นเพียงป่าละเมาะมีเพียงหญ้า เป็นปารกขี้หมู สัตว์ป่านานาชนิดที่ลงมาจากเขาใหญ่ เพื่อมาหากินในทุ่งแห่งนี้ เนื่องจากยังเป็นแหล่งที่ด้อยพัฒนา ผู้คนจึงอาศัยอยู่น้อยมาก เดิมเรียกบริเวณแห่งนี้ว่า "ทุ่งหลวง" อันหมายถึง ทุ่งอันกว้างใหญ่ บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณทางตอนใต้ของอยุธยาลงมาจนจรกรุงฯ มีน้ำบางปะกง (หรือแม่น้ำนครนายก) เป็นแนวประกบทั้งซ้ายและขวาและมีคลองแสนแสบ-ชนบทเป็นแนวเขตทางใต้ (สุนทรี อาสะวีย์, 2537 : 26) ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของเขตพระมหานคร ทุ่งหลวงจะมีเพียงแม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลผ่าน นอกจากนั้นมีเพียงห้วย หนอง บึง เท่านั้น ทำให้ไม่มีน้ำเพียงพอ ต่อการทำเกษตรกรรม

ภายหลังจากประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาเบาวีริง กับประเทศอังกฤษ เมื่อปี พ.ศ.2398 นับแต่นั้นมาไทยเข้าสู่ระบบการค้าเสรีอย่างจริงจัง ทำให้การส่งออกข้าวได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า ในพระราชอาณาเขตสยามนี้คลองเป็นสิ่งสำคัญและเป็นช่วงที่มีการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกข้าวโดยวิธีการขุดคลองอย่างกว้างขวางที่สุด (บรรลือศักดิ์ สัจจาเจริญชัย, 2545 : 20)การขุดคลองในโครงการรังสิต หมายถึง การขุดคลองรังสิต และคลองซอยต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นโดยบริษัทขุดคลองและคูนาสยาม ได้รับอนุญาตขุดคลองจากรัฐบาลตามระยะ สัมปทาน 25 ปี และได้ขุดคลองทั้งสิ้นตามโครงการ จำนวน 59 สาย เป็นระยะทาง 22 , 779 เส้น หรือ 1,136 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 800,000-1,500,000 ไร่ (สุนทรี อาสะวีย์, 2537:27) ซึ่งบริษัทได้รับอนุญาตให้ขุดคลองสายแรกตามหนังสืออนุญาตขุดคลอง ลงวันที่ 24

กุมภาพันธ์ พ.ศ.2433 โดยเริ่มขุดที่ตำบลบ้านใหม่ แขวงเมืองปทุมธานีฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาไปออกแม่น้ำนครนายก ขนาดคลองกว้าง 6 วา ลึก 6 ศอก ยาว 1,400 เส้น เมื่อขุดคลองสายนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานนามว่า " คลองรังสิตประยูรศักดิ์ " เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ ในเจ้าจอมมารดา ม.ร.ว. เนือง สนิทวงศ์ พระธิดาในพระองค์เจ้าสาย สนิทวงศ์ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ เสด็จไปทำพิธีในที่ดินด้วย (สุนทรี อาสะโวชัย. 2545 : 27 - 30)

โดยสรุปบริษัทขุดคลองแลนาศุสยามได้ขุดคลองเฉพาะในทุ่งรังสิต นับแต่ พ.ศ. 2433 - พ.ศ. 2447 ดังนี้

1. คลองขนาดใหญ่ 3 สายคือ

1.1 คลองรังสิตประยูรศักดิ์ ขุดในปี พ.ศ. 2433 เสร็จปี พ.ศ.2440 ขนาดกว้าง 12 เมตร ลึก 3.20 เมตร ยาว 1.324 เส้น 18 วา 2 ศอก

1.2 คลองหกวาสายล่าง ขุดปี พ.ศ. 2436 เสร็จในปี พ.ศ. 2440 ขนาดกว้าง 12 เมตร ลึก 3.20 เมตร ยาว 977

1.3 คลองหกวาสายบน ขุดในปี พ.ศ.2446 เสร็จในปี พ.ศ. 2444 ขนาดกว้าง 12 เมตร ลึก 3.20 เมตร ยาว 977

2. คลองซอยต่าง ๆ ที่แยกออกจากคลองใหญ่ คือ

2.1 คลองซอยฝั่งใต้คลองรังสิต 18 สาย ขุดในปีต่าง ๆ กันตั้งแต่ พ.ศ. 2435 ถึง พ.ศ. 2446 ขนาดคลองกว้างตั้งแต่ 6-10 เมตร ลึก 2-3.20 เมตร ยาวตั้งแต่ 64 เส้น ถึง 433 เส้น 07 วา

2.2 คลองซอยฝั่งใต้คลองหกวาสายล่าง 14 สาย ขุดในปีต่าง ๆ กันตั้งแต่ พ.ศ.2435 ถึง พ.ศ. 2446 ขนาดคลองกว้างตั้งแต่ 6-10 เมตร ลึก 2-4 เมตร ยาวตั้งแต่ 20 เส้น ถึง 462 เส้น

2.3 คลองซอยฝั่งเหนือคลองรังสิต 20 สาย ขุดในปีต่าง ๆ กันตั้งแต่ พ.ศ.2443 ถึง พ.ศ.2447ขนาดคลองกว้างตั้งแต่ 10 -12 เมตร ลึก 3.20 เมตร ยาวตั้งแต่ 85 เส้นถึง 556 เส้น 16 วา

2.4 คลองซอยฝั่งเหนือคลองหกวาสายบน 6 สาย ขุดในต่าง ๆ กันตั้งแต่ พ.ศ.2446 ขนาดคลองกว้างตั้งแต่ 10-12 เมตร ลึก 3.20 เมตร ยาวตั้งแต่ 126 เส้น 17 วา ถึง 993 เส้น 15 วา

2.5 คลองรถไฟ (Railway Canal) ขุดในปี พ.ศ. 2448 กว้าง 10 เมตร ลึก 3.20 เมตร ยาว 61 เส้น นอกจากนั้นบริษัทได้สร้างประตูน้ำขึ้น 3 แห่ง คือประตูน้ำที่คลองรังสิตทางด้านตะวันตก คือประตูจุฬาลงกรณ์และด้านตะวันออก คือ ประตู เสาวภา สร้าง พ.ศ. 2439 เสร็จปีพ.ศ. 2440 และทางด้านตะวันออกของคลองหกวาสายล่าง คือประตูบริษัทสมบูรณ เพื่อใช้บังคับน้ำตามต้องการ

นอกจากนั้นได้มีการสร้างประตูน้ำ 3 แห่งคือ

1. ประตูน้ำที่คลองรังสิต ด้านทิศตะวันตก คือประตูน้ำจุฬาลงกรณ์
2. ประตูน้ำด้านตะวันออก คือประตูเสาวภา 2439-2440
3. ประตูน้ำด้านตะวันออกของคลองหกวาสายล่างคือ ประตูบริษัทสมบูรณ์

(สุนทรี อาสะไวย์. 2537 : 26)

โครงการขุดคลองรังสิตมีความสำคัญและเป็นโครงการที่พิเศษกว่าโครงการอื่น ที่ดำเนินการในช่วงสมัยเดียวกันกล่าวคือโครงการขุดคลองรังสิตเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่ได้รับสัมปทานเป็นระยะเวลานาน มีการนำเครื่องมือที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการดำเนินงานซึ่งในช่วงแรกของการขุดคลองจะมีการใช้แรงงานกุลีจีน โดยบริษัทขุดคลองและคูนาสยามจะดำเนินการขุดคลองรังสิตเอง ส่วนของคลองซอยบริษัทใช้วิธีให้หัวหน้าชาวจีนรับเหมาไปทำ (สุนทรี อาสะไวย์. 2530 : 29) จะพบว่าเรื่องขุดคลอง 2 , 3 , 4 , 5 , 6 , 7 , 9 , 13 และ 14 ซึ่งเป็นคลองซอยฝั่งใต้คลองรังสิตและคลองที่ 8 , 11 , 12 , 13 , 15 , 17 , 19 และ 20 ฝั่งใต้คลองหกวาสายล่าง และยังมีคลองที่ขุดเพียงบางส่วนโดยกุลีจีนหรือคลองซอยฝั่งใต้คลองรังสิตเฉพาะคลองที่ 2 , 6 และ 7 กับคลองซอยฝั่งใต้คลองหกวาสายล่าง คือคลองซอยที่ 8 และคลอง 13 นอกนั้นบริษัทใช้เครื่องจักรขุดแทน อย่างไรก็ตามการขุดคลองรังสิตจะพบว่าใช้แรงงานกุลีจีนเป็นส่วนน้อย เนื่องจากการขุดคลองโดยใช้กุลีจีนขุดจะทำได้ช้าและปริมาณน้อยเมื่อเทียบกับการใช้เครื่องจักรและในการใช้กุลีจีนขุดคลอง ก็ยังพบปัญหาหลายประการเช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาทเรื่องค่าแรง ปัญหาการเงินของบริษัทที่รายได้ไม่คุ้มกับรายจ่าย (สุนทรี อาสะไวย์. 2530 : 31-32)

แต่จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในโครงการคลองรังสิตของสุนทรี อาสะไวย์ 2530 ได้ให้ข้อสังเกต ว่าโดยแท้จริงแล้วบริษัทขุดคลองและคูนาสยาม ผู้ได้สัมปทานในการขุดคลองได้ประโยชน์อย่างมาก ทั้งกรรมสิทธิ์ที่ดินและการขายที่ดินเป็นหลัก ในส่วนของการชลประทานนั้นบริษัทไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าใดนัก ทั้งนี้วิเคราะห์โดยพิจารณาจากหลักฐานจุดหมายเหตุหลายฉบับที่กล่าวถึงสภาพแวดล้อมของคลอง วิธีการออกแบบคลอง การขุดคลองโดยไม่ตรวจสอบระดับน้ำหรือตรวจสอบไม่ละเอียดพอ การขุดคลองไม่เป็นไปตามขนาดและตามลึกที่ขอไว้ การขุดคลองที่คิดเคี้ยวเพื่อหลีกเลี่ยงพื้นที่ที่บริษัทไม่ได้รับประโยชน์ด้านที่ดินตลอดจนขั้นตอนระยะเวลาในการดำเนินการขุดคลองและการก่อสร้างประตูน้ำที่ไม่สอดคล้องกัน การหาใช้วัสดุที่ใช้ก่อสร้างประตูน้ำและอาคารประกอบที่ไม่ได้มาตรฐาน ตลอดจนการไม่ดูแลบำรุงรักษาคลองตามสัญญาของบริษัทเป็นผลทำให้เกิดปัญหาคลองตื้นเขินในภายหลัง ทำให้ราษฎรที่อพยพเข้ามาในช่วงแรกของการขุดคลอง มีการละทิ้งพื้นที่ที่นาไป

3.2 การตั้งถิ่นฐานในเขตรังสิต

การเปิดพื้นที่ใหม่โดยการขุดคลองในโครงการรังสิตได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในเขตนี้ พบว่ามีการอพยพของคนจากถิ่นต่างๆ ที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในดินแดนใหม่ สิ่งที่เกิดขึ้นจากการอพยพในทุ่งฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา จะเริ่มต้นบริเวณคลองแสนแสบและคลอง

ประเวศบุรีรัมย์ ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของคลองรังสิต ก่อนการตั้งถิ่นฐานของชาวนาในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2438 เขตนี้ยังเป็นดินแดนที่รกร้าง เป็นที่อาศัยของสัตว์ป่าดุร้าย แม้ว่าจะมีคลองประเวศบุรีรัมย์ขุดผ่านก็ตาม แต่นับจากปี พ.ศ. 2438 คนจะเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำนาอย่างเห็นได้ชัดกล่าวคือ จากหลักฐานของชาวตะวันตกที่เดินทางผ่านคลองประเวศบุรีรัมย์ในปี พ.ศ. 2428 ซึ่งเป็นหลังจากที่คลองขุดเสร็จแล้วถึง 5 ปี ปรากฏว่าฝั่งคลองทั้งสองยังว่างเปล่า ไม่มีการเพาะปลูก การตั้งถิ่นฐานตามฝั่งคลองแสนแสบก็ยังไม่ปรากฏหลักฐาน จนในปี พ.ศ. 2431 ตามบันทึกของนายแม็คคาคี ซึ่งทำการสำรวจและทำแผนที่ของรัฐบาลในเขตนี้นั้นก็ยืนยันว่า คลองแสนแสบไม่มีการเพาะปลูก แต่เต็มไปด้วยข้างป่าที่มีอันตราย หลังจากนั้น ปี พ.ศ. 2438 นายแม็คคาคีกลับไปที่นี่อีกพบว่า ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นที่นั่นอย่างเห็นได้ชัดกล่าวคือ ข้างป่าได้ถูกขับไล่ออกไปและคนได้เข้าไปอยู่แทน

ถ้าพิจารณาการตั้งถิ่นฐานในเขตรังสิตโดยตรงจะเห็นว่า การตั้งถิ่นฐานได้เริ่มขึ้นหลังจากขุดคลองแสนแสบและคลองประเวศบุรีรัมย์ คนจะมีการอพยพเข้ามาในเขตรังสิต โดยเริ่มเข้ามาทางตอนใต้ก่อนแล้วค่อย ๆ กระจายขึ้นไปทางตอนเหนือตามโครงการขุดคลองรังสิต ที่มีการขุดทางใต้ก่อนแล้วจึงขยายขึ้นไปทางเหนือ ในระยะก่อนที่คลองจะขุดเข้าไปพบว่า มีคนเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่บ้างแล้วในเขตรังสิตแต่ค่อนข้างน้อยและอยู่อย่างกระเจายเป็นหย่อมๆ ซึ่งพระยาอนุমানราชธนเรียกว่าเป็นหมู่บ้านกระเจากันอยู่ (S. ealter settlement) กล่าวคือบ้านที่สร้างขึ้นในเขตนี้นี้จะต้องถมดินขึ้นเป็นโคกกลางทุ่งนา เนื่องจากบริเวณที่เป็นพื้นที่ลุ่มเต็มไปด้วยหนองบึง และมีการระบายน้ำไม่ดี แต่เมื่อมีการขุดคลอง การตั้งบ้านเรือนจะทำได้ง่ายเข้าคือสร้างบ้านเรือนบริเวณริมฝั่งคลองซึ่งดินคลองที่ขุดได้ก็สามารถนำมาถมน้ำเอาไว้ แต่บ้านเรือนก็ยังคงยังกระจัดกระจายอยู่ห่างๆ กันทำให้มีปัญหาเรื่องความปลอดภัย ซึ่งชาวนามักจะถูกโจรผู้ร้ายลักขโมยควายอยู่เสมอ เนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง (สุนทรี อาสะวีย์. 2530 : 30-32)

มีข้อที่น่าสังเกตสำหรับการตั้งถิ่นฐานในเขตรังสิตอีกประการหนึ่งคือ ถึงชาวนาที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตนี้นั้นส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดิน แต่จะเช่ามาจากเจ้าของที่ดินทำเป็นปี ๆ ไป อันนี้จะแตกต่างไปจากชุมชนแถบคลองแสนแสบ ซึ่งชาวนาส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่นาและที่ดิน อีกประการหนึ่งของการตั้งถิ่นฐาน จะมีลักษณะพิเศษคือเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบชั่วคราวมากกว่าจะเป็นการถาวรกล่าวคือบ้านจะสร้างขึ้นในแบบที่ง่าย ๆ ด้วยวัสดุที่ราคาถูกและไม่คงทนและชาวนาก็จะย้ายที่อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากการทำนาไม่ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ ทำให้ชาวนามักมีการอพยพออกจากพื้นที่ ดังในปี พ.ศ. 2449 – 2453 (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสาร ร. รกษ. 3. 1/11) และจากการสำรวจของนายซิมเมอร์เมื่อปี พ.ศ. 2473 ได้กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนในเขตรังสิตว่า เป็นเขตที่มีการเช่าที่นาสูง จึงทำให้ชาวนามักมีการย้ายที่อยู่เสมอ ๆ ดังนั้นการพัฒนาเป็นหมู่บ้านอย่างแท้จริงจึงไม่เกิด คนที่

อาศัยในบริเวณนี้จึงสร้างบ้านเรือนแบบชั่วคราว ซึ่งเป็นบ้านหลังเดี่ยวโดด ๆ ตามริมฝั่งคลองไม่มีคอกวัว คอกควาย ไม่มีสวนผักอื่น ทำนาอย่างเดี่ยวเท่านั้น (สุนทรีย์ อาสะวีย์. 2537 : 91)

เมื่อมีบริษัทชุดคลองแลคูนาสยามได้ชุดคลองในเขตรังสิต จึงปรากฏว่ามีการอพยพของผู้คนเข้ามาและมากขึ้นเรื่อย ๆ จนรัฐบาลต้องเข้ามาจัดการการปกครองในเขตนี้ใหม่ในปี พ.ศ.2445 และตั้งเป็นเมืองที่ได้รับพระราชทานนามว่า "เมืองธัญบุรี" เป็นเมืองข้าวกู้กับ เมือง "มีนบุรี" เมืองปลาที่ตั้งขึ้นในเขตคลองแสนแสบ จากการศึกษาในเรื่องจำนวนประชากรที่อพยพเข้ามาในเขตนี้ค่อนข้างสับสนเนื่องจากชาวนาที่อพยพเข้ามาอาศัย มีการเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลา ถ้าปีใดการทำนาได้ผลดีก็จะมีชาวนาเข้ามาอาศัยมาก หากปีใดทำนาไม่ได้ผลก็จะมีการอพยพย้ายถิ่นออกไป จึงทำให้จำนวนตัวเลขของประชากรมีข้อผิดพลาดคือค่อนข้างไม่แน่นอน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจำนวนประชากรที่ได้รวบรวมไว้ในหนังสือ Statistial year Book พ.ศ.2458 , 2461 และ 2462 จำนวนประชากรจะใกล้เคียงกับปี 2442-2452 ประมาณ 40,000 คน

และปัญหาที่น่าสนใจในการอพยพของชาวนาในรังสิตนี้มาจากไหน จากการศึกษาพบว่า มีประชาชนอพยพมาจากหลายๆ ที่ของประเทศ และเหตุผลที่เข้ามา ก็แตกต่างกัน แต่เหตุผลใหญ่สืบเนื่องมาจากเป็นช่วงที่เศรษฐกิจขณะนั้นกำลังเจริญรุ่งเรืองการค้าข้าวเป็นสินค้าส่งออกมีราคาสูง จึงทำให้คนสนใจเข้าไปทำนาและกลุ่มที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือคนกรุงเทพตัวอย่าง เช่น นายเพชรและปานภรรยาที่อยู่ตำบลคลองสามเสนได้ครองที่นาบริษัทชุดคลอง ซอยที่ 5 ฝั่งตะวันตกได้คลองรังสิต จำนวน 150 ไร่ และได้เข้าไปทำนาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2436 (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสาร ร. รกษ. หนังสือเก่าเล่มที่ 92/4006 คดีวิวาทที่นา)

สาเหตุการอพยพของชาวนาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การปฏิรูปทางสังคม การเมือง การปกครอง คือการเลิกระบบไพร่และทาสในสมัยรัชกาลที่ 5 มีผลทำให้เกิดแรงงานอิสระขึ้น ที่ผู้คนเหล่านี้ต้องทำมาหากินด้วยตัวเอง มีตัวอย่างของทาสที่ต้องเข้ามาในเขตรังสิตคือ นางแก้วภรรยา นายชำนาญอักษร อยู่ตำบลคลองสามเสน กรุงเทพมหานครได้ครองที่นาบริษัทที่คลองซอยที่ 8 ฝั่งตะวันออกปี พ.ศ. 2435 จำนวน 1,100 ไร่ โดยได้ให้ทาสไปหักร้างถางพงทำนาด้วยตัวเอง

และเหตุผลอีกประการคือ การพัฒนาระบบคลองชลประทาน ที่จะทำให้การเพาะปลูกได้ผลผลิตดีขึ้น มีน้ำทำอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับมีเส้นทางคมนาคมขนส่งที่ดี จากรายงานของไฮเดได้กล่าวว่า ผู้ที่อพยพเข้ามาในรังสิตส่วนหนึ่ง มาจากพวกที่ทำนาในพื้นที่ทางชายฝั่งทะเลตอนใต้ของกรุงเทพ ซึ่งที่ดินและน้ำเค็มขึ้นมาจนไม่สามารถเพาะปลูกได้ และปาริมทะเลถูกทำลายทำให้น้ำเค็มไหลเข้าสู่ที่นา ได้แก่บริเวณ ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ คลองประเวศบุรีรัมย์และคลองนิคมยาตรา รวมถึงนาในเขตกรุงเทพและนนทบุรี นอกจากนี้ยังมีพวกอพยพจาก มีนบุรี อยุธยา นครนายก รวมทั้งพวก ลาวจากมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ และที่น่าสังเกตอีกประการคือ มีชาวต่างชาติอพยพเข้ามาอยู่มาก

ด้วยเช่น จีน ญวน เขมร มาลายู พวกนี้เป็นคนในบังคับต่างประเทศ อังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา (สุนทรี อาสะไวย์. 2537 : 95-98)

จากการขุดคลองรังสิตในปี พ.ศ. 2433 จึงได้มีประชาชนเริ่มอพยพเจ้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตคลองรังสิต และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนมีชุมชนเกิดขึ้น และชุมชนแห่งแรกที่เกิดขึ้นที่คลองรังสิตคือ เมืองธัญบุรี ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างคลอง 6 กับคลอง 7 ในช่วงปี พ.ศ.2445 (สุภางค์ จันทรวานิช. 2545 : 76) การที่มีคนมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนคลอง 6 และ 7 มากกว่าบริเวณอื่น ทั้งที่บริเวณนี้อยู่ห่างจากจุดเริ่มขุดคลองประตูน้ำจุฬาลงกรณ์ค่อนข้างมาก และยังอยู่ห่างจากเส้นทางรถไฟสถานีรังสิต อาจเป็นเพราะคลองซอยที่ 2 คลองซอยที่ 6 คลองซอยที่ 7 ผังได้คลองรังสิตเป็นคลองซอยสามคลองแรกที่ถูกขุดแยกมาจากคลองหลัก หลังจากที่ได้การขุดคลองปี พ.ศ.2435 เพียงสองปีหลังจากจุดคลองหลักนั่นเอง และสาเหตุอีกประการหนึ่งทำให้ผู้คนอพยพเข้ามาในคลองซอยที่ 6 คลองซอยที่ 7 คือจากการศึกษาแผนการขุดคลองตามโครงการรังสิตของบริษัทขุดคลองและคูนาสยามนั้น ทางบริษัทมีแผนจะขุดคลองซอยที่ 7 ผังได้ลงไปจุดคลองแสนแสบ ซึ่งเป็นคลองที่มีการขุดขึ้นมาก่อนหน้านี้และทำให้มีประชาชนเข้าไปอาศัยหนาแน่น คลองซอยที่ 7 จึงเป็นคลองที่จะสามารถเชื่อมคลองแสนแสบกับคลอง รังสิต ซึ่งจะทำให้การคมนาคมทางน้ำ และสามารถใช้น้ำเป็นแหล่งเพาะปลูกใหม่ได้อีกทั้ง 2 แห่ง ในการขุดคลองซอย 6 และ 7 ผังได้ เป็นคลองที่ขุดโดยการว่าจ้างอีกช่วงโดยบริษัทขุดคลองและคูนาสยามว่าจ้างหลวงโยธาภิบาลสุรสวัสดิ์กับพวกเป็นผู้ขุดคลอง และหลวงโยธาภิบาลก็ได้ว่าจ้างกุลีจีนมาเป็นผู้ขุดคลองในปี พ.ศ.2435 ในการว่าจ้างนี้หลวงโยธาภิบาลได้ปลูกโรงเรียนให้กุลีจีนอยู่ แต่ต่อมาเมื่อมีการนำเครื่องจักรขุดคลอง ทำให้กุลีจีนส่วนหนึ่งแยกย้ายไปรับจ้างขุดคลองซอยอื่น ๆ และทำให้ความต้องการในการว่าจ้างกุลีจีนเริ่มมีน้อยลง จึงทำให้กุลีจีนส่วนหนึ่งหันไปประกอบอาชีพอื่นเช่น การเป็นชาวนา พ่อค้า และได้ปักหลักแหล่งอยู่บริเวณคลองเจ๊กผังได้ ทำให้คลองซอยกลายเป็นคลองเจ๊กสมชื่อ เกิดเป็นตลาดและชุมชนปากคลอง 7 ซึ่งมีการตั้งบ้านเรือนค้าขายเป็นแนวยาว ด้านหน้าหันเข้าสู่ตลาด ส่วนด้านหลังติดกับคลอง ทำให้สามารถนำสินค้าที่ขนส่งมาทางเรือและวางขายหน้าบ้านได้โดยสะดวก

ส่วนผู้เข้ามาตั้งถิ่นฐานกลุ่มอื่น ๆ นอกจากกุลีจีนที่เป็นชาวนาก็ยังคงมีที่ปากคลอง 6 ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้สร้างเมืองธัญบุรีขึ้น ในปีพ.ศ.2445 ซึ่งนับได้ประมาณเกือบ 10 ปี นับตั้งแต่มีกุลีจีนเข้ามาขุดคลองและอาศัยในเขตคลองซอยที่ 6 และ 7 จึงทรงพระกรุณาให้สร้างเมืองขึ้นระหว่างคลองซอยที่ 6 และคลองที่ 7 ผังเหนือคลองรังสิต เมืองธัญบุรีจึงอยู่ตรงข้ามกับชุมชนปากคลอง 7 นั่นเอง (สุภางค์ จันทรวานิช. 2537 : 309-312)

การตั้งเมืองธัญบุรี

การตั้งเมืองธัญบุรี บริเวณแถบนี้จะพบชื่อตำบลบึงทะเลสาป บึงยี่โถ บึงสนั่น บึงน้ำรักษ์ ซึ่งเป็นชื่อใหม่แต่ชื่อเดิมของท้องที่นี้ได้แก่บึงไอเข้ บึงไอเสียน ชื่อเหล่านี้จะแสดงให้เห็นถึงลักษณะ

ภูมิประเทศและความกันดารของทุ่งหลวง ก่อนที่จะถูกพัฒนาเป็นทุ่งรังสิต เมื่อเริ่มขุดคลองรังสิตและยังไม่มีชื่อเรียก คนจึงเรียกคลองนี้ว่าคลองแปดวา เพราะมีความกว้าง 8 วา เนื่องจากพระราชบัญญัติขุดคลอง พ.ศ. 2434 ได้กำหนดว่าคลองกว้าง 7 วา ขึ้นไปผู้ขุดคลองจึงสามารถถือกรรมสิทธิ์รับที่ดินสองฝั่งคลองได้ฝั่งละ 40 เส้น บริษัทขุดคลองและคูนาสยามจึงกำหนดให้คลองกว้างแปดวา (สุภางค์ จันทรวานิช. 2537 : 316) และก่อนการตั้งเมืองธัญบุรี อาณาเขตของทุ่งรังสิตอยู่ระหว่างมณฑลกรุงเทพฯ ฯ มณฑลกรุงเก่า และมณฑลปราจีน การปกครองจึงแยกกันอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าไฉนงยาเธอกรมหลวงนเรศวรฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงนครบาลตรวจท้องที่ยกแขวงขึ้นเป็นเมืองใหม่ กล่าวคือ แบ่งแขวงจากกรุงเทพฯ 2 อำเภอคืออำเภอศิริพระกระดานกับอำเภอคลองที่ 9 แบ่งแขวงจากปทุมธานีคือท้องที่อำเภอคลองเปรมประชากรกับแขวงกรุงเก่า และเมืองสระบุรี รวมเข้าไปเป็นแขวงเมืองขึ้นอยู่ในมณฑลกรุงเทพฯ และได้สร้างเมืองขึ้นที่ตำบลระหว่างคลองซอยที่ 6 กับคลองซอยที่ 7 ฝั่งเหนือคลองรังสิตประยูรศักดิ์ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2445 และพระราชทานนามเมืองว่า " เมืองธัญบุรี " ซึ่งมีอาณาเขตดังนี้

ทิศตะวันตก	ตั้งแต่ทางรถไฟนครราชสีมา ไปทางทิศตะวันออก จนถึงคลองซอยที่ 14
ทิศตะวันออก	จดแขวงเมืองนครนายก และฉะเชิงเทรา
ทิศเหนือ	ตั้งแต่คลองหกวาสายบนฝั่งใต้ พรหมแดนกรุงเก่า และเมืองสระบุรี
ทิศใต้	จากคลองหกวาสายล่างไป 40 เส้น ตามที่นาริมคลองหลวงฝั่งใต้ จดแขวงกรุงเทพฯ ฯ และเมืองมีนบุรี

เมื่อจัดตั้งเมืองแล้วก็มีการแบ่งเขตแขวงเมืองธัญบุรีเป็น 4 อำเภอด้วยกันคือ

1. อำเภอเมือง เริ่มตั้งแต่ทางรถไฟนครราชสีมาจนถึงคลองซอยที่ 14 พรหมแดนเมืองนครนายก และตามลำดับคลองรังสิตขึ้นไปทางฝั่งเหนือ 4 เส้น และยื่นลงไปฝั่งใต้ภายใน 8 เส้น ที่ว่าการอำเภออยู่ที่คลองซอยที่ 6 ใกล้ศาลาว่าการเมือง
2. อำเภอคลองหลวงตั้งแต่เขตอำเภอเมืองด้านเหนือขึ้น จดคลองบางหลวงเชียงรากน้อย พรหมแดนกรุงเก่า ยาวไปตามลำคลองหกวาสายบน ถึงคลองซอยที่ 7 ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่คลองซอยที่ 2 ฝั่งตะวันออก ตรงทางแยกไปลำน้ำอ้ายเลียบ และคลองบางหลวงเชียงราก
3. อำเภอหนองเสือตั้งแต่คลองซอยที่ 7 และคลองหกวาสายบน ต่อจากเขตอำเภอคลองหลวงไปจดคลองซอยที่ 4 ฝั่งเหนือ พรหมแดนเมืองนครนายก และตั้งแต่คลองหกวาสายบนพรหมแดนเมืองสระบุรี มาจนจดหลักเขตอำเภอเมือง
4. อำเภอลำลูกกาตั้งแต่ลำสมอทองทางรถไฟสายนครราชสีมาพรหมแดนเมืองนครนายก เมืองฉะเชิงเทรา และตั้งแต่พื้นคลองหกวาสายล่าง 40 เส้น พรหมแดนกรุงเก่า และเมืองมีนบุรี จนจดเขต

อำเภอเมืองฝั่งใต้คลองรังสิตประยูรศักดิ์ ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่คลองซอยที่ 7 ฝั่งตะวันออกแห่งคลองหกวาสายล่าง

ในการสถาปนาทุ่งหลวงรังสิตเป็นเมืองธัญบุรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จเปิดเมืองธัญบุรีด้วยพระองค์เองเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2545 ต่อมาจนถึงรัชการที่ 6 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงโอนไปสังกัดมณฑลกรุงเก่า และเมื่อถึงปี พ.ศ.2475 ได้ลดฐานะลงเป็นอำเภอชั้นเอกขึ้นกับจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ อำเภอธัญบุรี (อำเภอเมือง หรืออำเภอรังสิตเดิม) อำเภอคลองหลวง อำเภอหนองเสือ และอำเภอลำลูกกา (สุนทรื อาสะวโรย. 2545 : 33-39)

3.3 ประชากรในเขตรังสิต

จากการศึกษาครั้งนี้จะแบ่งประชากรในเขตรังสิตเป็นสองส่วน คือเขตรังสิตชั้นในได้แก่อำเภอคลองหลวง อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา และอำเภอหนองเสือ 2 เขตรังสิตชั้นนอก ได้แก่ พื้นที่ใกล้เคียงคืออำเภอบางน้ำเปรี้ยวจังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอหนองแคจังหวัดสระบุรี

แต่ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยกล่าวถึงข้อมูลในเขตรังสิตชั้นในเท่านั้น เนื่องจากเป็นพื้นที่ ๆ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงผลกระทบของการขยายชุมชน ในเขตอำเภอธัญบุรี และพื้นที่ของเขตรังสิตชั้นในที่ติดกับอำเภอธัญบุรี โดยในเขตรังสิตชั้นในจะครอบคลุมพื้นที่ 1 , 121 ตารางกิโลเมตร และพบว่าอำเภอหนองเสือจะมีพื้นที่ที่ครอบคลุมมากที่สุด คือ 413 ตารางกิโลเมตร รองลงไป คือ อำเภอคลองหลวง และอำเภอลำลูกกา มีพื้นที่ใกล้เคียงกันประมาณ 300 ตารางกิโลเมตร และอำเภอธัญบุรี มีพื้นที่น้อยที่สุดคือ 112 ตารางกิโลเมตร (ตาราง 1)

3.4 ประชากรในอดีตในเขตรังสิต

ขนาดของประชากร

จากข้อมูลทะเบียนราษฎรพบว่าประชากรเขตรังสิตเพิ่มขึ้นจาก 270,377 คน ในช่วงปี พ.ศ.2507 เป็น 587,632 คน ในปีพ.ศ.2537 (ตาราง 2) แสดงให้เห็นว่าช่วง 30 ปีหลังประชากรของเขตรังสิตเพิ่มขึ้นถึง 2 เท่าและตั้งแต่ปี พ.ศ.2523เป็นต้นมา เราจะพบว่าประชากรของเขตรังสิตมีอัตราการเพิ่มสูงกว่าประชากรรวมของประเทศค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบอัตราการเพิ่มของประชากรของเขตรังสิตชั้นในกับประชากรของเขตรังสิตชั้นนอกพบว่าประชากรของเขตรังสิตชั้นในจะมีอัตราการเพิ่มสูงกว่าประชากรของเขตรังสิตชั้นนอกค่อนข้างมากโดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 (ตาราง 3) แสดงว่าเขตรังสิตชั้นในมีการขยายตัวของประชากรอย่างรวดเร็วในระยะ 10 –15 ปีที่ผ่านมา

ถ้าเราพิจารณาเฉพาะในเขตรังสิตชั้นใน (ตาราง 4) พบว่า ประชากรในเขตนี้จะเพิ่มขึ้นจาก 113,646 คน ในปี พ.ศ. 2507 เป็น 331,943 คนในปี พ.ศ.2537 เป็นการเพิ่มถึง 3 เท่า ในช่วงระยะเวลา 30 ปีและอัตราการเพิ่มของประชากรของอำเภอในเขตรังสิตชั้นใน (ตาราง 5) พบว่า อำเภอคลองหลวงจะเป็นอำเภอ ที่มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงเท่าอำเภออื่น ๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2512 - พ.ศ.2519

อำเภอธัญบุรี มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงกว่าอำเภออื่นในช่วงปี พ.ศ. 2520-2519 และปี พ.ศ. 2528 - 2537 อำเภอลำลูกกา มีอัตราประชากรเพิ่มสูงเท่ากับอำเภออื่น ๆ

จากข้อมูลสำมะโนประชากรแนวโน้มการเพิ่มของประชากรเขตรังสิตชั้นใน (ตาราง 5) เพิ่มขึ้น จาก 78.19 ในปี 2490 เป็น 271.55 คน ในปี 2533 แสดงให้เห็นว่าช่วง 43 ปีที่ผ่านมา ประชากรเขต รังสิตชั้นใน มีประชากรเพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาในช่วงสำมะโนประชากรปี 2503 – 2513 (ตาราง 6) พบว่าประชากรเขตรังสิตชั้นใน มีอัตราการเพิ่มใกล้เคียงกับประชากรโดยรวมของประเทศ (ร้อยละ 2.74 ต่อปี เปรียบเทียบกับร้อยละ 2.72 ต่อปี) และในช่วงสำมะโนประชากร 2 ช่วงหลัง จะพบว่า อัตราการเพิ่มของประชากรของเขตรังสิตชั้นใน เพิ่มสูงถึง 1.5 เท่าของอัตราการเพิ่มของประชากรโดย รวมของประเทศ (ร้อยละ 3.90 ต่อปี เปรียบเทียบกับร้อยละ 2.65 ต่อปี) ในช่วงปี พ.ศ.2513 – 2523 (ร้อยละ 2.87 ต่อปีเปรียบเทียบกับร้อยละ 1.96 ต่อปี) ในช่วงปี พ.ศ.2523 ถึงปี พ.ศ.2533 แสดงให้ เห็นว่าเขตรังสิตชั้นใน มีการขยายตัวอย่างมากในช่วงดังกล่าว และมีการย้ายถิ่นของประชากรจากเขต พื้นที่อื่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตนี้ค่อนข้างมาก ประมาณร้อยละ 1.25 ต่อปี ใน พ.ศ. 2513 – พ.ศ.2523 และร้อยละ 0.90 ต่อปีในช่วงปี พ.ศ. 2523 – พ.ศ.2533

และถ้าพิจารณาอัตราการเพิ่มประชากรของอำเภอต่างๆ ในเขตรังสิตชั้นใน พบว่าในช่วงสำมะ โนประชากร 2 ช่วงแรกนั้นอำเภอธัญบุรีมีอัตราการเพิ่มสูงกว่าอำเภออื่น ๆ รองสูงไปคือ อำเภอคลอง หลวง อำเภอหนองเสือ และอำเภอลำลูกกา (ตาราง 6) แต่ในช่วงสำมะโนประชากรในปี พ.ศ. 2513 – 2523 พบว่าในอำเภอคลองหลวง มีอัตราการเพิ่มสูงเป็นอันดับที่ 1 ซึ่งมากกว่าอำเภอธัญบุรีโดยอำเภอ ทั้ง 2 มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 5.84 ต่อปี และร้อยละ 4.08 ต่อปี ตามลำดับ ซึ่งในขณะที่ประชากรโดย รวมของประเทศมีอัตราการเพิ่มเพียงร้อยละ 2.65 ต่อปี และช่วงสำมะโน ปี พ.ศ.2523-2533 พบว่า อำเภอลำลูกกา มีอัตราการเพิ่มสูงเป็นอันดับที่ 1 คือร้อยละ 4.46 ต่อปี และรองลงไปคืออำเภอธัญบุรี และอำเภอคลองหลวงร้อยละ 2.79 และร้อยละ 2.56 ต่อปี ตามลำดับ ในขณะที่ประชากรโดยรวม ของประเทศมีอัตราการเพิ่มเพียงร้อยละ 1.96 ต่อปี

ตาราง 1 ขนาดของพื้นที่ของเขตรังสิตจำแนกตามอำเภอ

อำเภอและจังหวัด	ขนาดของพื้นที่		อัตราร้อยละ (เขตย่อย)
	(ตร.กม.)	อัตราร้อยละ	
เขตชั้นใน	1,121	42.2	100.0
คลองหลวง ปทุมธานี	299	11.3	26.7
ธัญบุรี ปทุมธานี	112	4.2	10.0
ลำลูกกา ปทุมธานี	297	11.2	26.5
หนองเสือ ปทุมธานี	413	15.5	36.8
เขตชั้นนอก	1,535	57.8	100.0
บางน้ำเปรี้ยว ฉะเชิงเทรา	499	18.8	32.5
๕ องครักษ์ นครนายก	553	20.8	36.0
วังน้อย พระนครศรีอยุธยา	220	8.3	14.3
หนองแค สระบุรี	293	9.9	17.1
เขตรังสิต	2,656	100.0	
ทั่วราชอาณาจักร	512,994		

ที่มา : กองการปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตาราง 2 จำนวนประชากรของเขตรังสิตและจำนวนประชากรทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2507-2537

ปี	เขตรังสิต			ทั่วราชอาณาจักร
	เขตชั้นใน	เขตชั้นนอก	รวม	
2507	113,646	156,731	270,377	29,555,198
2508	119,065	162,981	282,046	30,572,834
2509	123,013	167,095	290,108	31,482,496
2510	126,209	171,636	297,845	32,468,953
2511	134,819	176,186	311,005	33,552,269
2512	137,721	180,281	318,002	34,523,122
2513	140,959	182,760	323,719	35,550,105
2514	148,225	186,572	334,797	36,820,097
2515	150,409	190,250	340,659	38,359,008
2516	153,942	195,790	349,732	39,950,306
2517	163,382	199,007	362,389	41,334,152
2518	167,761	203,499	371,260	42,391,454
2519	173,404	205,966	379,370	43,213,711
2520	177,613	208,830	386,443	44,272,693
2521	182,936	211,612	394,548	45,221,625
2522	188,922	210,693	399,615	46,113,756
2523	194,145	217,304	411,449	46,961,338
2524	199,421	219,333	418,754	47,875,002
2525	206,405	221,644	427,689	48,846,927
2526	219,250	2126,154	445,402	49,515,074
2527	224,542	219,677	444,219	50,583,105
2528	238,208	225,198	463,406	51,795,651
2529	250,381	229,773	480,154	52,969,204
2530	259,409	232,385	491,794	53,873,172
2531	247,362	237,373	511,735	54,960,917
2532	278,993	240,213	519,206	55,888,393
2533	287,175	243,163	530,338	56,303,273
2534	296,721	246,748	543,469	56,961,030
2535	308,354	246,639	554,993	57,788,965
2536	319,180	252,809	571,989	58,336,072
2537	331,943	255,689	587,632	59,095,419

ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตาราง 3 จำนวนประชากรของเขตรังสิตชั้นในจำแนกตามอำเภอ พ.ศ. 2507-2537

ปี	คลองหลวง	ธัญบุรี	ลำลูกกา	หนองเสือ	รวม
2507	28,348	28,059	34,250	22,989	113,646
2508	29,796	29,720	35,566	23,983	119,065
2509	30,681	30,824	36,780	24,728	123,013
2510	31,477	31,595	37,802	25,335	126,209
2511	32,714	37,272	38,791	26,042	134,819
2512	33,683	37,856	39,558	26,624	137,721
2513	34,768	38,676	40,381	27,134	140,959
2514	35,660	41,850	43,182	27,533	148,225
2515	39,925	38,396	44,151	27,937	150,409
2516	40,838	39,738	45,054	28,312	153,942
2517	48,052	40,730	45,991	28,609	163,382
2518	49,741	41,932	46,871	29,217	167,761
2519	51,979	44,350	47,333	29,742	173,404
2520	53,334	45,799	48,057	30,423	177,613
2521	54,507	48,162	48,959	31,308	182,936
2522	56,397	50,520	49,580	32,425	188,922
2523	58,260	52,326	50,099	33,460	194,145
2524	59,838	54,506	50,932	34,145	199,421
2525	61,557	56,703	52,970	34,815	206,045
2526	63,079	59,377	62,261	34,533	219,250
2527	62,952	62,670	64,025	34,895	224,542
2528	66,153	68,795	67,118	36,142	238,208
2529	69,782	72,915	70,193	37,491	250,381
2530	72,180	75,679	37,158	38,392	259,409
2531	76,160	79,894	78,842	39,466	274,362
2532	77,479	81,130	80,690	39,694	278,993
2533	79,788	83,029	84,311	40,047	287,175
2534	82,080	84,916	89,235	40,490	296,721
2535	84,292	89,280	93,508	41,274	308,354
2536	87,550	90,872	98,974	41,784	319,180
2537	91,215	93,739	104,606	42,383	331,943

ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตาราง 4 อัตราการเพิ่มของประชากรของเขตรังสิตชั้นในจำแนกตามอำเภอ พ.ศ.2507-2537 (ร้อยละ)

ปี	คลองหลวง	ธัญบุรี	ลำลูกกา	หนองเสือ	รวม
2508	4.98	5.75	3.77	4.23	4.66
2509	2.93	3.65	3.36	3.06	3.26
2510	2.56	2.74	2.74	2.43	2.56
2511	3.85	16.52	2.58	2.75	6.60
2512	2.92	1.55	1.96	2.21	2.13
2513	3.17	2.14	2.06	1.90	2.32
2514	2.53	7.89	6.71	1.46	5.03
2515	11.30	-8.61	2.22	1.46	1.46
2516	2.26	3.44	2.02	1.33	2.32
2517	16.27	2.47	2.06	1.04	5.95
2518	3.45	2.91	1.90	2.10	2.64
2519	4.40	5.61	0.98	1.78	3.31
2520	2.57	3.21	1.52	2.26	2.40
2521	2.18	5.03	1.86	2.87	2.95
2522	3.41	4.78	1.26	3.51	3.22
2523	3.25	3.51	1.04	3.14	2.73
2524	2.67	4.08	1.65	2.03	2.68
2525	2.83	3.95	3.92	1.94	3.27
2526	2.44	4.61	16.16	-0.81	6.21
2527	-0.20	5.40	2.79	1.04	2.39
2528	4.96	9.32	4.72	3.51	5.91
2529	5.34	5.82	4.48	3.66	4.98
2530	3.38	3.72	4.14	2.37	3.54
2531	5.37	5.42	7.48	2.76	5.60
2532	1.72	1.54	2.32	0.58	1.67
2533	2.94	2.31	4.39	0.89	2.89
2534	2.83	2.25	5.68	1.10	3.27
2535	2.66	5.01	4.68	1.92	3.85
2536	3.79	1.77	5.68	1.23	3.45
2537	4.10	3.11	5.53	1.42	3.92

หมายเหตุ : คำนวณจากตาราง 3

ตาราง 5 จำนวนประชากรของเขตรังสิตจำแนกตามอำเภอ พ.ศ.2490 พ.ศ.2503 พ.ศ.2513
พ.ศ.2523 และ พ.ศ.2533

อำเภอและจังหวัด	2490	2503	2513	2523	2533
เขตชั้นใน	78.19	105.19	138.02	203.35	271.55
คลองหลวง ปทุมธานี	19.49	26.61	37.27	66.84	86.37
ธัญบุรี ปทุมธานี	17.14	26.49	38.35	57.65	76.21
ลำลูกกา ปทุมธานี	26.10	31.69	37.14	48.38	75.60
หนองเสือ ปทุมธานี	15.45	20.39	25.25	30.96	33.35
เขตชั้นนอก	130.62	146.92	170.81	205.35	233.94
บางน้ำเปรี้ยว ฉะเชิงเทรา	37.38	47.95	53.34	58.40	68.74
องครักษ์ นครนายก	23.58	32.14	36.71	45.17	47.24
วังน้อย พระนครศรีอยุธยา	14.74	21.83	26.70	33.13	42.76
หนองแค สระบุรี	54.91	44.99	54.04	68.64	75.18
เขตรังสิต	208.82	252.12	308.83	409.21	505.49
ทั่วราชอาณาจักร	17,442.68	26,257.91	34,397.37	44,824.54	54,548.53

ที่มา : สำมะโนประชากร พ.ศ.2490 พ.ศ.2503 พ.ศ.2513 พ.ศ.2523 และ พ.ศ.2533

ตาราง 6 อัตราการเพิ่มของประชากรของเขตรังสิตจำแนกตามอำเภอ พ.ศ.2490 พ.ศ.2503 พ.ศ.2513 พ.ศ.2523 และ พ.ศ.2533

อำเภอและจังหวัด	2490- 2503	2503- 2513	2513- 2523	2523- 2533
เขตชั้นใน	2.30	2.74	3.90	2.87
คลองหลวง ปทุมธานี	2.41	3.39	5184	2.56
ธัญบุรี ปทุมธานี	3.37	3.73	4.08	2.79
ลำลูกกา ปทุมธานี	1.50	1.60	2.64	4.46
หนองเสือ ปทุมธานี	2.15	2.15	2.04	0.74
เขตชั้นนอก	0.91	1.52	1.84	1.30
บางน้ำเปรี้ยว ฉะเชิงเทรา	1.93	1.07	0.91	1.63
องครักษ์ นครนายก	2.40	1.34	2.07	0.45
วังน้อย พระนครศรีอยุธยา	3.04	2.03	2.16	2.55
หนองแค สระบุรี	-1.54	1.85	2.39	0.91
เขตรังสิต	1.46	2.04	2.81	2.11
ทั่วราชอาณาจักร	3.17	2.72	2.65	1.96

หมายเหตุ : คำนวณจากข้อมูลในตาราง 5

จากการศึกษาข้อมูลการเพิ่มจำนวนของประชากรในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งอาจมีปัจจัยดังนี้

1. การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งในเขตรังสิตจะก่อตัวตามแนวถนนสายที่ 1 คือถนนพหลโยธิน และก็มีแนวโน้มของการขยายไปตามความยาวของถนน โดยการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมจะมีการจับกลุ่มกันเป็นระยะๆ เนื่องจากมีอาคารร้านค้าและบ้านพักอาศัยของประชากรปะปนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงโรงงานการที่ประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงเป็นสาเหตุทำให้บ้านเรือนเพิ่มตามไปด้วย (จารุวรรณ หงษ์วิจิตร. 2515 : 53) และการขยายตัวของอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ก็จะอยู่ในเขตอำเภอธัญบุรี อำเภอคลองหลวง และอำเภอเมืองปทุมธานี จะเห็นได้ว่า 3 อำเภอจะเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จำนวนมาก (วันชัย ธีระวัจน้อย. 2541 : 25) ซึ่งในปัจจุบันจะพบว่า โรงงานอุตสาหกรรมได้ขยายตัวไปสู่ อำเภอลำลูกกา อำเภอลาดหลุมแก้ว มากยิ่งขึ้นและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่คืออวนนคร อยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง และบางกระดี ในเขตอำเภอเมืองโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่เรียกว่ามินิฟค แอร์รี่ มี 2 แห่งคือ แฟค - คอม ที่อำเภอลาดหลุมแก้ว และแฟค - เฮาน์ ที่อำเภอลำลูกกา (โสภณ ชมชาญ. 2533 : 12)สำนักงานจังหวัดปทุมธานี (2531) ได้รายงานว่ามีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับ อนุมัติแล้วจำนวน 1,025 โรง โดยตั้งอยู่ในเขตอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ ตาราง 7

ตาราง 7 แสดงข้อมูลจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี

อำเภอ	จำนวนโรงงาน
คลองหลวง	316
เมือง	215
ธัญบุรี	180
ลำลูกกา	134
สามโคก	78
ลาดหลุมแก้ว	78
หนองเสือ	14
รวม	1,025

2. การคมนาคมและการสื่อสาร

การคมนาคมในจังหวัดปทุมธานีจะมีทั้งทางน้ำและทางบกทางบกที่สำคัญมีดังนี้

1. ทางหลวงหมายเลข 307 แยกติวานนท์ – ปทุมธานีระยะทาง 10.789 กม. อยู่ในเขตจังหวัด ประมาณ 9.6 กม.
2. ทางหลวงหมายเลข 306 รังสิต-สามแยกบางพูนระยะทางประมาณ 7.4 กม. และสาย 306 สามแยกบางพูน – สามแยกสะพานกรุงธนบุรีระยะทาง 29.561 อยู่ในเขตจังหวัด 6.9 กม.
3. ทางหลวงหมายเลข 305 รังสิต – นครนายก ระยะทางยาว 75 กม.(อำเภอธัญบุรี) 33.50 กม.
4. ทางหลวงหมายเลข 3100 เลียบคลองรังสิต ระยะทางยาว 6.6 กม.
5. ทางหลวงหมายเลข 3112 ปทุมธานี-บางเลนระยะทางยาวประมาณ 45 กม.
6. ทางหลวงหมายเลข 3186 สามแยกบางพูน-ห้าน้ำปทุมธานีระยะทางประมาณ 2.9 กม.
7. ทางหลวงหมายเลข 1 กรุงเทพ-รังสิต (พหลโยธิน)ระยะทางประมาณ 31.48
8. ทางหลวงหมายเลข 31 ดินแดง-รังสิต (ถนนวิภาวดีรังสิต)ระยะทาง 28.48 กม.
9. ทางหลวงสายหนองเสือแยกจากถนนรังสิต-นครนายกระยะทาง 5.5 กม.
10. ทางหลวงสายลำลูกกา-พหลโยธินระยะทาง 12 กม.
11. ทางหลวงสามโคก-บางไทร ฝั่งตะวันตกระยะทาง 9 กม.เชื่อมอำเภอเสนา จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

12. ทางหลวงหมายเลข 3111 ปทุมธานี-สามโคก ระยะทาง 11 กม.
13. ทางหลวงหมายเลข 3112-1 เชื่อมต่อทางหลวงหมายเลข 3186 กับทางหลวงหมายเลข 3112
14. ถนนวงแหวนรอบนอกบางนา-บางปะอิน (ตัดถนนลำลูกกา ถนนพหลโยธิน) ผ่านถนน รังสิตนครนายกที่คลอง 5
15. ทางสายคลอง 7 - ลำลูกกา เชื่อมเส้นทางหมายเลข 1 (พหลโยธิน) และเส้นทางรถไฟ สายเหนือและสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่านสถานีรถไฟรังสิตและสถานีเขียงราก

การคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ

แม่น้ำเจ้าพระยาที่ผ่านอำเภอเมืองและคลองรังสิตประยูรศักดิ์ซึ่งแยกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ไปจนเขตจังหวัดนครนายก โดยทุกระยะ 80 เส้นจะมี คลองขอยแยกออก ครอบคลุมทั่วทุกท้องที่ของอำเภอธัญบุรี คลองหลวง หนองเสือ และลำลูกกา

การสื่อสารมีโทรศัพท์ติดต่อกันกับจังหวัดต่างๆได้ การสื่อสารทางวิทยุมีสถานีเครื่องส่งวิทยุของ กรมประชาสัมพันธ์ ตำบลคลองห้า อำเภอคลองหลวง และสถานีวิทยุเอเซียเสรีที่ ตำบลบางพูน อำเภอเมือง (โสภณ ชมชาญ. 2533 : 7)

3. สถานบริการของรัฐและเอกชน

ซึ่งส่วนใหญ่จะมีห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้าขนาดใหญ่ถึง 6 แห่งตั้งอยู่บริเวณชุมชนรังสิต อำเภอรังสิต ภูเก็ต ได้แก่

1. ศูนย์การค้าฟิวเจอร์พาร์ครังสิต
2. ห้างสรรพสินค้าโรบินสัน
3. ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล
4. ศูนย์การค้าเซ็นทรัล
5. ห้างสรรพสินค้าเทสโก้โลตัส
6. ห้างสรรพสินค้าคาร์ฟูร์

รวมถึงสถานพักผ่อนหย่อนใจในเขตอำเภอรังสิตคือ สวนสนุกดรีมเวิลด์

นอกจากนี้ยังมีสนามกอล์ฟ โรงแรม โรงพยาบาลทั้งของรัฐและเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณอำเภอรังสิต และอำเภอคลองหลวง จำนวนทั้งสิ้น 5 โรงพยาบาล รวมถึงโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต เขตอำเภอคลองหลวง (วันชัย ธนะวังน้อย. 2541 : 25)

ส่วนทางด้านสถานศึกษา จากการสำรวจของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี (2534) พบว่ามีโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดปทุมธานี 178 แห่ง สังกัดกรมสามัญศึกษา 14 แห่ง โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน 42 แห่ง ซึ่งกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดปทุมธานี โดยเฉพาะในเขตอำเภอรังสิต มีโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 3 แห่ง คือโรงเรียนธัญรัตน์ ซึ่งติดกับอำเภอรังสิต โรงเรียนธัญบุรี ตั้งอยู่บริเวณริมถนนพหลโยธินโรงเรียนสายปัญญารังสิต ตั้งอยู่ตำบลรังสิต และโรงเรียนสวนกุหลาบรังสิต ตั้งอยู่ที่คลอง 4 รวมทั้งมีสถาบันการศึกษาในระบบอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนได้แก่

1. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	คลอง 6
2. มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย	คลอง 5
3. มหาวิทยาลัยรังสิต	ถนนพหลโยธิน
4. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต	ถนนพหลโยธิน เขตอำเภอคลองหลวง
5. วิทยาลัยพลศึกษา	คลอง 13 เขตอำเภอรังสิต
6. สถาบันราชภัฏเพชรบุรี(มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์) ถนนพหลโยธิน	
7. เทคนิครังสิต	คลอง 13 เขตอำเภอรังสิต
8. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	เขตอำเภอคลองหลวง
9. สถาบัน AIT	เขตอำเภอคลองหลวง

10. วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาวิทยาเขตเกษตรปทุมธานี ถนนพหลโยธิน

จากสภาพทั่ว ๆ ไปโดยรอบของเขตอำเภอธัญบุรีและบริเวณใกล้เคียง แสดงให้เห็นว่า ชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์มีโอกาสที่จะเข้าไปใช้บริการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของตนเอง จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ชุมชนเกิดการขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว

3.5 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในเขตอำเภอธัญบุรีบริเวณชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ (คลอง 1- คลอง 14) มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลของการสำรวจการใช้ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดินในปี 2514 และ 2530 พบว่ามีการใช้ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัย ย่านการค้า สถานที่ราชการ โรงงานอุตสาหกรรม รวมเนื้อที่ทั้งสิ้น ดังนี้ ในปี 2514 จำนวน 37,374 ไร่ ปี 2530 จำนวน 99,642 ไร่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าพื้นที่การเกษตรเปลี่ยนไปถึง 62,268 ไร่ ในช่วงระยะเวลา 16 ปี และจากข้อมูลที่พบจะเห็นถึงการเปลี่ยนพื้นที่การเกษตรกรรม เป็นที่อยู่อาศัย สวนเกษตรและโรงงานอุตสาหกรรมจะเกิดขึ้นในเขตอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

บ้านจัดสรร ในเขตอำเภอเมือง คลองหลวง ธัญบุรี

สวนเกษตร ในเขตอำเภอคลองหลวง ธัญบุรี ลาดหลุมแก้ว

โรงงานอุตสาหกรรม ในเขตอำเภอคลองหลวง ธัญบุรี ลาดหลุมแก้ว

พื้นที่เดิมเป็นที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม บริเวณริมถนนพหลโยธิน ในเขตอำเภอคลองหลวง และอำเภอธัญบุรีได้มีการเปลี่ยนแปลงขยายตัวมากขึ้นในเขตอำเภอเมือง และอำเภอลาดหลุมแก้ว ทำให้มีชุมชนขยายตัวเข้ามาเพื่อตั้งถิ่นฐานจากชุมชนเล็ก ๆ จนไปถึงการตั้งถิ่นฐานของบ้านจัดสรร ซึ่งที่เดิมอยู่ในเขตอำเภอคลองหลวงริมถนนพหลโยธินเป็นส่วนใหญ่ ก็ได้เริ่มขยายสู่เส้นทางสายรังสิต - นครนายก รังสิต - บางพูน ซึ่งการขยายตัวของชุมชนในรูปแบบของบ้านจัดสรรนับวันจะมีจำนวนของบ้านจัดสรรเพิ่มมากขึ้น ตามเส้นทางของคลองรังสิต - นครนายก (โสภณ ชมชาญ. 2533 : 14) ดังตาราง 8 ตาราง 8 แสดงข้อมูลการสำรวจ บ้านจัดสรรในเขตอำเภอธัญบุรี ตามแนวคลองรังสิตประยูรศักดิ์

(คลอง 1 – คลอง 14)

ที่	หมู่บ้าน	ตำบล
1	บ้านพงษ์ศิริ	ประชาธิปัตย์
2	ภัสสร	ประชาธิปัตย์
3	รัตนโกสินทร์ 200	ประชาธิปัตย์
4	แก้วกาญจน์รังสิต	ประชาธิปัตย์
5	เมืองเอก	ประชาธิปัตย์
6	สีวลี 1	ประชาธิปัตย์

ตาราง 8 (ต่อ) แสดงข้อมูลการสำรวจบ้านจัดสรรในเขตอำเภอัญบุรี

ที่	หมู่บ้าน	ตำบล
7	สีวลี 2	ประชาธิปัตย์
8	บ้านฟ้าลากุล	ประชาธิปัตย์
9	มณฑนา	ประชาธิปัตย์
10	บ้านธงชัย	ประชาธิปัตย์
11	บ้านเปรมปรีดิ์	ประชาธิปัตย์
12	บ้านมาลีวัลย์	ประชาธิปัตย์
13	บ้านธารารินทร์	ประชาธิปัตย์
14	ชมฟ้า	ประชาธิปัตย์
15	เสนาวิลล่า 91	ประชาธิปัตย์
16	นฐดา	ประชาธิปัตย์
17	บ้านวรางกุล	ประชาธิปัตย์
18	การ์เดนวิลล่า	ประชาธิปัตย์
19	ช็อดตรง	ประชาธิปัตย์
20	บ้านสถาพร	บึงยี่โถ
21	แพรมมาพร	บึงยี่โถ
22	บ้านสินทรัพย์	บึงยี่โถ
23	บ้านฟ้ารังสิต	บึงยี่โถ
24	กรุงกวี	บึงยี่โถ
25	พรพิมาน	บึงยี่โถ
26	ศุภาลัยบุรี	บึงยี่โถ
27	ศุขญา	บึงยี่โถ
28	สินธานี	รังสิต
29	พรธิสาร 1	รังสิต
30	ปารารถนาคันทรี่โฮม	รังสิต
31	สารินปาร์ค	รังสิต
32	สัมมากร รังสิต	รังสิต
33	ดิสคัฟเวอรรี่	ลำผักกูด

ตาราง 8 (ต่อ) แสดงข้อมูลการสำรวจบ้านจัดสรรในเขตอำเภอธัญบุรี

ที่	หมู่บ้าน	ตำบล
34	สัมพันธ์ คลอง 7	ลำผักกูด
35	เรือนสุข	ลำผักกูด
36	พรพิสาร 9	ลำผักกูด
37	แก้วขวัญ	ลำผักกูด
38	นฤมลวิลล่า	ลำผักกูด
39	ธัญพฤกษ์	ลำผักกูด
40	ธาราดล	ลำผักกูด
41	พฤกษา 1	ลำผักกูด
42	พฤกษา 2	ลำผักกูด
43	เรือนสุข 2	ลำผักกูด
44	แก้วขวัญ	ลำผักกูด
45	สวนทองวิลล่า	ลำผักกูด
46	ปัญญา	ลำผักกูด
47	เพชรชมพู 1	ลำผักกูด
48	เพชรชมพู 2	ลำผักกูด
49	เคียงคลอง 1	บึงสนั่น
50	เคียงคลอง 2	บึงสนั่น
51	มัทมาลรั้งสรรค์	บึงสนั่น
52	พรพิสาร 5	บึงสนั่น
53	วิศิธา	บึงน้ำรักษ์
54	จิตภาวรรณ	บึงน้ำรักษ์
55	แสงตะวัน	บึงน้ำรักษ์
56	แพรมภาพร	บึงน้ำรักษ์

ข้อมูล : สำรวจ ณ เดือนสิงหาคม 2546

จากการศึกษาตามเอกสารอ้างอิงสรุปได้ว่า การตั้งถิ่นฐานของชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเมื่อมีการขุดคลองตั้งแต่ พ.ศ. 2433 จากพื้นที่ที่เคยเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่าเปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่เพาะปลูกโดยเฉพาะการปลูกข้าวที่ทำกันอย่างหนาแน่นตลอดลำคลอง ต่อจากนั้นก็มีการเคลื่อนย้ายของชุมชนเข้ามาตั้งถิ่นฐานตามเส้นทางของลำคลองอย่างต่อเนื่อง ชุมชนปากคลองเจ็ดและเมืองธัญบุรีเป็นชุมชนแรกที่เกิดในเขตรังสิต แต่ลักษณะของชุมชนที่เกิดในขณะนั้นจะมีลักษณะเป็นชุมชนที่อยู่กระจัดกระจายในพื้นที่ทุ่งรังสิต เป็นลักษณะของการตั้งถิ่นฐานแบบชั่วคราว เนื่องจากคนที่เข้ามาอยู่ในชุมชนมาเพื่อทำนาและไม่คิดดูแลบำรุงที่ดิน เพราะชาวบ้านเหล่านั้นไม่มีสิทธิเป็นเจ้าของที่ดินผู้ที่เป็นเจ้าของส่วนใหญ่จะเป็น เจ้านายที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ และให้ผู้อื่นมาเช่าที่นาตนเองทำนา

แต่ในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 7 ชาวนาในทุ่งรังสิตมีการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้วิธีการทำนา หว่านแทนนาทำที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยน้ำมากทำให้มีชาวนาอพยพมาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้นและดำรงวิถีชีวิตตามแบบของการตั้งชุมชนริมฝั่งน้ำ

ช่วงปี พ.ศ.2500 ชุมชนรังสิตได้รับผลกระทบจากการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจมีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม มีการขยายเมืองยิ่งทำให้การขยายตัวของชุมชนทุ่งรังสิตมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ นับเป็นชุมชนที่มีอัตราขยายตัวที่สูงที่สุดแห่งหนึ่งในบริเวณรอบๆ เขตปริมณฑล จากการขยายตัวของชุมชนนี้ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนจากชุมชนเกษตรมาเป็นชุมชนอุตสาหกรรม ซึ่งนับว่าเป็นชุมชนที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศรวมไปถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของชุมชนอีกด้วย

บทที่ 3

วิธีการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยในลักษณะเชิงสำรวจและเชิงคุณภาพดังนี้

1. วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ

1.1 สำรวจสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน โดยใช้วิธีการสังเกต การบันทึกข้อมูล การถ่ายภาพชุมชน

1.2 การสำรวจผลกระทบของการขยายตัวของชุมชนช่วงปี พ.ศ.2530 – 2546 ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสังคม วัฒนธรรม และวิถีของชุมชนโดยการสัมภาษณ์ จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์

2. วิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 ศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของคลองรังสิตประยูรศักดิ์ โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหรือจากหน่วยงานต่างๆ ที่ได้ศึกษาไว้แล้ว

2.2 การสังเกตความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อสอบถามถึงวิถีชีวิต การประกอบอาชีพของคนในชุมชนด้วยการสัมภาษณ์ การจดบันทึก การถ่ายภาพชุมชน

2.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการทำกิจกรรมของชุมชนด้วยการบันทึกภาพ บันทึกข้อมูลตามสภาพจริง

2.4 การสัมภาษณ์ผู้ที่ให้ข้อมูลที่สำคัญโดยสัมภาษณ์ความเป็นไปของชุมชน สภาพทั่วไป วิถีชีวิตดั้งเดิม จากผู้นำชุมชน ครู เจ้าอาวาส บุคคลเก่าแก่ในชุมชน เพราะบุคคลเหล่านี้จะรู้เรื่องของสภาพแวดล้อมของชุมชนได้เป็นอย่างดีทำให้ทราบถึงปัญหาและผลกระทบต่างๆ ที่ชุมชนกำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นประชากรที่ตั้งถิ่นฐานตามแนวคลองรังสิตประยูรศักดิ์และคลองซอยที่ 1 ถึงคลองที่ 14 มีขอบเขตนับจากริมคลองทั้งสองฝั่งเข้าไปประมาณข้างละ 1 กิโลเมตรโดยใช้ข้อมูลบ้านจัดสรรเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ระหว่าง 5 – 10 ปีขึ้นไปดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ตั้งถิ่นฐานคลองที่ 1 ถึงคลองที่ 7 จำนวน 30 ครัวเรือนเนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการขยายตัวมาก

2. กลุ่มตัวอย่างที่ตั้งถิ่นฐานคลองที่ 8 ถึงคลองที่ 14 จำนวน 20 ครัวเรือนเนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการขยายตัวยังน้อยอยู่

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร ประกอบด้วย
 - 1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชน
 - 1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐาน
 - 1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคลองรังสิตประยูรศักดิ์
2. การศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชนโดยผู้วิจัยเข้าไปศึกษาด้วยตนเองจากการสัมภาษณ์ การบันทึกภาพ การจดบันทึกข้อมูล
3. การศึกษาผลกระทบของการขยายตัวของชุมชนโดยศึกษาผลกระทบด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่
 - 3.1 คุณภาพน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์
 - 3.2 การใช้น้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์
 - 3.3 การใช้ที่ดินที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยพิจารณาจากการสร้างบ้านจัดสรร
4. การรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ การศึกษาและนำไปวิเคราะห์มาเขียนรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. การสำรวจสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนโดยการใช้วิธีการสังเกต การบันทึกข้อมูล การถ่ายภาพ
2. การสำรวจผลกระทบของการขยายตัวของชุมชน โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ และนำไปทดลองใช้สัมภาษณ์คนในชุมชนจำนวน 10 คน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของเครื่องมือ แล้วนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงก่อนที่จะนำไปใช้สำรวจชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลความเป็นมาและความสำคัญของคลองรังสิตประยูรศักดิ์ที่มีต่อชุมชน จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานต่างๆ
2. การวิเคราะห์การสำรวจสภาพแวดล้อมทั่วไป โดยใช้การพรรณนาถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตให้ตรงตามสภาพจริงที่ผู้วิจัยพบในชุมชน ประกอบการถ่ายภาพของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน

3. วิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการขยายตัวของชุมชนที่มีต่อคลองรังสิตประยูรศักดิ์ โดยศึกษาผลกระทบดังนี้

3.1 วิเคราะห์คุณภาพน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ โดยการใช้ข้อมูลการสำรวจคุณภาพน้ำในช่วงปี พ.ศ. 2546 จากหน่วยงานของรัฐคือ สาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

3.2 วิเคราะห์การใช้น้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ โดยใช้ข้อมูลจากการสังเกต และแบบสัมภาษณ์มาเขียนพรรณนาให้ตรงกับสภาพจริงในชุมชน ประกอบภาพถ่ายในประเด็นดังนี้

3.2.1 การใช้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค

3.2.2 การใช้น้ำเพื่อการเกษตร

3.2.3 การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม

3.3 วิเคราะห์รูปแบบการใช้ที่ดินที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยการใช้เอกสารอ้างอิงและการสัมภาษณ์มาเขียนพรรณนาให้ตรงกับสภาพจริงในชุมชน ประกอบภาพถ่ายในชุมชน

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นของโรงเรียนในชุมชน ภาพประกอบ 1 - 2

ภาพประกอบ 1 : การสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดเขียนเขต

ภาพประกอบ 2 : การสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาผลกระทบของการขยายชุมชนที่มีต่อสภาพแวดล้อมคลองรังสิตประยูรศักดิ์ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. จากการศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของคลองรังสิตประยูรศักดิ์ที่มีต่อชุมชนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า

ในช่วงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เป็นช่วงที่มีการขยายตัวของพื้นที่การปลูกข้าว เนื่องจากข้าวเป็นที่ต้องการของตลาดโลก ทำให้มีการขยายพื้นที่ปลูกข้าวโดยวิธีการขุดคลองและโครงการขุดคลองมักเริ่มต้นจากการลงทุนของเจ้านายและผู้ใกล้ชิด การขุดคลองรังสิตโดยมีผู้ริเริ่มคือพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ พระราชนัดดาของพระองค์ ซึ่งรัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริที่จะขุดคลองเพื่อการพัฒนาบ้านเมือง ด้วยเหตุนี้พระองค์เจ้าสายจึงทรงคิดที่จะขุดคลองรังสิต โดยร่วมมือกับนายโยคิม แกรซี้ ขอพระบรมราชานุญาตขุดคลองในนามของบริษัทขุดคลองแลคูนาสยาม

ในปี พ.ศ. 2433 จึงมีการจัดตั้งบริษัทขุดคลองแลคูนาสยามและเริ่มดำเนินการขุดคลองเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2433 เริ่มจากริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ตำบลบ้านใหม่ จังหวัดปทุมธานี ตัดตรงไปทางทิศตะวันออกจนถึงอำเภองครักษ์จังหวัดนครนายก คลองรังสิตประยูรศักดิ์ มีลักษณะเป็นคลองชลประทานเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำนครนายกมีความยาว 53 กิโลเมตร กว้าง 16 เมตร ลึก 3.20 เมตร และมีคลองซอยเพื่อเชื่อมกับคลองหกวา การขุดคลองรังสิตแล้วเสร็จปี 2440 และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานนามคลองว่า “ คลองรังสิตประยูรศักดิ์ ” เพื่อเป็นเกียรติแก่พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์พระราชโอรสในเจ้าจอมมารดา ม.ร.ว. เนือง สนิทวงศ์ ธิดาในพระองค์เจ้าสาย สนิทวงศ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการขุดคลองรังสิต เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ที่กว้างว่างเปล่าในทุ่งหลวงหรือทุ่งรังสิต ให้เป็นแหล่งปลูกข้าว และเพื่อประโยชน์ในด้านการคมนาคม ค้าขาย

และเมื่อเริ่มขุดคลองพบว่ามีคนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในลักษณะของชุมชนชั่วคราวมีการสร้างบ้านในแบบง่าย ๆ เป็นบ้านหลังเดี่ยวโดดๆ อยู่กันอย่างกระจัดกระจาย มีการทำมาหากินที่เน้นการปลูกข้าวเป็นหลัก ทำให้เกิดมีชุมชน ตลาด ที่มีการอพยพมาอยู่บริเวณริมคลองเกิดเป็นชุมชนแรก ชุมชนคลองเจ็ดส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่เริ่มใช้แรงงานในการรับจ้างขุดคลองให้กับบริษัทขุดคลองแลคูนาสยาม ต่อมาเมื่อบริษัทใช้เครื่องจักรในการขุดคลองจึงทำให้ชาวจีนว่างงานแต่ก็รวมตัวเป็นชุมชนเปิดตลาดค้าขายอยู่ที่คลอง 7 ดังนั้นคลอง 7 จึงเป็นชุมชนที่ให้บริการด้านการตลาดกับชาวคลองรังสิต เมื่อมีการตั้งเมืองธัญบุรี (ชื่อเดิม) ทำให้มีการอพยพของผู้คนเข้ามามากขึ้น ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามาทำนา

ทำไร่ ค้าขาย ทำให้คลองรังสิตเป็นพื้นที่สำคัญของการพัฒนาทุ่งหลวงให้เป็นแหล่งทำมาหากินของประชาชนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยเฉพาะบริเวณ 2 ฝั่งคลองรังสิตที่ชาวบ้านได้อาศัยน้ำในคลองเพื่อการอุปโภคบริโภค ใช้ในการเกษตรกรรม รวมถึงการใช้คลองรังสิตเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งและเป็นแหล่งแสดงถึงวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชาวคลองได้อย่างสมบูรณ์

สภาพของชุมชนคลองรังสิตเมื่อแรกตั้งจะมีความเจริญก้าวหน้าและเป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังจะเห็นได้จากคำกราบบังคมทูลของนายพันโทพระฤทธิจักรกัจจกร ผู้ว่าราชการเมืองธัญญบุรีที่ได้รายงานความเจริญของเมืองธัญญบุรี เมื่อคราวที่รัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จเปิดเมืองธัญญบุรี ความว่า

"ผลของความดำริที่ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เปิดท้องทุ่งหลวงให้มีคลองเป็นเส้นทางคมนาคมแลเพื่อการเพาะปลูกแลไปมาค้าขาย ประชาชนทั้งหลายจึงได้มีโอกาสเข้าทำไร่นา แลทำมาค้าขายได้สะดวก จนมีโรงสีเข้า (ข้าว) ด้วยเครื่องจักรกลไฟขึ้นในบ้านเมืองแลมีเรือเดินบันทุกเข้า (ข้าว) กับสินค้าไปมาตลอดฤดูกาล เพราะพระมหากรุณาธิคุณ ซึ่งได้ทรงพระอนุชาธิราชให้ได้ทำการเพาะปลูกแลค้าขาย กับทั้งจัดการปกครองรักษาความสงบเรียบร้อย ด้วยเมืองธัญญบุรีจึงมีความเจริญขึ้นโดยเร็วพลัน" (สุนทรื อาสะวีย์. 2545 : 39)

การใช้พื้นที่ชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ในเขตอำเภอธัญญบุรีเป็นพื้นที่ศึกษา โดยใช้ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานตลอดแนว 2 ฝั่งคลอง ซึ่งมีพื้นที่จากคลองไปทั้ง 2 ฝั่ง ข้างละ 1 กิโลเมตร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตั้งถิ่นฐานคลอง 1 ถึงคลอง 7 จำนวน 30 ครัวเรือน ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ตั้งถิ่นฐานคลอง 8 ถึงคลอง 14 จำนวน 20 ครัวเรือน รวม 50 ครัวเรือน

การศึกษาสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน ผู้วิจัยได้เข้าไปในชุมชนและใช้วิธีการสังเกตจดบันทึกและถ่ายภาพประกอบ ร่วมกับวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่ได้จากหน่วยงานต่างๆ พบว่า

สภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่ศึกษาคือ ชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ (อ.ธัญบุรี) มีลักษณะพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีคลองรังสิตประยูรศักดิ์คู่ขนานไปกับถนนรังสิต-นครนายก ซึ่งมีระยะทาง 31 กิโลเมตร ลักษณะพื้นที่ของอำเภอธัญบุรีจะเป็นที่ราบลุ่มมีน้ำท่วมทุกปี มีสภาพเป็นบึงมีน้ำท่วมซึ่งโดยมีทำเลที่ตั้งคือ

ทิศเหนือ	ติดกับอำเภอคลองหลวงและอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี
ทิศใต้	ติดกับอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
ทิศตะวันออก	ติดกับอำเภอองศ์รักษ์ จังหวัดนครนายก
ทิศตะวันตก	ติดกับเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

อำเภอธัญบุรีแบ่งเขตพื้นที่การปกครองเป็น 6 ตำบล ดังนี้

1. ตำบลประชาธิปไตย

ในเขตอำเภอธัญบุรีจะมีประชากรจำนวน 141,487 คน ชาย 67,910 คน หญิง 73,577 คน มีเขตเทศบาลเมืองรังสิต (ตำบลประชาธิปัตย์) เขตเทศบาลตำบลธัญบุรี (ตำบลรังสิตและตำบลลำผักกูด) และเทศบาลสนั่นรักษ์ (ตำบลบึงสนั่นและตำบลบึงนักรักษ์) โดยมี องค์การบริหารส่วนตำบล 1 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบึงยี่โถ มีจำนวนหลังคาเรือน 66,897 ครั้วเรือน แยกเป็น ตำบลบึงยี่โถ 8,514 หลังคาเรือน ตำบลรังสิต 6,597 หลังคาเรือน ตำบลลำผักกูด 12,641 หลังคาเรือน ตำบลบึงสนั่น 2,940 หลังคาเรือน ตำบลบึงนักรักษ์ 6,852 หลังคาเรือน ตำบลประชาธิปัตย์ 29,354 หลังคาเรือน (ข้อมูลจาก ที่ว่าการอำเภอธัญบุรี ณ วันที่ 10 เมษายน 2546) ดังตาราง 9

ตาราง 9 แสดงข้อมูลการเปรียบเทียบจำนวนประชากร / ครั้วเรือน / ความหนาแน่นของประชากร ในเขตอำเภอธัญบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2543 กับ ปี พ.ศ.2546

ประชากร	ปี พ.ศ. 2543	ปี พ.ศ. 2546	จำนวนประชากรที่เพิ่ม	ร้อยละ
รวม	128,577	141,487	12,910	10.04
ชาย	62,315	67,910	5,595	8098
หญิง	66,262	73,577	7,315	11.04
ครั้วเรือน	62,302	66,897	4,595	7.37
ความหนาแน่นของประชากร (ต่อตารางกิโลเมตร)	1,146.74	1,261.88	115.14	

- ที่มา : 1. ข้อมูลประชากรปี 2543 จากสำนักงานสถิติจังหวัดปทุมธานี
 2. ข้อมูลประชากรปี 2546 จากที่ว่าการอำเภอธัญบุรี
 3. จากการคำนวณข้อมูลประชากร

สรุปข้อมูลจากตารางการเปรียบเทียบประชากรพบว่า ช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2543 ถึงปี พ.ศ. 2546 เพียง 3 ปี จำนวนประชากรในเขตอำเภอธัญบุรีเพิ่มขึ้นถึง 12,910 คน และจำนวนครั้วเรือนเพิ่มถึง 4,595 ครั้วเรือน

ประชาชนที่อาศัยคลองรังสิตประยูรศักดิ์เดิม ให้ความสำคัญกับคลองรังสิตมากในการดำรงชีวิต เพราะคลองรังสิตเป็นแหล่งทรัพยากรที่ชาวบ้านใช้ทำมาหากินตั้งแต่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน บริเวณสองฝั่งคลองรังสิตประยูรศักดิ์จะมีบ้านเรือนตั้งเรียงรายตั้งแต่ปากคลอง (ประตูน้ำจุฬาลงกรณ์) ไปจนถึงปากคลอง 7 การสร้างที่อยู่อาศัยในอดีต จะมีทั้งเป็นเพิงแบบง่าย ๆ ไปจนถึงการปลูกบ้านทรงหน้าจั่ว

ธรรมชาติที่ทำด้วยไม้ หลังคาทำด้วยจาก ใต้ถุนสูง เพื่อป้องกันน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากและสัตว์ป่า บริเวณรอบๆบ้านจะปลูกพืชผัก ผลไม้ เช่น กัลย ฝรั่ง ต้นไม้ ที่ปลูกไว้รอบบ้านเป็นรั้วป้องกันคนเข้ามาและป้องกันลม อีกทั้งยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต เช่น ทำอาหาร สร้างที่พัก ทำคอกสัตว์ หรือใช้จักสานและทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้

ชาวบ้านจะใช้น้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์เพื่อการอุปโภคและบริโภค ตั้งแต่ดื่มกิน หุงต้ม ทำอาหาร อาบน้ำ ซักเสื้อผ้า อีกทั้งใช้ในการเกษตรกรรมปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร บริเวณริมคลองยังมีพืชพันธุ์ไม้ธรรมชาติที่ชาวบ้านสามารถอาศัยเก็บกินได้ เช่น บัวสาย มะกอกน้ำ ต้นกะพง สันตะวา แพงพวย เป็นต้น ซึ่งพันธุ์ไม้ธรรมชาติจะเป็นที่อาศัยของ กุ้ง หอย ปู ปลา นอกจากนี้ชาวบ้านจะใช้คลองรังสิตประยูรศักดิ์เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้า การสัญจรไปมาของผู้คนที่เดินทางเพื่อไปซื้อสินค้า ชาวของในตลาด โดยเฉพาะตลาดปากคลองเจ็ด ซึ่งเป็นชุมชนแรกของการขุดคลองรังสิตประยูรศักดิ์ หรือที่ตลาดรังสิตซึ่งเป็นตลาดชุมชนใหญ่เป็นศูนย์กลางของคนในชุมชน ดังนั้นพาหนะที่ใช้ในคลองจะเป็นเรือและเรือที่นิยมใช้คือ เรือบด เรือมาด เรือชะล่า แต่ถ้าชาวบ้านไปจ่ายของที่ไกลๆ หรือไปตลาดรังสิต ก็จะมีรถเมล์หรือเรือแท็กซี่รับจ้างซึ่งมีบริการเป็นเวลา

นอกจากคลองรังสิตประยูรศักดิ์จะเป็นคลองที่มีความสำคัญในด้านการเกษตร การอุปโภคบริโภค ด้านการคมนาคมสำหรับคนในชุมชนแล้ว คลองรังสิตประยูรศักดิ์ยังเป็นแหล่งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านริมคลองได้อย่างดี วิถีชีวิตของชาวบ้านจะมีสัมพันธ์ ผูกพันใกล้ชิด เชื้อเพื่อเชื้ออาหารต่อกัน เมื่อชุมชนมีการขยายตัวมีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาสู่ชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ มีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมเข้าสู่ชุมชน ทำให้สภาพสังคมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไปจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง มีถนนเป็นเส้นทางคมนาคมหลักที่มีการเปลี่ยนจากการใช้เรือมาเป็นรถ มีการจัดสรรที่ดิน มีบ้านจัดสรรเกิดขึ้นมากมาย มีความสะดวกสบายในสาธารณูปโภคมากขึ้น จึงทำให้สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของคนในชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์เปลี่ยนไปจากเดิม จากการปลูกบ้านเรือนตามริมคลองเป็นการสร้างที่อยู่อาศัยแบบใหม่ โดยมีบริษัทจัดสรรให้ซึ่งเป็นการปลูกบ้านจัดสรร ที่คำนึงถึงความสวยงาม สะดวก ประหยัดพื้นที่ โดยไม่ได้คำนึงถึงสภาพแวดล้อม แต่บริเวณชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ยังคงมีพื้นที่การเกษตรหลงเหลืออยู่ เช่น มีการปลูกข้าวซึ่งพบว่ามีน้อยลง มีการปลูกผลไม้ที่ทำรายได้โดย มีบุคคลจากที่อื่นเข้ามาในช่วง พ.ศ. 2524 - 2525 มีการปลูกส้มเขียวหวาน แต่ในปัจจุบันพื้นที่การปลูกส้มเขียวหวานก็ลดลงเนื่องจากการปลูกส้มเขียวหวานมีปัญหา ผลผลิตต่ำลง เพราะสภาพดินที่เสื่อมจากการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง

จากการศึกษาสภาพแวดล้อมในปัจจุบันของชุมชนคลองรังสิต ช่วงคลองที่ 1 ที่อยู่ใกล้ตลาดรังสิต พบว่ามีการตั้งบ้านเรือนอยู่ตลอดแนวคลอง 1 ถึงตลาดรังสิต มีลักษณะเป็นเพิงสังกะสี ใช้วัสดุต่างๆต่อเป็นที่พักอาศัย ส่วนบริเวณตลาดรังสิตชุมชนเก่าดั้งเดิมที่ครั้งหนึ่งในอดีตเป็นแหล่งค้าขายมีผู้

คนสัญจรไปมามากมายที่อยู่อาศัยมีลักษณะเป็นห้องแถวเรือนไม้ แต่ในปัจจุบันสภาพของตลาดรังสิต ห้องแถวเรือนไม้ได้ทรุดโทรมลง นับวันจะผุพังไม่เหลือสภาพของความเป็นตลาดรังสิต และมีการสร้างอาคารพาณิชย์ขึ้นแทนที่ ผู้คนก็อพยพจากห้องแถวเรือนไม้มาตั้งร้านค้าขายที่อาคารพาณิชย์แทน ส่วนห้องแถวเรือนไม้เดิมจะมีคนต่างถิ่นเข้ามาขอเช่าเป็นที่อยู่อาศัยและค้าขายเล็กๆน้อยๆ ดังภาพประกอบ 4 - 5

ภาพประกอบ 4 : สภาพเรือนไม้ห้องแถวตลาดรังสิตในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 5 : บ้านเรือนริมคลอง 1

ช่วงคลองที่ 1 – 4 จะพบว่า เป็นแหล่งชุมชนหนาแน่นมีประชากรอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานปลูกบ้านเรือนอยู่ริมคลอง เป็นสภาพบ้านไม้ บ้านที่ปลูกเป็นเพิงง่ายๆ ถัดเข้าไปก็จะพบบ้านจัดสรรหลายโครงการเรียงรายอยู่ตลอดแนว 2 ฝั่งคลอง รวมถึงโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนมีการสร้างอาคารพาณิชย์ หอพัก อพาร์ทเมนต์ ขนานไปกับฝั่งคลองและถนน โดยมีการสร้างสะพานคอนกรีตเพื่อข้ามคลองในแต่ละโครงการของบ้านจัดสรร อีกทั้งด้านฝั่งคลองเริ่มจาก ทิศใต้ได้ขยายเส้นทางคมนาคมโดยการสร้างถนนคู่ขนานกับถนนรังสิต – นครนายก ทำให้มีการรुकู้ของเขตชุมชนที่ปลูกสิ่งก่อสร้างใกล้ถนนมากขึ้นไป และตลอดแนวของคลองจะพบเรือขายกล้วยเดี่ยวที่ประกอบกิจการเป็นลำเป็นสั้น ดังภาพประกอบ 6 – 9

ภาพประกอบ 6 : อาคารพาณิชย์และหมู่บ้านจัดสรรที่เห็นได้ทั้งฝั่งถนนและฝั่งคลอง

ภาพประกอบ 7 : ชุมชนริมคลองและบ้านจัดสรร

ภาพประกอบที่ 8 : ชุมชนริมฝั่งคลองและโรงงานอุตสาหกรรม

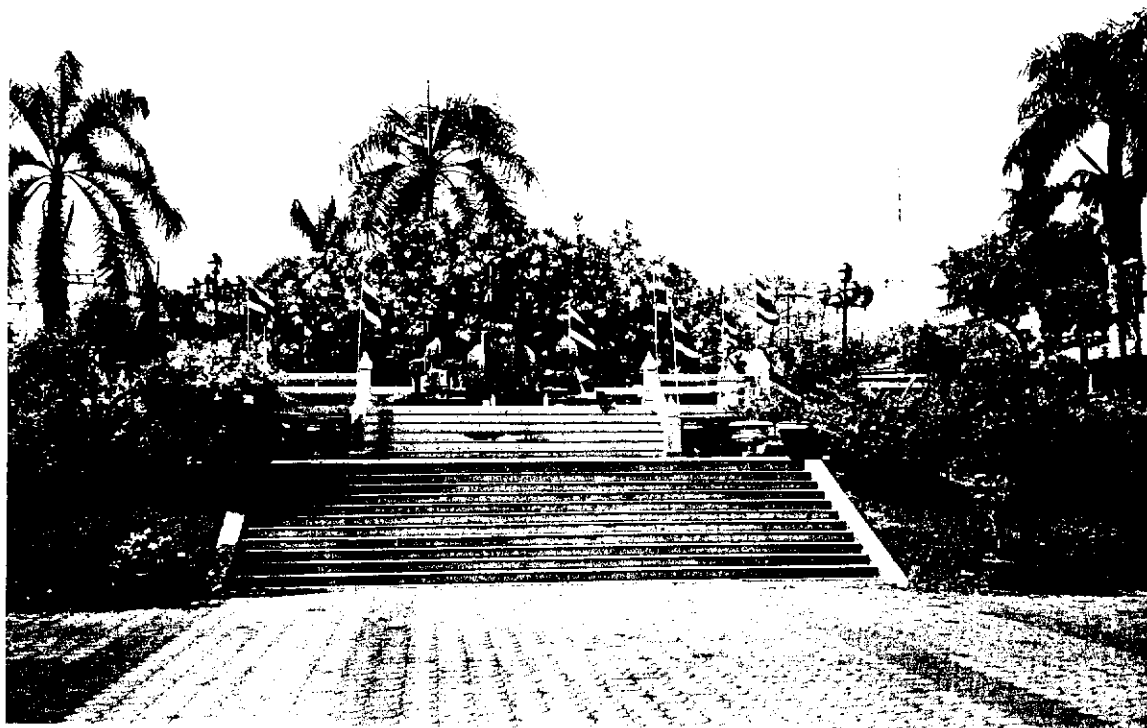
ภาพประกอบ 9 : เรือขายก๋วยเตี๋ยว

ช่วงคลองที่ 5 ถึงคลองที่ 6 โดยเริ่มจากคลอง 5 เป็นที่ตั้งของวัดมูลจินดาราม ซึ่งเป็นวัดแรกที่เริ่มสร้างเมื่อมีการขุดคลองรังสิต ถัดมาเป็นเขตชุมชนบ้านจัดสรรที่เรียงรายตลอดแนวฝั่งคลองมีมหาวิทยาลัยอีสเทิร์น ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนและศูนย์วิจัยข้าวจังหวัดปทุมธานี ส่วนฝั่งถนนจะพบว่า เป็นเขตสถานที่ราชการตลอดแนวของถนนจนถึงอำเภอธัญบุรี ได้แก่

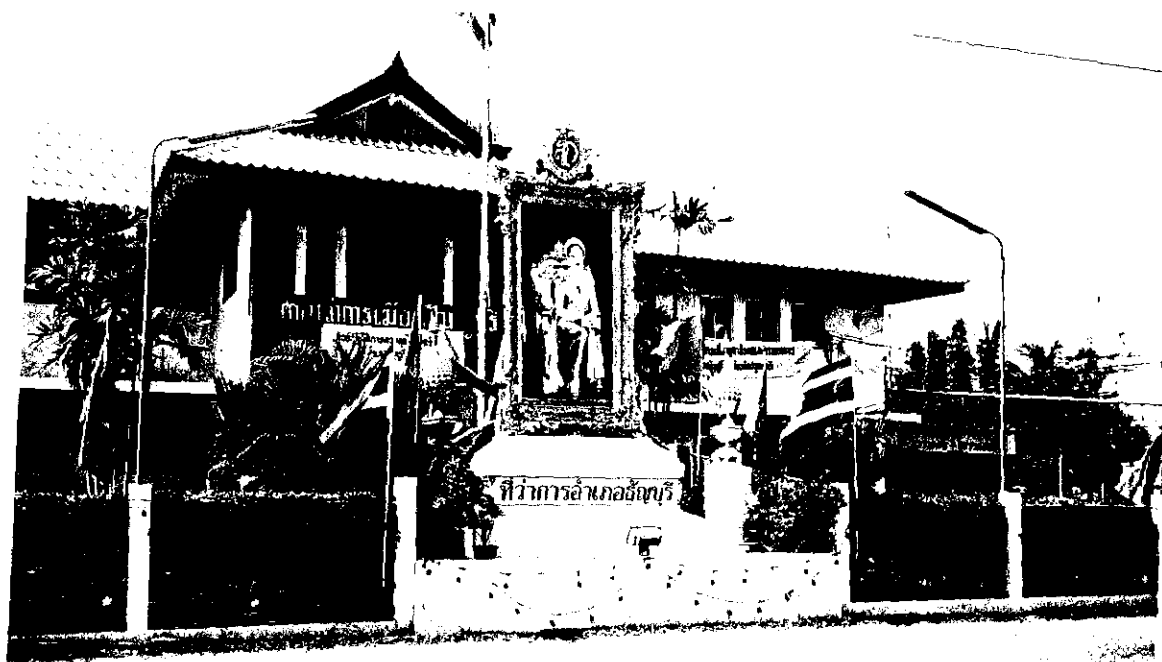
1. บ้านเด็กอ่อนรังสิต
2. ศูนย์พัฒนาบุคคล
3. สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช
4. สถานกักขังกลางจังหวัดปทุมธานี
5. สถานสงเคราะห์หญิงธัญบุรี
6. สถานสงเคราะห์ชายธัญบุรี
7. บ้านธัญพร
8. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
9. วิทยาลัยการปกครอง
10. โรงพยาบาลธัญบุรี
11. ศาลจังหวัดธัญบุรี

12. สถานีตำรวจอำเภอธัญบุรี
13. สำนักงานที่ดินอำเภอธัญบุรี
14. ที่ว่าการอำเภอธัญบุรี
15. ศาลจังหวัดธัญบุรีแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
16. โรงเรียนธัญรัตน์
17. โรงเรียนธัญสิทธิศิลป์

ในช่วงคลอง 6 พบว่า มีชุมชนขนาดใหญ่คือชุมชนเคหะรังสิต ที่ตั้งขึ้นปี พ.ศ. 2520 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้เป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยแต่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนมือซื้อขายกันจนกลายเป็นที่อยู่อาศัยและร้านค้าที่มีความแออัดมาก อย่างไรก็ตามชุมชนแห่งนี้ก็ยังเป็นศูนย์กลางการให้บริการด้านการค้าขายที่สำคัญของชุมชนบริเวณใกล้เคียง และจะพบว่ามีหมู่บ้านพรพิสารซึ่งเป็นหมู่บ้านจัดสรรโครงการใหญ่ได้ถูกดัดแปลงสภาพบ้านพักอาศัยมาเป็น หอพัก อาคารพาณิชย์ ร้านค้า สถานบันเทิงเพื่อรองรับนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชน โดยเฉพาะสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยอีสต์เทิร์น และบริเวณคลอง 6 จะเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอธัญบุรี ซึ่งเดิมคือเมืองธัญบุรี โดยมีพระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ประดิษฐาน เป็นที่เคารพสักการะของชาวอำเภอธัญบุรี ดังภาพประกอบ 10 - 13

ภาพประกอบ 10 : พระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 5

ภาพประกอบ 11 : ที่ว่าการอำเภออัญบุรี

ภาพประกอบ 12 : ชุมชนเคหะ

ภาพประกอบ 13 : อาคาร หอพัก หมู่บ้านพรพิศาร

ช่วงคลองที่ 7 (ชุมชนคลอง 7) ซึ่งเป็นชุมชนแรกของการตั้งถิ่นฐานเมื่อครั้งชุดคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ชุมชนแห่งนี้เคยเป็นศูนย์กลางของคนในชุมชนที่ต้องมาพบปะ ซื้อขายสินค้า แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน จะมีบ้านเรือนตั้งเรียงรายอยู่บริเวณปากคลอง 7 ที่ครั้งหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการด้านการตลาด แต่ปัจจุบันพบว่าชุมชนแห่งนี้สภาพบ้านเรือนที่เป็นร้านค้าทางน้ำกลายเป็นบ้านเก่าๆ ทรุดโทรม ผู้ฝั่งไปตามกาลเวลา แสดงให้เห็นถึงการละทิ้งถิ่นฐานและการไม่มีการดูแลเอาใจใส่ของผู้ที่ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ที่ยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง ดังภาพประกอบ 14

ภาพประกอบ 14 : สภาพชุมชนคลอง 7

จากช่วงคลอง 8 – 14 จะพบว่า ชุมชนเริ่มห่างไม่หนาแน่นเหมือนชุมชนปากคลอง 7 แต่ก็ยังเห็นคงสภาพการขยายตัวของชุมชนคนเมือง คือมีหมู่บ้านจัดสรรเรียงรายอยู่ตามฝั่งคลองรังสิตประยูรศักดิ์ และถนนรังสิต - นครนายกให้เห็นตลอดแนว และจะพบว่าจะมีชุมชนหนาแน่นในช่วงเขตของแต่ละคลอง เช่น ชุมชนคลอง 8 ได้แก่บริเวณชุมชนวัดอัยยิการาม

ชุมชนคลอง 9 ได้แก่บริเวณปากคลอง 9

ชุมชนคลอง 10 ได้แก่บริเวณชุมชนวัดชุมแก้ว

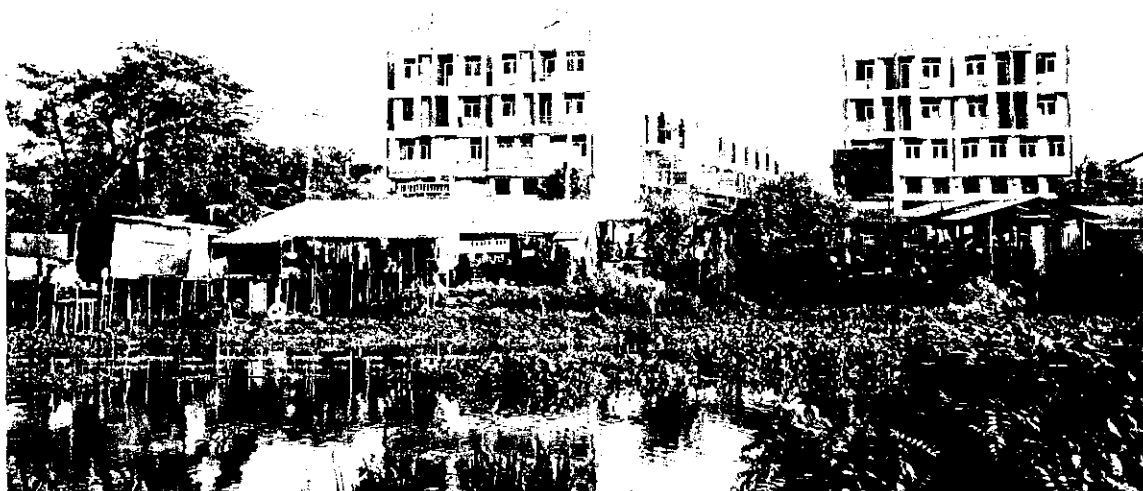
ชุมชนคลอง 11 ได้แก่บริเวณชุมชนวัดสระบัว

ชุมชนคลอง 12 ได้แก่บริเวณชุมชนปากคลอง 12

ชุมชนคลอง 13 ได้แก่บริเวณชุมชนวัดพิชิตปิตยาราม

ชุมชนคลอง 14 ได้แก่บริเวณชุมชนวัดประสิทธิเวช

ดังภาพประกอบ 15 - 16

ภาพประกอบ 15 : ชุมชนคลอง 8 วัดอภัยการาม

ภาพประกอบ 16 : ชุมชนคลอง 11 วัดสระบัว

ในด้านการคมนาคมในเขตชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ตลอดแนว 2 ฝั่งคลองจะมีถนนสายหลักคือ ถนนรังสิต - นครนายก ซึ่งขนานไปกับคลองรังสิตประยูรศักดิ์ถึงนครนายกในเขตอำเภอองครักษ์ และด้านทิศใต้ยังมีโครงการสร้างถนนเลียบบคลอง ซึ่งปัจจุบันได้กำลังดำเนินการก่อสร้างจากคลอง 1 ถึงคลอง 4 และช่วงคลอง 7 - คลอง 9 ซึ่งสามารถใช้เป็นเส้นทางคมนาคมได้อีกทางหนึ่ง ในช่วงคลอง 5 ยังมีทางด่วนสายรังสิต - บางปะอินตัดผ่าน และบริเวณคลอง 7 จะมีทางด่วนสายลำลูกกาตัดผ่านซึ่งในปัจจุบันประชากรในชุมชนได้ใช้เส้นทางคมนาคมทางบกเป็นสำคัญ โดยมีรถประจำทางวิ่ง รับส่ง 2 บริษัท คือรถบริษัท ส.ธัญบุรีขนส่ง วิ่งจากรังสิตถึงคลอง 16 (เขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก) และรถขององค์การขนส่งมวลชนที่วิ่งจากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล (คลอง 6) ถึงอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ดังภาพประกอบ 17 - 20

ภาพประกอบ 17 : ถนนรังสิต - องครักษ์ แสดงให้เห็นทางด่วน บางปะอิน - ลำลูกกา

ภาพประกอบ 18 : ถนนเลียบคลองด้านทิศใต้ ช่วงคลอง 8 - 9

ภาพประกอบ : 19 รถประจำทางของบริษัท ส.ธัญบุรีขนส่ง

ภาพประกอบ : 20 รถประจำทางขององค์การขนส่งมวลชน (ขสมก.)

2. ศึกษาสภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาดังนี้
 1. ข้อมูลจากเอกสารในการนำเสนอด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน
 2. การสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่นจากแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และจัดบันทึกประกอบกับการถ่ายภาพ

3. นำข้อมูลมาเรียบเรียงเขียนในเชิงพรรณนา

การศึกษาสภาพสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคลองรังสิตเมื่อมีการขยายตัวของชุมชนเมือง ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนรังสิต โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่า

- 1) ข้อมูลทางด้านประชากร ในจำนวนประชากร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน พบว่าเป็นชาย 18 คน (ร้อยละ 36.0) หญิง 32 คน (ร้อยละ 64.0) เป็นหัวหน้าครอบครัว 19 คน (ร้อยละ 38.0) ภรรยา 21คน (ร้อยละ 42.0) บุตร 10 คน (ร้อยละ 20.0) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทำงาน 42 คน (ร้อยละ 84.0) ว่างาน – คน กำลังเรียนหนังสือ 8 คน (ร้อยละ 16.0) ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน

ตาราง 10 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 50 คริวเรือน

ข้อมูลประชากร	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ผู้ให้สัมภาษณ์		
ชาย	18	36.0
หญิง	32	64.0
2. สถานภาพ		
หัวหน้า	14	38.0
ภรรยา	21	42.0
บุตร	15	20.0
3. จำนวนสมาชิก		
ทำงาน	42	84.0
ว่างงาน	-	-
กำลังเรียน	8	16.0
4. เขตชุมชนที่อาศัย		
- เทศบาลเมืองรังสิต	10	20.0
- เทศบาลตำบลบึงยี่โถ	10	20.0
- เทศบาลตำบลธัญบุรี	10	20.0
- เทศบาลตำบลสนั่นรักษ์	20	40.0
5. ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน		
5 – 10 ปี	10	10.0
11 – 20 ปี	8	16.0
21 – 40 ปี	19	38.0
40 ปีขึ้นไป	12	24.0

2) ข้อมูลด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม

2.1 ลักษณะที่อยู่อาศัย

บ้านชั้นเดียว 12 คน (ร้อยละ 24.0) บ้าน 2 ชั้น 28 คน (ร้อยละ 56.0) หมู่บ้านจัดสรร 10 คน (ร้อยละ 20.0)

2.2 พื้นที่อยู่อาศัย

ถ้าเป็นคนในพื้นที่ที่อยู่อาศัยมาดั้งเดิม ส่วนใหญ่จะปลูกบ้าน 2 ชั้น ได้ทุนสูงมีอาณาเขตของบริเวณพื้นที่อาศัยดังนี้ น้อยกว่า 1 ไร่ 38 คน (ร้อยละ 76.0) 1 – 2 ไร่ 12 คน (ร้อยละ 24.0) มากกว่า 2 ไร่ ไม่พบ

2.3 พื้นที่ทำกิน ไม่มีพื้นที่ทำกิน 10 คน (ร้อยละ 20.0) มีพื้นที่ทำกิน 35 คน (ร้อยละ 70.0) น้อยกว่า 1 ไร่ 4 คน (ร้อยละ 8.0) 1 – 5 ไร่ 27 คน (ร้อยละ 54.0) 6 – 10 ไร่ 6 คน (ร้อยละ 12.0) 10 ไร่ ขึ้นไป 3 คน (ร้อยละ 6.0)

2.4 สภาพการถือครองที่อยู่อาศัย เป็นเจ้าของ 43 คน (ร้อยละ 86.0) ผู้เช่า 7 คน (ร้อยละ 14.0)

2.5 ลักษณะการครอบครองที่ทำกินคือ เป็นเจ้าของ 33 คน (ร้อยละ 66.0) ที่เช่า 7 คน (ร้อยละ 14.0) ไม่มีพื้นที่ทำกิน 10 คน (ร้อยละ 20.0)

2.6 การใช้น้ำ มีการใช้น้ำปะปา 18 คน (ร้อยละ 36.0) น้ำจากคลองรังสิตประยูรศักดิ์ 23 คน (ร้อยละ 46.0) ชี้น้ำดื่ม 7 คน (ร้อยละ 14.0) ใช้น้ำฝน 2 คน (ร้อยละ 4.0) จากข้อมูลการใช้น้ำพบว่าแต่ละครัวเรือนจะใช้น้ำปะปาและน้ำจากคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ในการทำการเกษตร และใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนน้ำที่ใช้อุปโภคจะใช้การรองน้ำฝนในช่วงฤดูฝนโดยมีภาชนะรองน้ำฝนเก็บไว้ดื่ม ถ้าน้ำแห้งจะมีการซื้อน้ำขวดขนาดใหญ่มาดื่ม

2.7 การระบายน้ำภายในบ้าน พบว่ามีท่อระบายน้ำ 12 ครัวเรือน (ร้อยละ 24.0) เเทลงพื้น 32 ครัวเรือน (ร้อยละ 64.0) เเทลงคลองโดยตรง 6 ครัวเรือน (ร้อยละ 12.0)

2.8 การทิ้งขยะ ชุมชนที่สำรวจจะอยู่ในเขตเทศบาลพบว่ามีถังขยะเทศบาล 39 ครัวเรือน (ร้อยละ 78.0) ทิ้งลงข้างบ้าน 11 ครัวเรือน (ร้อยละ 22.0) จากการทำที่ชุมชนมีการทิ้งขยะลงข้างบ้านพบว่าบางบ้านจะมีการเผาทำลาย บางที่ก็จะทิ้งรวมกันจนกลายเป็นแหล่งทิ้งขยะของชุมชน

2.9 การถ่ายอุจระ – ปัสสาวะ มีส้วม 50 ครัวเรือน โดยที่สำรวจพบว่า ทุกครัวเรือนจะมีห้องส้วมอยู่ในบ้านไม่พบการถ่ายสิ่งปฏิกูลลงคลอง

ตาราง 11 แสดงข้อมูลด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่าง 50 ครัวเรือน

การใช้ที่ดิน	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
2.1 ลักษณะที่อยู่อาศัย		
- บ้านชั้นเดียว	12	24.0
- บ้าน 2 ชั้น	28	56.0
- หมู่บ้านจัดสรร	10	20.0
2.2 พื้นที่อาศัย		
- น้อยกว่า 1 ไร่	38	76.0
- 1 - 2 ไร่	12	24.0
- มากกว่า 2 ไร่	-	-
2.3 พื้นที่ทำกิน		
- ไม่มี	10	20.0
- มี	-	-
- น้อยกว่า 1 ไร่	4	8.0
- 1 - 5 ไร่	27	54.0
- 6 - 10 ไร่	6	12.0
- 10 ไร่ขึ้นไป	3	6.0
2.4 สภาพการถือครองที่อยู่		
- เจ้าของ	43	86.0
- ผู้เช่า	7	14.0
- ผู้อาศัย	-	-
2.5 ลักษณะการครอบครองที่ดินทำกิน		
- ของตนเอง	33	86.0
- ที่เช่า	7	14.0
- ไม่มีที่ดินทำกิน	10	20.0
2.6 การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค		
- น้ำประปา	18	38.0
- น้ำจากคลองรังสิตประยูรศักดิ์	23	46.0
- ชีบน้ำดื่ม	7	14.0
- น้ำฝน	2	4.0
2.7 การระบายน้ำเสียภายในบ้าน		
- มีที่ระบายน้ำ	12	24.0
- ทิ้งลงพื้น	32	64.0
- ทิ้งลงคลอง	6	12.0

ตาราง 11 (ต่อ) แสดงข้อมูลกายภาพและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่าง 50 ครัวเรือน

การใช้ที่ดิน	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
2.8 การทิ้งขยะ		
- ถึงขยะเทศบาล	39	78.0
- มีคนรับจ้างนำไปทิ้ง	-	-
- ทิ้งลงคลอง	-	-
- ทิ้งในเขตที่สาธารณะ	-	-
- ทิ้งลงข้างบ้าน	11	22.0
2.9 การถ่ายสิ่งปฏิกูล		
- มีส้วม	50	100.0
- ไม่มีส้วม (ปล่อยลงคลอง)	-	-

3) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพทำนา 4 คน (ร้อยละ 8.0) ทำสวน 19 คน (ร้อยละ 38.0) ทำไร่ 7 คน (ร้อยละ 14.0) เลี้ยงสัตว์ 5 คน (ร้อยละ 10.0) ค้าขาย 3 คน (ร้อยละ 6.0) รับจ้าง 10 คน (ร้อยละ 20.0) พนักงาน 2 คน (ร้อยละ 4.0)

จากการสำรวจข้อมูลทางเศรษฐกิจการประกอบอาชีพพบว่า มี ผู้ประกอบอาชีพทำสวนส่วนใหญ่จะเป็นสวนผลไม้ ที่ดั้งเดิมเคยเป็นแหล่งปลูกส้มที่มีชื่อเสียง แต่ปัจจุบันถูกเปลี่ยนเป็นสวนผลไม้ล้มลุก และผลไม้อื่น ได้แก่ กัลฉ่าย ขนุน แก้วมังกร ฝรั่ง มะพร้าว มะม่วง อาชีพทำไร่ จะเป็นไร่ข้าวโพด / ถั่ว 3 ครัวเรือน ไร่แตงโม 1 ครัวเรือน และไร่หญ้า 3 ครัวเรือน และอาชีพเลี้ยงสัตว์ปีก 1 ครัวเรือน ส่วนใหญ่จะเลี้ยงปลาในกระชังขนาดเล็ก ได้แก่ ปลาทึบทิม ปลาดุก ปลาช่อน (4 ครัวเรือน) และจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าการทำการเพาะปลูกมีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงแทบทุกครัวเรือน

ตาราง 12 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง 50 ครัวเรือน

การใช้ที่ดิน	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
1. ทำนา	4	8.0
2. ทำสวน		
- ส้ม	1	2.0
- กล้วย	5	10.0
- ฝรั่ง	7	14.0
- มะม่วง	6	12.0
3. ทำไร่		
- ข้าวโพด	2	4.0
- ถั่ว	1	2.0
- หญ้า	3	6.0
4. เลี้ยงสัตว์		
- สัตว์ปีก	1	2.0
- แพะ แกะ	-	-
- วัว กระบือ	-	-
- ปลา	4	8.0

4) สภาพสังคมวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่ได้ศึกษาพบว่าชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ได้อาศัยสายน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ เพื่อบริโภคและอุปโภคตลอดจนการพึ่งพาอาศัยเพื่อการเพาะปลูกพืชพรรณธัญญาหาร และการเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ยังใช้คลองเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่ง ค้าขาย ดังนั้นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนจึงเกิดขึ้นในบริเวณคลองรังสิตประยูรศักดิ์แทบทั้งสิ้นเริ่มตั้งแต่การปลูกข้าว

การปลูกข้าว

การปลูกข้าวได้มีขึ้นพร้อมๆกับการบุกเบิกที่ดินในเขตรังสิต แต่การผลิตข้าวได้มีขึ้นอย่างจริงจัง เมื่อมีโครงการป่าสักใต้ซึ่งเป็นโครงการสร้างเขื่อนทดน้ำกันแม่น้ำป่าสักที่อำเภอท่าหลวง จังหวัดสระบุรี เกิดขึ้น ในช่วงแรกที่มีการขุดคลอง การทำนาในเขตนี้จะเป็นการทำนาดำ ซึ่งจะทำกันในบริเวณที่ดอนที่น้ำยังไม่ท่วมช้งนานเกินไป เมื่อมีการขุดคลองในโครงการรังสิตลักษณะของการทำนาดำก็เปลี่ยนไปเป็นนาหว่านแทน คือมีการทำนาเอาข้าวนาดำมาใช้ และปรับปรุงวิธีการทำนา โดยการทำนาหว่าน

ในเขตรังสิต จะหว่านตั้งแต่ที่ดินยังแห้งด้วยเมล็ดข้าวธรรมดา แต่ถ้าดินชุ่มก็จะนำข้าวแช่น้ำจนออกเป็นตุ่มแล้วนำไปหว่าน ถ้าน้ำสูง 6 - 8 นิ้ว ก็จะใช้วิธีปักดำโดยจะนำข้าวมาจากแปลงเพาะไว้ก่อนหรือจากนาที่ได้หว่านไว้แล้ว ถ้าน้ำสูงมากถึง 1 ฟุต หรือมากกว่านั้นทำให้ไม่สามารถนำต้นข้าวมาดำได้ ชาวนา ก็จะต้องเตรียมหว่าน โดยทำคันนาขึ้นรอบๆ เพื่อเป็นการกันปลาทอมที่จะมากัดกินเมล็ดข้าวที่กำลังงอก และคันนาก็จะช่วยบังลมที่จะทำให้ต้นกล้าหักโค่นได้ ก่อนหว่านข้าวชาวนาต้องไถดินให้น้ำเป็นโคลน ชุ่มแล้วจึงหว่านข้าวลงบนผิวน้ำใช้ไม้ตีให้เมล็ดข้าวจม เพียงชั่วหนึ่งคืนโคลนก็จะหุ้มเมล็ดข้าวและน้ำก็จะใส อีก 2 - 3 วันข้าวอ่อนก็จะงอกขึ้นมา (สุนทร อาสะไวย์ : 38 - 39)

ในการทำนาหว่านพื้นดินจะเปิดโล่งไม่มีคันนา จึงไม่ต้องลงทุนมากและใช้แรงงานน้อย ขณะเดียวกันก็ได้เนื้อที่ปริมาณมาก จึงเหมาะสมกับชาวนาในเขตรังสิตที่ยังมีทุนและแรงงานน้อย แต่ข้อเสียของนาหว่านก็มีอยู่มากคือ ต้องใช้เมล็ดพันธุ์ทำนา เพราะบางครั้งทำนาหว่านมีน้ำท่วมทำให้ข้าวเสียหาย ต้องมีการหว่านซ้ำ ถ้าข้าวมีคุณภาพไม่ดีก็จะหักป่นมาก หรือข้าวจมน้ำบ้าง เกียวไม่ทันบ้าง ในขณะเดียวกันก็พบว่าการใช้ข้าวหลายพันธุ์ในพื้นที่ต่างๆกันก็ทำให้มีการปนข้าวเป็นเหตุ ให้ราคาข้าวตก

การปลูกข้าวในชุมชนคลองรังสิตเป็นการปฏิบัติสืบทอดกันมาทำให้มีความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับการปลูกข้าวผู้วิจัยได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์พบว่า มีวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกข้าว ดังนี้ได้แก่

วัฒนธรรมประเพณีแรกนา จะเป็นพิธีก่อนการเริ่มลงมือทำนาในฤดูการทำนา เพื่อเป็นการบอกเจ้าที่เจ้าทาง และขอร้องในการยืมที่นาตลอดจนเพื่อเป็นสิริมงคลในการทำนา โดยเริ่มจากการจุดธูป 3 ดอก แล้วสวดมนต์ตั้งสมาธิกล่าวคำขอร้องต่อเจ้าที่เจ้าทางที่ขอยืมที่นามาทำนา ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้ทำนาได้ผลดี เมื่ออธิฐานเสร็จก็จะนำธูปไปปักไว้ที่มุมแปลงนา จากนั้นนำธง ซึ่งทำด้วยกระดาษสีไปปักไว้ที่มุมแปลงนาทั้ง 4 มุม แล้วนำจอบ เสียม อุปกรณ์ทำนามาวางไว้ทั้ง 4 มุมด้วย และอธิฐานอีกครั้ง จากนั้นก็ใช้จอบ เสียม สับกลบดินพอเป็นพิธี

พิธีรับขวัญควาย จะทำในช่วงเดือน 6 ก่อนลงมือไถจะมีการคัดเลือกควายตัวที่มีลักษณะสวยงามประมาณ 1 - 2 ตัว นำมาอาบน้ำขัดตัวให้สะอาด เมื่ออาบน้ำควายเสร็จแล้วก็จะใช้ผ้าขาวม้าพันที่หลังควาย และผูกไว้ที่เขาควาย จากนั้นนำเทียนมา 2 เล่ม จุดไว้ที่เขาควายแล้วนำควายมาผูกไว้กับตะโงก (ที่ซึ่งนำควายไปผูกไว้)

พิธีทำขวัญข้าวหรือทำขวัญแม่โพสพ ชาวบ้านจะนิยมทำในวันศุกร์ในฤดูการทำนา ซึ่งจะทำสองครั้งคือครั้งแรกตอนข้าวออกดอกหรือระยะตั้งท้อง ครั้งที่สองตอนนวดข้าวเสร็จและจะเก็บข้าวเข้ายุ้ง

ระยะตั้งท้อง ชาวบ้านเรียกว่าการเยี่ยมแม่โพสพ ซึ่งเป็นระยะที่ต้นข้าวออกดอกเปรียบเหมือนคนกำลังแพ่ท้องต้องกินอาหารที่มีรสเปรี้ยว หวาน มัน เค็ม เช่น รสเปรี้ยวใช้มะนาว มะขามเปียก รสหวานใช้น้ำตาล รสมันจะใช้ของควาย หรือ ผลไม้จำพวก ส้ม กัลยาร มะพร้าว รสเค็มใช้เกลือ โดยใส่

ชะลอมขนาดเล็ก และนำชะลอมไปวางไว้ที่ข้างนา พร้อมด้วยเครื่องแต่งตัวของผู้หญิง ได้แก่ น้ำหอม แป้งร่ำ หวี กระจกและจตุรูป 3 ดอก กล่าวคำบูชาพระ 3 ครั้ง พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา แล้วจึงกล่าว คำเรียกแม่โพสพว่า " แม่พระโพสพ " แม่พระโพสพ ขอเรียกแม่มาสังเวทยอาหารเปรี้ยว หวาน เค็ม มัน ขอเชิญแม่สังเวทยอยู่กับลูก เลี้ยงลูกคนถือไม้เท้ายอดทองกระบองยอดเพชร ขอเชิญแม่มา ณ บัดนี้ กล่าว เสร็จนำน้ำอบมาพรมที่ใบข้าว เอาหวีมาหวี เอาแป้งมาปะและนำสิ่งของมาสังเวทย เมื่อจะกลับก็ร้องกู่ขึ้น 3 ครั้ง โดยไม่เหลียวหันไปดู

ครั้งที่สองตอนนวดข้าวและเก็บข้าวเข้ายุ้ง ชาวบ้านจะเก็บเกี่ยวข้าวมากองไว้ที่ลานหน้าบ้าน โดยใส่กระบุง มีผ้าถุง ผ้าสไบสีสวยห่มให้ที่ใส่ข้าวและใช้ไม้ไผ่ปลายงอ ธงกระดาษรูปสามเหลี่ยมปักไว้ที่ กองข้าวนำถั่ว งา มะพร้าวอ่อน ไข่ต้ม โดยใช้กระดาษหรือใบตองรองของที่สังเวทยแล้วให้คนไปเชิญข้าวที่ ตกหล่นกลางนามาใส่กระบุงด้วย จากนั้นจตุรูป 3 ดอก แล้วกล่าวคำบูชาพระ 3 ครั้ง แล้วกล่าวเชิญพระ แม่โพสพเข้าไปในยุ้งข้าว

ประเพณีการลงแขก จะมีการลงแขกแบบรายวัน และแบบรายงาน (จำนวนไร่) ดังนี้

การลงแขกแบบรายวันจะใช้วิธีการระดมกำลังมาช่วยกันเป็นวันๆไป มีการเลี้ยงอาหาร คาวหวาน หรือ เหล้า เมื่อเลิกงานแล้ว

การลงแขกรายงาน เป็นการระดมกำลังเพื่อนบ้านมาช่วยลงแรง ไร่ 5 ไร่ หรือเกี่ยวข้าวไว้ 7 ไร่ ชาวนาที่เพื่อนลงแรงไว้ก็ต้องไปใช้แรงทำนาให้เพื่อน 5 ไร่ หรือเกี่ยวข้าว 7 ไร่ เช่นกัน การลงแขกรายงานนี้จะไม่มีการเลี้ยงอาหาร

วัดกับวิถีชีวิตของชุมชนคลองรังสิต

ช่วงที่มีการขุดคลองรังสิต จากหลักฐานทางเอกสารและการสัมภาษณ์ได้กล่าวถึงวัดเก่าแก่ที่มีในเขตชุมชนคลองรังสิตที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา ดังนี้

วัดมูลจินดาราม เป็นวัดที่สร้าง พ.ศ. 2430 โดย นายมูลเลอร์ เออร์วิน (พระปฏิบัติราชประสงค์) ชาวออสเตรเลีย ซึ่งมีภรรยาชื่อจิ้น นายมูลเลอร์ ได้ทำงานอยู่ที่บริษัทปิกgrim (B - Grim) ซึ่งเป็นผู้ควบคุม การขุดคลองรังสิต ของบริษัทขุดคลองแลคูนาสยามร่วมกับ ม.ร.ว.สุวพรรณ สนิทวงศ์ ผู้ดำเนินการขุด คลองรังสิตประยูรศักดิ์ในสมัยรัชการที่ 5 นายมูลเลอร์ ได้สร้างวัดมูลจินดารามขึ้นเพื่อให้เป็นศูนย์กลาง ในการปฏิบัติธรรมของชุมชน และปี พ.ศ. 2445 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเปิด ศาลากลางเมืองธัญบุรี ได้เสด็จมาที่วัดมูลจินดารามและพระราชดำเนินประทับในพระอุโบสถของวัด มี พระสงฆ์ราชาคณะฐานานุกรม ทำสังฆกรรม ผูกพัทธสีมา และเสด็จพระราชดำเนินตัดลูกนิมิต และพระ ราชทานนามวัดว่า " วัดมูลจินดาราม " โดยมีพระราชประสงค์ให้ตรงชื่อเดิมของนายมูลเลอร์และนางจิ้น ภรรยา ผู้สร้างวัดนี้

วัดเขียนเขต สร้างขึ้นราวปี พ.ศ.2439 โดย หม่อมเขียน หม่อมในพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าสาย สนิทวงศ์ เป็นผู้มอบถวายที่ดินให้สร้างวัด และได้ขอพระราชทานวิสุงคามสีมาได้รับพระบรมราชานุญาตเมื่อ 6 มีนาคม 2445 เดิมวัดนี้เป็นเพียงสำนักสงฆ์ ที่สร้างขึ้นจากการเอาไม้ไผ่มาขัดเป็นพื้นแล้วใช้หญ้าปรี้อมาทำหลังคาและฝา ต่อมาจึงได้สร้างกุฏิทรงไทยขึ้นที่ด้านทิศตะวันออกจำนวน 4 หลัง และทางตะวันตก 2 หลัง วัดเขียนเขตเดิมชื่อ " วัดสาสิทธิเขตดาราม " ซึ่งมีความหมาย คือ อารามวัดเป็นเนื่อนานุญแห่งข้าว เพราะวัดนี้ตั้งอยู่ในเขตทุ่งหลวงรังสิต ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยข้าวกล้า และพืชพันธุ์ธัญญาหาร

วัดสระบัว สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2425 โดยพระอธิการนก นายหวัง และนางจุก เป็นผู้ริเริ่ม เดิมวัดสระบัวมีชื่อว่าวัดหลุมบัว เพราะมีสระบัวขนาดใหญ่ แต่ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นวัดสระบัว ซึ่งชาวบ้านจะเรียกว่าวัดคลองสิบเอ็ดตามที่ตั้งของวัดที่ตั้งอยู่คลอง 11 วัดนี้ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ.2460 ซึ่งเดิมเป็นสำนักสงฆ์ กุฏิก็สร้างขึ้นโดยใช้ไม้ไผ่ขัดแตะ หลังคามุงแฝกต่อมาจึงสร้างโบสถ์ และมีวิหารสร้างด้วยไม้จริง ปัจจุบันก่อสร้างโดยอิฐถือปูน

วัดนานุญ สร้างขึ้น พ.ศ. 2427 โดยได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าพระราชทานที่ดิน โดยมีกรมพระนราธิปประพันธ์พงษ์ พระเจ้าน้องยาเธอในรัชการที่ 5 เป็นประธานขอพระราชทานที่ดิน และชักชวนบอกรบญชาวบ้านร่วมกันสร้างวัด เดิมสร้างพระอุโบสถ 1 หลัง มุงด้วยสังกะสี ซึ่งมีคูน้ำล้อมรอบ ปัจจุบันเป็นอิฐถือปูน

นอกจากนี้ ชื่อวัดจำนวนมากยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของชุมชนและแสดงถึงวิถีชีวิตในชุมชนดังนี้

1. ชื่อวัดที่แสดงให้เห็นว่าเป็นชุมชนเกษตร ที่มีอาชีพทำนาเป็นหลัก ได้แก่ วัดนานุญ วัดเขียนเขตซึ่งเดิมชื่อวัดสาสิทธิเขตดาราม ที่หมายถึงอารามวัด เป็นเนื่อนานุญแห่งข้าว ซึ่งต่อมา ม.ร.ว.สุพรรณ สนิทวงศ์ ได้เปลี่ยนชื่อเพื่อเป็นที่ระลึกถึงมารดาคือหม่อมเขียน ผู้ริเริ่มบริจาคทรัพย์และที่ดิน โดย สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้ทรงเปลี่ยนนามใหม่เป็น " วัดเขียนเขต " มีความหมายว่าเป็นอารามวันเป็นเนื่อนานุญของหม่อมเขียน

2. ตำแหน่งพระสงฆ์บางวัดยังบ่งบอกถึงความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่มีการทำนาปลูกข้าว ซึ่งจะเห็นได้จากนามเจ้าอาวาสวัด แต่ละวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสวัดเขียนเขต เช่น พระครูธัญญเขตเขมากร (หลวงปู่ช้าง ธมมโชโต) อดีตเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิเจ้าอาวาสวัดเขียนเขต พระครูธัญญวิจิตรเขมคุณ (หลวงพ่อเปียง มาควิโก) อดีตเจ้าคณะอำเภอยะลาชัยภูมิ พระครูอดุลธัญญสาร (หลวงปู่จู่ สุวรรณี) และพระครูศรีธัญญภรณ์ (นามเดิม) เจ้าคณะตำบลลำผักกูด เจ้าอาวาสวัดเขียนเขตองค์ปัจจุบันตลอดจนวัดต่างๆ ก็จะมีนามเจ้าอาวาสสังเกตได้ว่ามีความสัมพันธ์กับพื้นที่ชุมชนคลองรังสิต เช่น พระครูวิบูล

ธัญคุณ เจ้าอาวาสวัดชุมแก้ว พระครูธัญญเขตคณารักษ์ เจ้าอาวาสวัดมูลจินดาราม (เจ้าคณะจังหวัด
ปทุมธานีในปัจจุบัน) พระครูโสภณธัญกิจ เจ้าอาวาสวัดสระบัว เป็นต้น

3. ชื่อวัดที่ได้รับการสนับสนุน ศรัทธาสถ้างจากบุคคลในและนอกชุมชน เช่น วัดเขียนเขตสร้าง
โดยหม่อมเขียน วัดมูลจินดารามสร้างโดยนายมูลเลอร์และนางจีนภรรยา วัดพิชิตพิทยารามสร้างโดย ชุน
อมรภาคีและนางนุทภรรยา ในที่ดินของกรมหมื่นพิชิตปรีชากร วัดอภัยการามสร้างโดยคุณหญิง พลอย
โกมารกุล ตาราง 13

ตาราง 13 ข้อมูลทะเบียนวัดในอำเภออรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

ชื่อวัด	ที่ตั้ง	ตั้งเมื่อปี	วิสุงคาม	หมายเหตุชื่อเจ้าอาวาส	หมายเหตุชื่อเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน
	หมู่ ตำบล	ปี	เดิม		
1. วัดชุมแก้ว	4 บึงสนั่น	2454	2476	พระครูวิบุลย์คุณ	พระครูสมุห์สุชาติ
2. วัดเขียนเขต	2 บึงยี่โถ	2439	2524	พระครูศรีรัษฎญาณ	พระราชปริยัติญาณ
3. วัดคลองหนึ่ง	3 ประชาธิปัตย์	2531	-	ธัญญกิจพระครูโสภา	พระอธิการพวิ
4. วัดนาบุญ	3 รังสิต	2427	2437	พระครูรัษฎวิบูลย์คุณ	พระสมุห์ภาสกร
5. วัดพิชิตปิตยาราม	4 บึงนาร์กษ	2429	2490	พระครูพิพัฒน์ธัญญเขต	พระครูโสภณคุณานุกุล
6. วัดมูลจินดาราม	3 บึงยี่โถ	2430	2442	พระครูรัษฎญาณเขตคนนาร์กษ	พระราชเมธากร
7. วัดสระบัว	1 บึงนาร์กษ	2425	2460	พระครูโสภณธัญญกิจ	พระครูสมุห์สุทิน
8. วัดแสงสรวิศ	6 ประชาธิปัตย์	2430	2523	พระครูรัษฎญาณเขมคุณ	พระครูรัษฎญาณเขมคุณ
9. วัดชัยนิการาม	4 ลำผักกูด	2440	2504	พระครูวินัยธร (พระชุม ไชติปัญญา)	พระครูรัษฎญาณโสภา
10. สำนักสงฆ์จันทรสุม	5 ประชาธิปัตย์	2529	-	พระครูธรรมธรรมสัมพัทธ์ (พรหมญาณรังสรรค์)	พระครูธรรมธรรมสัมพัทธ์ (พรหมญาณรังสรรค์)

หมายเหตุ วิสุงคามหมายถึงวัดที่ได้รับอนุญาตตั้งเป็นทางการ

สรุป ในเขตชุมชนคลองรังสิต มีวัดที่มักจะมีความผูกพันกับชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณคลอง การตั้งถิ่นฐานของวัดแต่ละแห่งก็อยู่ใกล้ชิดติดกับคลอง วัดจะเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่รวมตัว ประกอบพิธีกรรมและทำกิจกรรมของชุมชนมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนจะเกี่ยวข้องกับวัด เช่น สารทไทย ที่ทำในเดือน 10 ชาวบ้านจะรวมตัวกันกวนกระยาสารท วันตรุษไทย ตรงกับสิ้นเดือน 4 จะมีการกวนข้าวเหนียวแดง กวนกาละแม งานเทศกาลสงกรานต์ จะมีการสงฆ์น้ำพระกวนข้าวทิพย์ โดยเฉพาะประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน และมีการใช้คลองเป็นเส้นทางเชื่อมความสัมพันธ์ คือ ประเพณีการตักบาตรพระร้อย ที่พระจะใช้เรือเป็นพาหนะไปตามคลอง ชาวบ้านก็จะมาใส่บาตรด้วยการนำอาหารคาวหวานมารอตักบาตรทั้ง 2 ฝั่งคลองรังสิต ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง กลางเดือน 10 และตักบาตรข้าวเม่า (ทอด) กลางเดือน 2 ประเพณีทั้ง 2 นี้แสดงให้เห็นถึงการให้ทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่มาทำบุญเพื่อเป็นการแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ในท้องถิ่น

3.การศึกษาผลกระทบของการขยายตัวของชุมชนที่มีต่อสภาพแวดล้อมคลองรังสิตประยูรศักดิ์

3.1 การศึกษาและวิเคราะห์คุณภาพน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ โดยการนำข้อมูลจากการสำรวจคุณภาพน้ำจากหน่วยงานของรัฐ ดังนี้

1) จากข้อมูลของสำนักงาน สาธารณสุขจังหวัดปทุมธานีร่วมกับกรมอนามัย ได้สำรวจคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ทั้ง 13 สาย พบว่าคุณภาพน้ำทั้งหมด ไม่มีคลองสายใดที่มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดีมาก หรือ ดี ส่วนมากจะอยู่ในเกณฑ์ ไม่ควรใช้ หรือ ห้ามใช้ (สำรวจปี พ.ศ.2532) ตาราง 14

2) จากข้อมูลการตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีคุณภาพน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2546 ได้พบข้อเท็จจริง ดังนี้

2.1) คุณภาพน้ำคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ณ บริเวณคลองสิบ มีปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ (DO) = 3.5 มิลลิกรัมต่อลิตร

ณ บริเวณคลองหก หน้ามหาวิทยาลัยอีสเทิร์นสโตนีย์ มีปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ (DO) = 1.2 มิลลิกรัมต่อลิตร

ณ บริเวณคลองหนึ่ง สะพานแดง มีปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ (DO) = 0.5 มิลลิกรัมต่อลิตร

ซึ่งผลจากปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ ดังกล่าว พบว่า บริเวณตั้งแต่คลองสิบ มาถึงบริเวณคลองหนึ่งนั้น ปริมาณออกซิเจนลดลงมาเรื่อยๆ ซึ่งแสดงว่า คุณภาพน้ำเสื่อมโทรมลงตามลำดับเพราะเมื่อใดที่ค่าออกซิเจนละลายในน้ำมีค่า = 0 มิลลิกรัมต่อลิตรนั้น แสดงว่า สิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในน้ำนั้นไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้และจะเริ่มส่งกลิ่นเหม็นรบกวนได้

2.2) สาเหตุที่คุณภาพน้ำคลองรังสิตประยูรศักดิ์ที่เสื่อมโทรมลงนั้น สามารถแยกประเด็นได้ ดังนี้

ก. น้ำเสียที่เกิดจากปริมาณเรื้อนชุมชน ที่อาศัยอยู่มีจำนวนมากตลอดลำคลองรังสิตและส่วนใหญ่มิได้มีการบำบัดน้ำเสียจากกิจกรรมต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การอาบน้ำ การซักล้าง การทำครัว เป็นต้น หรือบางแห่งอาจมีระบบการบำบัดน้ำเสียชุมชนแต่ไม่ได้ทำการบำบัด เช่น หมู่บ้านจัดสรรที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก บางแห่งอาจมีระบบบำบัดน้ำเสียรวมแต่ไม่ได้มีผู้รับผิดชอบดูแล

ข. น้ำเสียที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งตลอดแนวคลองรังสิตประยูรศักดิ์นั้น พบว่า มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดเล็กไม่กี่แห่ง ซึ่งอาจจะบางแห่งที่ปล่อยน้ำทิ้งที่ไม่ได้มาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งของโรงงานอุตสาหกรรมอื่นจะมีผลกระทบต่อคุณภาพน้ำคลองรังสิตได้

ค. น้ำเสียที่เกิดจากเกษตรกรรม โดยเฉพาะบริเวณคลองเก่าขึ้นไปโดยเฉพาะบริเวณที่ทำสวนและไร่ประเภทต่างๆที่การใช้ปริมาณสารเคมีจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยและสารฆ่าแมลงซึ่งมีผลต่อคุณภาพน้ำทางต้นเคมีเป็นอย่างมาก

ง. ผลจากการที่น้ำในคลองรังสิตไม่มีการไหลเวียน ทำให้น้ำเสียที่ลงสู่ลำคลองมีปริมาณที่เกินความสามารถการรองรับน้ำเสียตามธรรมชาติของคลองรังสิตได้ จึงทำให้สภาพน้ำเน่าเสียได้

2.3) แนวทางแก้ไขของสภาพน้ำคลองรังสิต

ก. แผนระยะสั้น จังหวัดควรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำให้สภาพน้ำคลองรังสิต มีการไหลเวียนของน้ำหรือการผลักดันน้ำลำคลองรังสิตเดิมออกไป โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ชลประทาน และหน่วยงานระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพน้ำและจัดหามาตรการที่เกี่ยวข้องในการควบคุมคุณภาพแหล่งน้ำตามมาตรฐานของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไป

ข. แผนระยะยาว จังหวัดควรประสานงานประชุมหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- อุตสาหกรรมจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กวดขันให้โรงงานอุตสาหกรรมจัดทำและเดินระบบบำบัดน้ำเสียอย่างถูกต้อง

- เกษตรจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดมาตรการในการลดมลพิษจากการเกษตร

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการจัดการระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบให้สามารถรองรับน้ำเสียชุมชนที่มีการขยายตัวอย่างมาก โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอธัญบุรี ที่มีอัตราการขยายตัวมากที่สุดในประเทศไทย

- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรดำเนินมาตรการที่เป็นรูปธรรมในการจัดระเบียบบ้านพักที่รुक้าคลองรังสิตที่มีจำนวนมาก
- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความเข้มงวดในการดูแลกิจการต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำคลองรังสิต เช่น การจัดสรรบ้านเรือน การประกอบกิจการร้านอาหาร สถานประกอบการต่างๆ ที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่คลองรังสิต
- องค์การชุมชน ภาคเอกชนและประชาชน ต้องมีการกระตุ้นรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้ลดการทิ้งของเสียลงในคลองรังสิต เช่น โรงงานอุตสาหกรรม สถานประกอบการต่างๆ ทำระบบบำบัดน้ำเสียให้มีประสิทธิภาพ
- ให้กักตุนอาคาร ร้านอาหาร บ้านเรือน มีการทำปอดักไขมันจากเศษอาหารก่อนปล่อยน้ำเสียจากครัวลงสู่คลองรังสิต
- รณรงค์ห้ามทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย ลงสู่คลองรังสิตโดยตรง
- รณรงค์ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน อาสาสมัครร่วมรณรงค์กำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลในน้ำ

สรุปข้อมูลจากการตรวจสอบคุณภาพน้ำของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี ช่วงปี พ.ศ.2532 และ 2546 จะพบว่าน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ไม่ควรนำมาใช้ในการอุปโภคบริโภค และคุณภาพน้ำในคลองก็มีแนวโน้มที่จะเสื่อมโทรมลงไม่ว่าจะมีสาเหตุมาจากบ้านเรือนและชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม หรือการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร

3) ข้อมูลจากสถาบันวิจัยเคมี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลซึ่งได้ทำการวิเคราะห์คุณภาพน้ำคลองรังสิตประยูรศักดิ์ตั้งแต่ตลาดรังสิตคลองหนึ่งถึงคลองสิบสี่ โดยได้สำรวจและหาวิธีการตรวจสอบคุณภาพน้ำ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2546 พบว่า

คุณลักษณะที่กำหนดในการตรวจสอบ มีดังนี้

1. ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ พีเอช (pH) ค่าทำการนำไฟฟ้า อุณหภูมิ ปริมาณสารแขวนลอย และปริมาณสารละลายน้ำ
2. ลักษณะทางเคมี ได้แก่ สภาพต่างของน้ำ คลอไรด์ ซัลไฟด์ ฟอสเฟต ปริมาณออกซิเจน (DO) บีโอดี แอมโมเนีย ในรูปไนโตรเจน ไนโตรท์ และไนเตรทในรูปไนโตรเจน
3. ลักษณะทางชีววิทยา ได้แก่ ปริมาณแบคทีเรีย ที่ใช้บ่งชี้เนาะคุณภาพน้ำ เช่น โคลิฟอร์ม ฟีคอด โคลิฟอร์ม และอี - โคไล (E.coli) ตลอดจนแบคทีเรีย ที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรคไทฟอยด์ บิด และท้องร่วงอย่างแรง

ผลของการวิเคราะห์ที่แสดงค่าดังตาราง ซึ่งสรุปผลโดยรวมได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ทางกายภาพบางพารามิเตอร์ พบว่า อุณหภูมิ ของน้ำทิ้ง 15 ตัวอย่าง ประมาณ 28 – 29 องศาเซลเซียส มี พี เอช ประมาณ 7 ค่าการนำไฟฟ้า อยู่ระหว่าง 220 – 600 $\mu\text{S} / \text{cm}$ ซึ่งใช้เป็นค่าบ่งชี้ว่าในน้ำคลองจะมี สารละลายน้ำและอยู่ในรูปประจุไฟฟ้า มากน้อยเพียงใด และเนื่องจากน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่ผิวดินยอมรับน้ำจากธรรมชาติ ควบคู่กันไปกับน้ำทิ้งจากชุมชน ที่ตั้งบ้านเรือน บริเวณสองฝั่งคลอง ดังนั้นจึงมีตะกอนที่อยู่ในรูปสารแขวนลอย ซึ่งวัดค่าได้ ระหว่าง 12 – 52.8 มิลลิกรัม / ลิตร โดยที่คลอง 14 จะพบสารแขวนลอยมากที่สุด (52.8 มิลลิกรัม / ลิตร)
2. ผลการวิเคราะห์ทางเคมี พบว่าน้ำในคลองรังสิตจะมีปริมาณของซัลไฟด์ ค่อนข้างมากซึ่งบ่งชี้ ได้ว่าสิ่งที่ปนเปื้อนในน้ำคือ สารอาหารประเภทโปรตีน จุลินทรีย์ในน้ำสามารถย่อยสลายได้สารประกอบไฮโดรเจนซัลไฟด์ ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้น้ำมีกลิ่นเน่าเหม็นและ และอีกสาเหตุหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเคมีของ ซัลเฟต ไปเป็น ซัลไฟด์

สำหรับพารามิเตอร์ ที่สำคัญและนิยมใช้บ่งชี้คุณภาพน้ำเพื่อการอุปโภค และบริโภคอีกค่าหนึ่ง คือ ค่าการละลายของ ออกซิเจนในน้ำ (DO) ซึ่งจะมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ จากการตรวจวิเคราะห์โดยเทียบกับค่ามาตรฐานน้ำผิวดิน ระดับ 4 ซึ่งเป็นน้ำที่จะนำมาใช้ในการอุปโภค บริโภคได้นั้นต้องผ่านกระบวนการบำบัดด้วย วิธีพิเศษ พบว่าบริเวณตลาดคลองรังสิต 1 – 3 คลอง 10 และคลอง 12 มีค่า DO สูงกว่าที่กำหนด ซึ่งจากการสังเกตขณะที่เก็บตัวอย่าง วิจัยที่น่าจะเป็นไปได้ คือ มีการไหลของกระแสบริเวณที่เก็บตัวอย่าง (มีเรือแล่นผ่าน) ซึ่งทำให้มีแก๊สออกซิเจนละลายน้ำได้มากแต่ถ้าพิจารณาจากค่าบีโอดีประกอบจะบ่งชี้ได้ว่าปริมาณสารอินทรีย์ที่ย่อยสลายได้ด้วยจุลินทรีย์ได้แก่ เศษอาหาร ปนเปื้อนอยู่ในน้ำค่อนข้างมาก (BOD สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด) ซึ่งค่า บีโอดี นี้จะบอกถึงแนวโน้มการเน่าเสียของน้ำได้ในกรณีโลหะหนัก พบในปริมาณที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ในกรณีนี้อาจเชื่อมโยงไปถึงปริมาณซัลไฟด์ที่พบมากกว่า อาจเกิดการรวมตัวกับโลหะแล้วเกิดเป็นโลหะซัลไฟด์ ซึ่งตกตะกอน (สังเกตจากตะกอนน้ำที่มีสีดำซึ่งเป็นสีของตะกอนโลหะซัลไฟด์)

3. ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางชีววิทยา ซึ่งบ่งชี้จากจำนวนจุลินทรีย์ โดยเปรียบเทียบกับค่ามาตรฐานที่กำหนด พบว่าปริมาณ จุลินทรีย์ที่พบมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดซึ่งยืนยันได้ว่าการทิ้งน้ำโสโครกและสิ่งปฏิกูลลงคลอง และพบจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคทางเดินอาหารที่ทำให้เกิดท้องร่วงที่รุนแรง (คอเลอร่า) ในน้ำตัวอย่างหลายจุด

สรุปได้ว่าคุณภาพน้ำในคลองรังสิต เกิดจากน้ำทิ้งจากชุมชนเป็นสาเหตุหลักสำหรับน้ำจากทิ้งจากกระบวนการอุตสาหกรรม มีไม่มาก ดังนั้นการเลือกกระบวนการบำบัดน้ำทิ้งจากแหล่งชุมชน จึงควรใช้วิธีการบำบัดทางชีววิทยา ตาราง 15 - 16

ตาราง 14 แสดงข้อมูลสรุปผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน 13 สายคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ในปี พ.ศ. 2532

ชื่อคลอง	จำนวนตัวอย่าง			จำนวนตัวอย่างตามประเภทคุณภาพน้ำ			ดัชนีคุณภาพน้ำ		
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ไม่ควรถู้อใช้	ห้ามใช้	แบคทีเรีย	บีโอดี	อื่นๆ	
1.	10	0	0	6	4	6	8	0	
2.	10	0	0	6	4	5	6	1	
3.	4	0	2	0	2	0	3	1	
4.	5	0	0	4	1	3	2	1	
5.	4	0	0	2	2	0	3	2	
6.	2	0	0	0	2	2	2	0	
7.	2	0	0	2	0	1	1	0	
8.	3	0	1	2	0	2	3	0	
9.	3	0	1	1	1	2	2	1	
10.	3	0	1	2	0	3	0	0	
11.	2	0	0	2	0	2	0	0	
12.	3	0	1	2	0	3	0	0	
13.	3	0	3	0	0	3	0	0	

ที่มา : ผลการดำเนินงานโครงการสำรวจสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงงานอุตสาหกรรม และสภาพน้ำเสีย จังหวัดปทุมธานี โดย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานีร่วมกับกรมอนามัย

ตาราง 15 คุณลักษณะทางกายภาพ เคมี และทางชีววิทยาของน้ำในคลองรังสิต ประจำปีเดือนกันยายน พ.ศ.2546

คุณลักษณะ	คลอง														เกณฑ์ กำหนด	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		14
อุณหภูมิของน้ำ	380	360	420	370	580	530	470	450	506	510	390	260	230	250	280	-
การนำไฟฟ้า (ccs/cm)	190	180	210	180	240	260	230	220	250	250	190	130	110	120	140	-
ของแข็งที่ละลาย(มก/ล)	56.4	48.8	18.0	27.2	18.8	21.6	31.6	30.8	29.6	22	39.2	36	26.4	30.8	29.2	-
อุณหภูมิของน้ำ	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	-
ความเป็นด่าง(มก/ล)	106.9	110.8	112.8	101.0	136.1	128.3	122.5	114.7	128.3	126.4	112.8	97.2	99.4	103.0	101.1	-
คลอไรด์(มก/ล)	34.1	33.1	36.7	29.5	88.5	72.4	54.9	51.2	65.5	66.8	38.3	13.4	8.3	10.1	12.9	-
ซัลเฟต(มก/ล)	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	-
ซัลไฟด์(มก/ล)	ND	ND	ND	ND	ND	ND	ND	ND	ND	ND	ND	ND	ND	ND	ND	-
แอมโมเนียไนโตรเจนในโตรเจน	1.2	1.4	1.4	1.6	1.2	1.3	1.3	1.0	1.5	1.1	0.9	0.1	ND	0.17	ND	0.5
ไนโตรเจนในรูปไนโตรเจน	0.2	0.1	ND	ND	0.8	0.4	0.4	ND	0.5	0.1	0.1	0.3	ND	ND	1.5	5.0
ไนโตรฟิเคชัน	0.04	0.03	0.01	0.02	0.02	0.02	0.02	0.03	0.04	0.06	0.04	ND	0.01	0.01	0.01	-
ฟอสฟอรัส(มก/ล)	0.17	0.27	0.27	0.16	0.14	0.17	0.14	0.1	0.09	0.09	0.01	ND	ND	ND	ND	-
ออกซิเจนที่ละลายน้ำ(DO)(มก/ล)	6.0	3.6	2.2	1.4	1.5	2.0	1.9	3.4	2.3	3.1	4.0	3.4	1.9	2.2	5.7	2
บีโอดี(มก/ล)	15.0	18.0	34.6	81.2	39.1	49.6	37.6	7.5	58.6	18.0	99.2	37.6	13.5	13.5	7.0	4
นิทเจน(มก/ล)	ND	.001	.002	.002	.001	.002	.002	.002	.003	.001	.001	.001	.001	.001	.002	0.1
ทองแดง(มก/ล)	.002	ND	ND	.002	ND	.002	.002	.002	.003	.001	.002	ND	.001	.001	.002	0.1
สังกะสี(มก/ล)	ND	.001	.001	.002	ND	.002	.001	.002	.002	.001	ND	.002	.001	.001	.001	1.0
สารหนู(มก/ล)	.005	.001	.001	.002	.003	ND	.007	.005	.001	.007	.003	.004	.006	.001	.010	0.01
แคดเมียม(มก/ล)	.006	.004	.006	.001	.007	.001	.006	.021	.011	.010	.004	.002	.008	.010	.009	0.05
ตะกั่ว(มก/ล)	ND	.001	.001	.002	.001	.002	.003	.003	.003	.002	.001	.001	.002	ND	.002	0.05
อุณหภูมิของน้ำชีววิทยา	>24,000	>24,000	>24,000	>24,000	24,000	>24,000	>24,000	>24,000	>24,000	>24,000	>24,000	3,800	24,000	24,000	24,000	≤20,000
โคลิฟอร์ม(MPN/100มล)	>24,000	>24,000	>24,000	>24,000	24,000	>24,000	>24,000	24,000	>24,000	24,000	>24,000	3,800	24,000	24,000	24,000	≤4,000
ฟีคอลโคไลฟอร์ม(MPN/100มล)	880	200	440	750	0	760	1,200	760	760	220	220	220	200	200	500	ต้องไม่พบ
อี-โคไล(MPN/100มล)	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ต้องไม่พบ
เฮลิโคแบคทีเรีย	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ต้องไม่พบ
พิจุลลา	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ต้องไม่พบ
คลอริฟา	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ต้องไม่พบ

- เกณฑ์กำหนด หมายถึง ค่าสูงสุดที่ยอมรับได้เป็นแหล่งน้ำประเภทที่ 2 ประเภทที่ 3 และประเภทที่ 4
- ND = ตรวจไม่พบ และหรือ มีค่าต่ำกว่า ค่าสุดท้ายที่เครื่องมือตรวจวิเคราะห์ได้
- NR = รายงานผลไม่ได้

สรุปจากการศึกษาคุณภาพน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์โดยอาศัยการนำข้อมูลจากหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐและประกอบการสัมภาษณ์ประชากรในชุมชนพบว่า น้ำในคลองรังสิตช่วงตลาดรังสิตคลอง 1 – 3 คุณภาพของน้ำไม่สามารถนำมาบริโภคได้เลยถึงแม้จะมีค่าออกซิเจนในน้ำ (DO) สูงกว่าที่กำหนด แต่จะพบว่าน้ำในคลองมีค่า BOD สูงกว่าเกณฑ์กำหนด และมีจำนวนจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคทางเดินอาหารแสดงให้เห็นถึงการเกิดน้ำเสียมีสาเหตุมาจากชุมชนเป็นส่วนใหญ่

ช่วงคลอง 9 – 14 จะเป็นช่วงที่พบสารแขวนลอยมากซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่มีการเกษตรที่ใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงในปริมาณที่มากทำให้มีผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ

3.2 การศึกษาและวิเคราะห์การใช้น้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ดังนี้

3.2.1* การใช้น้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์เพื่อการอุปโภคและบริโภค จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันชุมชนตลอดคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ยังคงมีการใช้น้ำในคลองอยู่ โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตคลองซอย ที่ต้องอาศัยน้ำเพื่อการเกษตรเป็นหลักและการอุปโภค แต่ไม่นิยมนำน้ำมาบริโภคเนื่องจากสภาพน้ำในคลองเปลี่ยนไปไม่เหมาะกับการนำมาดื่ม เพราะจากมีชุมชนปล่อยน้ำเสียจากบ้านเรือนลงสู่คลองโดยเฉพาะชุมชนที่มีบ้านจัดสรรตั้งแต่คลอง 1 – 4 และคลอง 7 – 8 จะพบว่ามีท่อระบายน้ำเสียของหมู่บ้านจัดสรรเป็นจำนวนมากวางอยู่ตลอดแนวคลอง และโรงงานอุตสาหกรรมก็มีการปล่อยน้ำทิ้งลงสู่คลอง ส่วนช่วงคลอง 10 – 14 จะพบว่าน้ำเสียเกิดจากการประกอบอาชีพการเกษตรกรรม เนื่องจากชาวนา ชาวดวน ชาวไร่ จะใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง เพื่อการเพิ่มผลผลิตทำให้มีผลต่อการใช้น้ำในคลองของคนในชุมชน ในเขตชุมชนคลอง 13 และ 14 จะพบว่าน้ำในคลองมีปัญหา เนื่องจากเกษตรกรใช้ปุ๋ยและฉีดยาฆ่าแมลงและปล่อยน้ำเสียลงคลอง น้ำที่ถูกปล่อยทิ้งลงคลองจะมีสีเขียว บางครั้งจะมีลักษณะเป็นสีคล้ายคราบสนิมลอยเป็นแพ ถ้าเป็นบริเวณหมู่บ้านจัดสรรจะพบว่าบริเวณท่อระบายน้ำทิ้งจะมีน้ำสีดำคั่วถูกปล่อยออกมา

ดังนั้นการใช้น้ำในการบริโภคของประชากรในชุมชน จะพบว่าถ้าช่วงหน้าฝนก็จะมีกรรองน้ำฝนไว้ดื่มโดยใช้ตุ่มทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่เก็บน้ำฝน ถ้าในช่วงหน้าแล้งจะซื้อน้ำดื่มเป็นขวดพลาสติกขนาดใหญ่ ส่วนชุมชนบ้านจัดสรรหรือชุมชนในเขตเทศบาลจะพบว่ามีการใช้น้ำประปาเป็นส่วนใหญ่ในการอุปโภคบริโภค

3.2.2 การใช้น้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์เพื่อการเกษตร พบว่า ประชากรยังมีการประกอบอาชีพการเกษตรกรรม ดังนั้นการใช้น้ำในคลองรังสิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเกษตรกร ซึ่งจะเห็นได้ตามริมฝั่งคลองที่ 9 – 14 จะมีประชากรใช้เครื่องสูบน้ำ สูบน้ำจากคลองเข้าสู่พื้นที่การเกษตร และจะพบการประกอบอาชีพประมงมีการเลี้ยงปลาในกระชัง

3.3.3 การใช้คลองรังสิตเพื่อการคมนาคม พบว่า การใช้คลองรังสิตในการคมนาคมทางเรือลดน้อยลงจะเห็นได้เฉพาะบริเวณตลาดรังสิต (ประตูน้ำจุฬาลงกรณ์) จนถึงปากคลอง 1 ที่ยังใช้

เรือเป็นพาหนะ แต่จะเป็นลักษณะของเรือรับจ้าง ที่ชาวบ้านในบริเวณริมคลองและคลองซอยที่ 1 จะใช้สัญจรไปมาในช่วงเช้าและเย็น เพื่อรับส่งบุตรหลานไปโรงเรียนและรับส่งประชาชนมาจับจ่ายซื้อสินค้าที่ตลาดรังสิต ส่วนคลองอื่นๆ ไม่พบว่าใช้เรือเพื่อการคมนาคมแต่จะใช้เรือในลักษณะข้ามฟากหรือใช้เรือเพื่อทำการเกษตร

3.3.4 การศึกษาและวิเคราะห์การใช้ที่ดินในชุมชน

1) การเกษตรกรรม

1.1) การเพาะปลูก

ข้อมูลจากงานส่งเสริมการเกษตรอำเภอธัญบุรี พบว่า ในเขตชุมชนอำเภอธัญบุรียังมีประชากรประกอบอาชีพทำนาซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชนตลอดคลองรังสิตประยูรศักดิ์ซึ่งชาวนาส่วนใหญ่ยังคงเป็นผู้เช่าที่นาเหมือนในอดีตโดยเฉพะชาวนาบริเวณคลอง 3 ได้เช่าที่นาจากกองทุน ม.ร.ว. สุวพรรณ สนิทวงศ์ แต่ช่วงปี 2542 – 2544 การประกอบอาชีพทำนาของชุมชนนั้นก็ต้องเปลี่ยนไปเนื่องจากมีโครงการของหมู่บ้านจัดสรรเข้ามา ที่นาถูกรุกรานด้วยการพลิกพื้นดินให้กลายเป็นบ้านจัดสรร มีผู้คนแปลกหน้าอพยพเข้ามาสู่ชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์มากขึ้น และนับวันชุมชนจะมีการขยายตัวมากขึ้นการปลูกที่นาเพิ่มมากขึ้น ประชากรที่เคยมีอาชีพทำนา ตั้งแต่คลอง 1 – คลอง 6 ก็เปลี่ยนแปลงไปเป็นอาชีพ ค้าขายรับจ้าง จากการศึกษาพบว่าประชากรตำบลบึงสนั่น – ตำบลผักกูด (คลอง 7 – คลอง 14) ส่วนใหญ่ยังมีการทำนาอยู่บ้างส่วนใหญจะปลูกผัก สวนผลไม้ เช่น สวนฝรั่ง สวนส้ม กัญชวย อ้อย แตงโม พบว่าเป็นการปลูกพืชล้มลุกเป็นส่วนใหญ่เพื่อให้ผลผลิตเร็ว ส่วนการทำสวนส้มพบว่าได้ลดน้อยลงเนื่องจากพบว่าปัญหาเรื่องน้ำ การขาดแคลนน้ำ เรื่องดินที่เมื่อก่อนมีบริเวณคลอง 10 ถึงคลอง 12 มีการปลูกส้มมากโดยมีการเร่งผลผลิต เพื่อทำรายได้ให้กับตนเองและเป็นผลผลิตหลักของจังหวัด ทำให้มีการใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ซึ่งมีผลกระทบต่อสภาพดิน ทำให้ดินเสื่อม พืชผลผลิตส้มระยะหลังไม่ได้คุณภาพ ผลผลิตลดลง ส้มขาดน้ำ ทำให้น้ำขนาดของส้มเล็กลง รสชาติเปลี่ยนไป ชาวสวนส้มจึงเลิกปลูกส้มหันมาปลูกพืชสวนและพืชไร่มากกว่า จากการศึกษาสัมภาษณ์บุคคลในชุมชนและเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอธัญบุรีได้คาดการณ์ว่าตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นไปอีกประมาณ 5 – 10 ปี การเกษตรบริเวณชุมชนคลองรังสิตจะหมดไป เนื่องจากพบว่ามีการอพยพของชุมชนอื่นเข้ามาสู่ชุมชนคลองรังสิตมากขึ้นทุกปี โดยสังเกตจากข้อมูลของการเกษตรลดลง แต่จำนวนของหมู่บ้านจัดสรรเพิ่มมากขึ้น ตาราง 17

ตาราง 17 ข้อมูลแสดงการปลูกพืชเขตอำเภอธัญบุรี ปี 2545

ตำบล	พื้นที่ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร	ครัวเรือนเกษตรกร	ข้าวนาปี/ไร่	ข้าวนาปรัง/ไร่	ส้มเขียวหวาน/ไร่	มะม่วง/ไร่	กล้วยหอม/ไร่	กล้วยน้ำว้า/ไร่	พืชผัก/ไร่	ไม้ดอก-ไม้ประดับ/ครัวเรือน
ประชาธิปไตย	17,125	1,271	48	755	500	60	60	30	15	30	-
บึงยี่โถ	9,600	4,913	53	1,951	1,040	850	90	10	10	18	35
รังสิต	9,600	2,830	50	92	92	-	40	40	20	310	4
ลำผักกูด	9,600	2,336	42	780	570	-	160	50	8	45	-
บึงสนั่น	9,600	6,655	56	1,260	730	2,770	130	55	12	85	5
บึงน้ำรักษ์	14,400	9,290	499	840	350	4,731	270	85	25	380	80
รวม	69,925	27,295	748	5,678	3,282	8,411	755	350	90	860	124

ที่มา : ข้อมูลสำนักงานเกษตรอำเภอธัญบุรี ปี 2545

2) การเลี้ยงสัตว์ พบว่า ยังมีประชากรที่ยังมีการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ สุกร แพะ แกะ วัวเนื้อ วัวนม กระบือ เลี้ยงปลา ตาราง 18 - 19

ตาราง 18 ข้อมูลแสดงการจำแนกพื้นที่การประมง จังหวัดปทุมธานี ปี 2545 / 2546

อำเภอ	ปี 2543	พื้นที่ (ไร่)	ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่เพาะได้ (กิโลกรัม)		ปี 2544
	จำนวนผู้เพาะเลี้ยง (ราย)		เพื่อเลี้ยง	ธรรมชาติ	จำนวนผู้เพาะเลี้ยง (ราย)
เมืองปทุมธานี	401	14,277	4,540,340	1,091,110	421
สามโคก	528	1,328	531,500	49,750	536
ลาดหลุมแก้ว	440	1,082	351,750	112,800	455
ธัญบุรี	296	1,035	193,000	74,900	298
ลำลูกกา	708	5,691	1,643,740	704,460	681
คลองหลวง	891	2,735	600,900	113,000	914
หนองเสือ	233	1,151	172,650	11,700	370
รวมทั้งสิ้น	3,497	27,299	8,033,880	2,157,720	3,675

ที่มา : สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี

ตาราง 19 แสดงข้อมูลสินค้าที่มีศักยภาพในการแข่งขัน (ด้านปศุสัตว์) จังหวัดปทุมธานี ปี 2545 / 2546

อำเภอ	โคนม		โคเนื้อ		กระบือ		สุกร		แพะ		แกะ	
	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน
ทั้งหมด	ตัว	ตัว	ตัว	ตัว	ตัว	ตัว	ตัว	ตัว	ตัว	ตัว	ตัว	ตัว
เมือง	224	4	1	1,872	23	622	1	3,534	1	741	2	32
คลองหลวง	1,730	-	-	1,245	45	590	29	3,500	38	890	23	180
ธัญบุรี	245	39	1	134	25	18	3	3,619	4	90	3	50
ลาดหลุมแก้ว	637	-	-	295	19	59	9	260	5	314	13	102
ลำลูกกา	1,320	-	-	489	50	77	11	1,030	6	157	4	11
สามโคก	244	-	-	1,305	11	59	3	-	-	-	-	-
หนองเสือ	2,130	-	-	1,881	15	97	4	1,190	4	342	7	-
รวม	6,530	43	2	7,221	188	1,522	60	13,133	58	2,534	52	375

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดปทุมธานี

ณ วันที่ 18 กันยายน 2546

3) อุตสาหกรรม ในเขตชุมชนอำเภอธัญบุรี มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก กระจายอยู่ในเขตชุมชนจำนวนมาก ตาราง 20

ตาราง 20 ข้อมูลแสดงจำนวนโรงงานแยกตามอำเภอ

ที่	รหัสอำเภอ	ชื่ออำเภอ	จำนวน	เงินทุน	ชาย	หญิง
1.	1301	เมืองปทุมธานี	437	48,957,977,047	26,096	23,762
2.	1302	คลองหลวง	600	80,799,270,254	44,747	55,304
3.	1303	ธัญบุรี	262	11,634,754,976	7,728	10,547
4.	1304	หนองเสือ	33	507,140,000	658	288
5.	1305	ลาดหลุมแก้ว	206	11,18,954,686	5,907	5,872
6.	1306	ลำลูกกา	360	11,776,283,036	7,570	13,434
7.	1307	สามโคก	147	6,170,678,813	2,261	1,290
รวม			2,045	171,035,058,812	94,697	110,490

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี (8 ธันวาคม 2546)

สรุปการใช้ที่ดินของชุมชนคลองรังสิตจากข้อมูลและเอกสารที่ได้ศึกษาจะพบว่าพื้นที่รังสิตเป็นเขตการขยายตัวของชุมชนเมืองสูงมาก โดยเฉพาะพื้นที่ 2 ฝั่งคลองรังสิตจะมีบ้านจัดสรรเกิดขึ้นมากมาย มีผลทำให้การใช้พื้นที่การเกษตรลดลง พื้นที่ที่เป็นเขตชุมชนหนาแน่นที่สุดจะอยู่ช่วงคลอง 1 – 3 ในเขตอำเภอธัญบุรีโดยจะพบว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นชุมชนบ้านจัดสรร ซึ่งแสดงให้เห็นจากตารางในภาคผนวก ข ว่าโครงการของบริษัทบ้านจัดสรรที่มีในเขตอำเภอธัญบุรีมีถึง 117 บริษัท (ข้อมูลจากที่ดินอำเภอธัญบุรี)

4. การวิเคราะห์การนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาผลกระทบการขยายชุมชนที่มีต่อสภาพแวดล้อมคลองรังสิตประยุกต์มาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนในชุมชน พบว่าคลองรังสิตเป็นคลองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีความสำคัญกับประชากรในชุมชนมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบันการปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักและรักท้องถิ่น เห็นคุณค่า เห็นปัญหาของชุมชน และพร้อมที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การเรียนการสอนในสถานศึกษาจึงควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสภาพความเป็นจริงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติที่ดีต่อแหล่งเรียนรู้ในชุมชน อีกทั้งยังให้ผู้เรียนให้เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ในห้องเรียนกับวิถีชีวิตจริง ดังนั้นชุมชนคลองรังสิตจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของคนในท้องถิ่น เช่น

1. การศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของคลองรังสิต โดยการค้นคว้าได้จากเอกสารต่างๆ
2. การศึกษาสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนสามารถจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาโดยวิธีการสำรวจท้องถิ่น

3. การศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติจากคลองรังสิต เช่น การตรวจสอบคุณภาพน้ำในคลอง การศึกษาเรื่องดิน ระบบนิเวศน์ ชีวิตของสัตว์ต่างๆ พืชพรรณในชุมชน

แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้แหล่งเรียนรู้

เราสามารถแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเป็นสื่อธรรมชาติในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้เป็นอย่างดี เช่น การศึกษาคุณภาพน้ำในคลอง การศึกษาเรื่องดิน การศึกษาชีวิตสัตว์และพืชพรรณ การศึกษาการทำนา การทำสวนส้ม การเลี้ยงปลาในกระชัง เป็นต้น ผู้เรียนสามารถทำโครงงานวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ครูสามารถนำบุคคลากรในชุมชนซึ่งมีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับอาสาเข้ามาผลิตเปลี่ยนกันสอนให้กับนักเรียน มีการวางแผนร่วมกันกับครูผู้สอน

สุนน อมรวิวัฒน์ (2544 : 13 – 19) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนว่า กระบวนการเรียนรู้จากธรรมชาติ คำว่าธรรมชาตินี้มีได้หมายถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ ป่า สวน ไร่ นา ลม พายุ อากาศ ดิน หิน แร่ ต้นไม้ ใบหญ้า ฯลฯ เท่านั้น แต่รวมถึงเพื่อนมนุษย์สรรพสัตว์แม้แต่การเรียนรู้จากการวิเคราะห์ในตัวของเราเอง การเรียนรู้จากธรรมชาติจะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงความจริงของชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงมีการเชื่อมสลายเข้าใจถึงคุณและโทษของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มนุษย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้อยู่กับธรรมชาติและรู้จักการอนุรักษ์เพื่อที่จะได้ปรับตนเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมโครงการที่ครูจัดให้กับนักเรียน เช่น โครงการสำรวจสิ่งแวดล้อมในชุมชน โครงการทัศนศึกษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดกิจกรรมโครงการเหล่านี้ต้องมีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับสภาพผู้เรียน โรงเรียน ชุมชน และสังคม ครูผู้สอนจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการคิดในการออกแบบกิจกรรมต้องมีความคิดสร้างสรรค์โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เพื่อให้การดำเนินการจัดกิจกรรมสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ ซึ่งในเรื่องนี้ สุนน อมรวิวัฒน์ (2544 : 39 – 42) ได้เสนอแนวทางการเรียนการสอนโดยการใช้สิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเห็นสภาพปัญหาและลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งวิธีการนี้จะให้ประโยชน์แก่นักเรียน เจรจนคติที่ผู้เรียนได้รับการฝึกกระบวนการสืบสวนและส่งเสริมประสบการณ์ตรง ทำให้มองเห็นภาพที่แท้จริงของสภาพการณ์ต่างๆที่เป็นปัญหาซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้จะเกิดด้วยการกระทำ เพื่อเป็นรากฐานในการสร้างความเข้าใจอย่างแท้จริง ซึ่งในเรื่องนี้ อังกุล สมคณีย์ (2535 : 17 – 19) ได้แนะนำการเรียนการสอนโดยการใช้สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นดังนี้

1. ชำนาญเสนอข้อมูลสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
โดยทั่วไปประกอบด้วยเรื่องแหล่งน้ำ ป่าไม้ ดิน สารเคมี ที่ใช้ในการเกษตรกรรมขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
2. ชำนาญจุดมุ่งหมาย
 - 2.1 สํารวจเรื่องอะไร
 - 2.2 สํารวจเพื่อศึกษาสิ่งใดสิ่งหนึ่งในท้องถิ่น
3. ชำนาญวางแผน
 - 3.1 ครูและนักเรียนร่วมกันพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาที่เหมาะสม
 - 3.2 ครูและนักเรียนตั้งเกณฑ์พิจารณาเลือกสถานที่ที่จะไปศึกษา ดังนี้
 - 3.2.1 ตรงกับจุดมุ่งหมายของการเรียน
 - 3.2.2 เหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน
 - 3.2.3 สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
 - 3.2.4 มีความสะดวกปลอดภัยในการศึกษาสำรวจ
4. ชำนาญเตรียมการ
 - 4.1 แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆละ 5 - 6 คน โดยเน้นนักเรียนที่อยู่ในหมู่บ้าน ตำบลเดียวกันเพื่อความสะดวกในเวลาศึกษาสำรวจ
 - 4.2 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกหัวหน้า และเลขานุการกลุ่ม
 - 4.3 ตัวแทนกลุ่มเลือกสถานที่ที่จะสำรวจ
 - 4.4 เตรียมการด้านเอกสาร ข้อมูล วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสำรวจ
 - 4.5 นักเรียนประชุมปรึกษาหารือภายในกลุ่ม
5. ชำนาญศึกษาตามจุดประสงค์ที่วางไว้
 - 5.1 หัวหน้ากลุ่มแต่ละกลุ่มแบ่งงานรับผิดชอบ
 - 5.2 เมื่อถึงสถานที่ศึกษาสมาชิกกลุ่มศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามประเด็นดังนี้
 - 5.2.1 สภาพปัญหา
 - 5.2.2 สาเหตุของปัญหา
 - 5.2.3 ผลกระทบของปัญหา
 - 5.2.4 แนวทางในการป้องกันและแก้ไข
6. ชำนาญประเมินผล

ระยะที่ 1 ประเมินผลหลังการสำรวจ โดยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาอภิปรายหน้าชั้นเรียนในหัวข้อต่อไปนี้

1. ปัญหาที่กลุ่มของตนได้รับ
2. วิธีแสวงหาคำตอบ
3. คำตอบที่หามาได้

ระยะที่ 2 ครูผู้สอนและนักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันประเมินคำตอบว่าถูกต้องมากน้อยเพียงไร และช่วยกันสรุปภาพรวมพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขและประเมินผลครั้งสุดท้าย จัดเสนอผลงานการสำรวจโดยการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับความรู้ที่ได้จากการศึกษาและทำรายงานกลุ่ม

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539 : 109) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยการสำรวจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเพิ่มเติมดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ที่กำหนดเป็นแหล่งศึกษาในชุมชนนั้นๆ สามารถที่จะให้ข้อมูลที่เป็นความรู้แก่นักเรียนได้อย่างเพียงพอและสอดคล้องกับประเด็นของการเรียนรู้
2. ครูต้องชี้แนะวิธีการเก็บข้อมูล การสังเกตโดยเฉพาะการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชนควรเลือกบุคคลที่อาศัยในชุมชนนานพอสมควรและมีความพร้อมที่จะให้ข้อมูล

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าผลกระทบการขยายชุมชนที่มีต่อสภาพแวดล้อมคลองรังสิตประยูรศักดิ์ โดยการศึกษาวินิจฉัยทั้งที่เป็นเชิงสำรวจแลเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสมกับความมุ่งหมายในการศึกษาได้แก่ ข้อมูลความเป็นมาและความสำคัญของคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ใช้การสำรวจโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับประชาชนในชุมชน ส่วนข้อมูลผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ได้ใช้ข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐ ที่ทำการสำรวจคุณภาพน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ข้อมูลการใช้ที่ดินผู้วิจัยได้ใช้การสำรวจชุมชนแล้วบันทึกข้อมูลตามสภาพจริง ซึ่งปรากฏเป็นการสรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังนี้

สรุปผล

1. ความเป็นมาและความสำคัญของชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์

การขุดคลองรังสิตเกิดขึ้นตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) โดยมีพระองค์เจ้าสาย สนิทวงศ์ พระราชชนัดดาของพระองค์ ได้ร่วมมือกับนายโยคิม แกร์ซึ่งวิศวกรชาวอิตาเลียน และบุคคลอื่นๆ อีกตั้งบริษัทเรียกว่าบริษัทขุดคลองแลคูนาสยาม ดำเนินการขุดคลองในโครงการรังสิต ซึ่งเป็นโครงการในเขตฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาเขตเมืองปทุมธานีซึ่งตั้งอยู่ที่ศตวันออกเฉียงเหนือของกรุงเทพ ที่เรียกกันว่า "ทุ่งหลวง" หรือ "ทุ่งรังสิต" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกโดยเฉพาะ ข้าวซึ่งในขณะนั้นข้าวเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ จึงจำเป็นต้องขยายพื้นที่นา แต่พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่ยังคงขาดความอุดมสมบูรณ์เรื่องน้ำ การขุดคลอง จึงเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพราะคลองจะเป็นแหล่งในการปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารที่สำคัญและยังใช้คลองเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งได้ด้วยจึงเกิดเป็นแนวพระราชดำริดังกล่าว

2. สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนคลองรังสิตด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิต สภาพของคลองรังสิตประยูรศักดิ์เป็นคลองที่เริ่มพัฒนามาตั้งแต่ปี พ.ศ.2431 จากการขุดคลองโดยบริษัทขุดคลองแลคูนาสยามและได้รับพระราชทานชื่อคลองว่า " คลองรังสิตประยูรศักดิ์ " ต่อมาได้มีการตั้งเมืองธัญญบุรีขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2445 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การขุดคลองรังสิตมีจุดประสงค์เพื่อเป็นคลองชลประทานที่จะให้ประโยชน์กับผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรโดยเน้นการทำนา ปลูกข้าวเป็นหลักชุมชนแรกเมื่อขุดคลองรังสิต คือชุมชนปากคลองเจ็ดและต่อมาก็มีการขยายชุมชนขึ้นเรื่อยๆ

เนื่องจากมีผู้อพยพเข้ามา จึงเกิดเป็นชุมชนขยายและมีการตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตาม 2 ฝั่งคลอง และตามคลองซอย

ในช่วงระยะปี 2500-2530 เป็นต้นมาประชากรในเขตทุ่งหลวงก็เพิ่มขึ้นเรื่อยโดยเฉพาะพื้นที่ชั้นในได้แก่อำเภอคลองหลวง อำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรี อำเภอหนองเสือ ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่มีการขยายตัวของชุมชนเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงเนื่องจากพื้นที่เขตรังสิตมีการขยายตัวของอุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยเป็นผลให้มีการย้ายถิ่นเข้าสู่พื้นที่รังสิตมากขึ้น แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ของเขตรังสิตก็ยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ผลผลิตยังคงเป็นข้าวซึ่งต่อมาประมาณ ปี 2525 มีการปลูกส้มเขียวหวานอย่างแพร่หลาย ปลูกผักทำไร่ และเลี้ยงสัตว์

สภาพสังคมวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนคลองรังสิตเป็นสังคมที่มีการพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาศัยลำน้ำในคลองเป็นเส้นทางคมนาคมใช้เรือเป็นหลัก วัดมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนในชุมชนค่อนข้างมากประชากรในชุมชนจะมีผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตแบบพุทธที่ใช้ชีวิตสัมพันธ์กับ ลำน้ำในคลองที่เป็นทั้ง คนไทย คนจีน และชาวมอญ วัดจะเป็นศูนย์รวมของวัฒนธรรม ประเพณีที่มีมาตั้งแต่อดีต พระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชนมีการทำบุญที่ชาวบ้านถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

3. การขยายตัวของชุมชนมีผลกระทบต่อด้านกายภาพดังนี้

3.1 คุณภาพน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ จากการสำรวจคุณภาพน้ำของหน่วยงานภาครัฐที่ได้ศึกษา แสดงให้เห็นว่าคุณภาพน้ำในคลองรังสิต มีคุณภาพต่ำไม่สามารถใช้ในการอุปโภคบริโภคได้เนื่องมาจากสาเหตุดังนี้

1) น้ำเสียที่เกิดจากบ้านเรือนชุมชนที่ส่วนมากอาศัยตลอดแนวคลองรังสิตประยูรศักดิ์ น้ำเสียเกิดจากการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนและหมู่บ้านจัดสรรที่มีการระบายน้ำทิ้งลงคลองโดยไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียที่ดี

2) น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดแนวคลองรังสิตที่มีการปล่อยน้ำทิ้งที่ไม่ได้มาตรฐานคุณภาพของน้ำทิ้ง โรงงานอุตสาหกรรมลงคลองรังสิต

3) น้ำเสียจากเกษตรกรรม ในช่วงบริเวณ คลอง 9 - คลอง 14 ที่มีการทำสวน ไร่ และมีการใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลงทำให้มีผลกระทบต่อคุณภาพน้ำในคลอง

3.2 การใช้น้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ พิจารณาเป็น 3 ด้านดังนี้

3.2.1 การใช้น้ำในคลองเพื่อการอุปโภคบริโภค ผลกระทบที่เห็นชัดเจนจากการขยายตัวของชุมชน มีผลทำให้น้ำในคลองตั้งแต่คลอง 1 ถึง คลอง 14 ไม่ควรนำน้ำในคลองมาใช้ในการอุปโภคบริโภค เนื่องจากพบว่ามี การระบายน้ำเสียจากชุมชนมาสู่คลอง

3.2.2 การใช้น้ำในคลองเพื่อการเกษตร พบว่าน้ำในรังสิตยังมีความจำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม ในชุมชนอยู่ช่วงคลอง 9 - คลอง 14 ในช่วงฤดูแล้งน้ำจะขาดแคลน และพบว่าน้ำมีสารปนเปื้อน ซึ่งสังเกตจากมีคราบสีเหลืองลอยอยู่เหนือน้ำ

ส่วนที่ทำการประมง จะพบว่าน้ำในคลองยังสามารถใช้เลี้ยงสัตว์น้ำได้บ้าง มีการเลี้ยงปลาในกระชังมีการจับปลาโดยการใช้ออกตลอดแนวคลองเป็นระยะ

3.2.3 การใช้คลองเพื่อการคมนาคมทางน้ำ ปัจจุบันพบว่าการใช้ประโยชน์การคมนาคมทางน้ำลดน้อยลงหรือหมดความจำเป็น มีผลมาจากการสร้างถนนสายรังสิต - องค์กรักษ์ และโครงการสร้างถนนเลียบบคลองฝั่งทิศใต้ เพื่อรองรับการขยายตัวของบ้านจัดสรรที่เพิ่มมากขึ้น การใช้เรือเป็นพาหนะจะพบว่ามีเฉพาะช่วงคลองที่ 1 ถึงตลาดรังสิต (ประตูน้ำจุฬาลงกรณ์) ให้เห็นอยู่บ้าง

3.3 การใช้พื้นที่ จากข้อมูลของการทำธุรกิจหมู่บ้านจัดสรร โครงการหมู่บ้านจัดสรรได้มีการขยายตัวเข้าสู่เขตพื้นที่รังสิตในช่วงที่เห็นชัดมากคือช่วง พ.ศ. 2531 ซึ่งเป็นช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เกิดภาวะบูมสุดขีด มีการซื้อขายที่ดินตลอดเวลาโดยเฉพาะถนนสายลำลูกกาและถนนสายรังสิต - องค์กรักษ์ ที่มีโครงการขยายตัวของบ้านจัดสรรจากกรุงเทพฯสู่รังสิต และในปัจจุบันพื้นที่รังสิตยังมีห้างสรรพสินค้าเกิดขึ้นจำนวนมาก ได้แก่ พิวเจอร์ปาร์ครังสิต เซ็นทรัลโรบินสัน บิ๊กซี เซียร์รังสิต ไสมิโปร คาร์ฟูร์ เทสโก - โลตัส นอกจากนี้ยังมีแหล่งรวมสินค้าทางการเกษตรขนาดใหญ่ คือตลาดสี่มุมเมืองที่ทำหน้าที่ให้บริการด้านการค้าขายผลผลิตของเกษตรกร การเจริญเติบโตของเมืองทำให้การใช้ที่ดินเปลี่ยนจากการทำการเกษตรมาเป็นที่อยู่อาศัยและการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจทางด้านอุตสาหกรรมและการให้บริการต่างๆ การถือครองที่ดินก็จะเปลี่ยนรูปแบบไปเป็นพื้นที่ ที่มีขนาดเล็กโดยมีผู้ครอบครองมากขึ้น การเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรลดน้อยลง ซึ่งอีกไม่นานรังสิตจะกลายเป็นชุมชนแออัดและมีปัญหาอื่นตามมาอีกมากมาย และในขณะเดียวกันชุมชนที่เคยผูกพันกับคลองรังสิตมาเป็นระยะเวลาช้านานก็จะได้รับผลกระทบในการดำเนินชีวิตที่ต้องเปลี่ยนไป

4. การใช้ชุมชนคลองรังสิตเป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ดังนี้

4.1 แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

- ศึกษาประวัติความเป็นมาของคลองรังสิต
- ศึกษาบุคคลสำคัญในท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคลองรังสิต เช่น พระราชประวัติ รัชกาลที่ 5 พระราชประวัติพระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์

4.2 แหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีและศาสนา

- ศึกษาวัฒนธรรมประเพณีที่มีในท้องถิ่น เช่น ประเพณีการตักบาตรพระร้อย ประเพณีจุดลูกหนู ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีสงกรานต์

- การนับถือศาสนาของชุมชน เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม
- วัฒนธรรมพื้นบ้านที่เกี่ยวกับการเกษตร เช่น การทำขวัญพระแม่โพสพ การแห่นางแมว

4.3 แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการประกอบอาชีพในชุมชน

- ศึกษาการทำเกษตรในชุมชน เช่น การปลูกข้าว การทำนาหญ้า การทำสวนผลไม้ต่างๆ การเลี้ยงสัตว์
- การใช้พื้นที่ เช่น หมู่บ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรม สถานประกอบการต่างๆ

4.4 แหล่งเรียนรู้ทางสังคม

- ศึกษาสถานที่สำคัญทางราชการ เช่น ที่ว่าการอำเภอธัญบุรี
- ศึกษาศาสนสถาน เช่น วัดเขียนเขต วัดมุลจินดาราม โบสถ์คริสต์ มัสยิด
- ศึกษาชุมชนแออัด ตลาด
- ศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมหรือสถานประกอบการต่างๆ

4.5 แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ศึกษาเรื่องดิน น้ำ พืชพรรณ สัตว์ทุกชนิด
- ศึกษาสภาพแวดล้อมของคลองรังสิตประยูรศักดิ์

อภิปรายผล

การศึกษาผลกระทบของการขยายตัวของชุมชนที่มีผลต่อสภาพแวดล้อมคลองรังสิตประยูรศักดิ์

1. ศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของคลองรังสิตประยูรศักดิ์ที่มีต่อชุมชน

คลองรังสิตเป็นคลองที่มีประวัติความเป็นมายาวนานตั้งแต่เริ่มขุดคลองจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลาร่วม 100 ปี จุดประสงค์หลักของการขุดคลองรังสิตเพื่อการชลประทาน ในการขยายพื้นที่การเพาะปลูกและการคมนาคม ซึ่งก่อให้เกิดการอพยพของคนเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นจำนวนมาก ใช้คลองรังสิตกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เนื่องมาจากการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและการขยายตัวของเมืองใหญ่สู่เขตปริมณฑล แต่ในปัจจุบันคลองรังสิต ถูกลดบทบาทและการทำหน้าที่ของคลองต้องเปลี่ยนไป ผู้คนที่อพยพเข้ามาอาศัยในเขตชุมชนคลอง รังสิตแทบจะไม่มีใครรู้ว่า คลองรังสิตมีความเป็นมาและมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน อย่างไร และความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาสู่ชุมชนคลองรังสิต จะทำให้ชุมชนนี้มีความสำคัญในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยสมัยใหม่เท่านั้น

คลองนับว่าเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญแห่งหนึ่งของมนุษย์ และมีความสำคัญมาตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบันคลองก็ยังคงมีความสำคัญกับชุมชนอยู่ คลองจะเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิต ให้เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ ใช้เป็นแหล่งในการเพาะปลูก ใช้เป็นแหล่งสาธิตภูมิภาคและคลองยังเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตที่งดงามของไทย ชุมชนล้วนมีความผูกพันกับคลองแทบทั้งสิ้น เมื่อเวลาผ่านไปความเจริญและเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทจากการใช้เรือเปลี่ยนเป็นการใช้รถยนต์ การใช้คลองเป็นเส้นทางคมนาคมถูกเปลี่ยนเป็นถนน น้ำประปามาแทนที่น้ำคลองทำให้คลองมีความสำคัญน้อยลง คลองกลับกลายเป็นแหล่งรองรับของเสียจากชุมชน และกลายเป็นท่อระบายน้ำขนาดใหญ่ ทำให้ปัจจุบันคุณค่าของคลองถูกลดลง ซึ่งคลองรังสิตประยูรศักดิ์ในปัจจุบันกำลังพบกับปัญหาดังกล่าว เดิมคลองรังสิตยังมีสภาพของน้ำที่ใสสะอาด ชุมชนยังสามารถใช้น้ำในคลองเพื่อประกอบกิจกรรมและดำรงชีวิตได้ ดังนั้นชาวชุมชนคลองรังสิตจึงต้องช่วยกันพัฒนาปรับปรุงดูแลรักษาคลองให้เป็นคลองที่มีความเป็นมาและมีความสำคัญสมกับเป็นคลองประวัติศาสตร์ คลองแห่งวัฒนธรรมที่ยั่งยืนตลอดไป

2. ศึกษาสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนคลองรังสิต ประยูรศักดิ์

เมื่อชุมชนขยายตัวเข้ามาทำให้สภาพสังคมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป จากการใช้เรือเป็นพาหนะในการไปมาหาสู่เปลี่ยนเป็นการใช้รถ เนื่องจากมีถนนตัดผ่านซึ่งมีผลทำให้เกิดปัญหาจราจรแออัดมากโดยเฉพาะในช่วงเช้าและเย็น วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมสูญหาย ภาพในอดีตที่เคยเห็น เรือชนข้าวขนาดใหญ่ชาวบ้านใช้เรือพายไปมาหาสู่กัน/ใช้เรือเครื่องจักรไอน้ำเป็นเรือโดยสาร มีเรือพ่อค้าแม่ค้านำสินค้ามาค้าขาย มีพระสงฆ์จากวัดใกล้เคียงในชุมชนพายเรือบิณฑบาตรชาวบ้านจะออกมานั่งรอที่ทำน้ำและนำอาหารคาวหวานที่เตรียมมาเพื่อใส่บาตร แต่ในปัจจุบันไม่สามารถพบเห็นภาพเหล่านี้ได้ พบว่าช่วงอายุคนประมาณ 20 - 30 ปี จะเป็นผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท ราชการ ช่วงอายุ 40 ปี จะย้ายออกไปทำงานในต่างถิ่น ส่วนช่วงอายุ 60 ขึ้นไปจะพบว่าเป็นคนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ใช้ชีวิตสัมพันธ์ กับวัดและชุมชน เมื่อมีชุมชนอื่นเข้ามาทำให้เกิดผลกระทบและปัญหาตามมา เช่น ความปลอดภัยในทรัพย์สิน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด รวมไปถึงเกิดเป็นชุมชนแออัด การขยายตัวของชุมชนยังพบว่าผู้ที่เป็นชาวนาและเป็นเจ้าของที่นา หรือเช่าที่นาต้องเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่เปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรไปสู่สังคมเมืองเปลี่ยนจากทำนาไปสู่อาชีพค้าขาย ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม รับจ้าง หรือรับราชการ แม้กระทั่งวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคยมีในชุมชนสังคมเกษตรเริ่มสูญหายไปหรือต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวิถีชีวิตแบบใหม่ of สังคมเมือง

3. การอภิปรายผลการขยายตัวของชุมชนที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมคลองรังสิต ประยูรศักดิ์

3.1 คุณภาพน้ำในกตยงรังสิตประยูรศักดิ์

ในการพิจารณาคุณภาพน้ำ สามารถทำได้หลายวิธีโดยดัชนีที่ใช้วัดคุณภาพน้ำในการศึกษาครั้งนี้จะใช้ดัชนีที่สำคัญคือ ปริมาณออกซิเจนละลาย (Dissolved Oxygen : DO) หมายถึงปริมาณออกซิเจนที่ละลายในแหล่งน้ำ ที่จะบอกได้ว่าน้ำมีความเหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตในน้ำเพียงใด ปริมาณของก๊าซออกซิเจนในน้ำจำเป็นสำหรับแบคทีเรียที่หายใจโดยใช้ออกซิเจนที่สามารถย่อยสลายสารอินทรีย์ได้ ซึ่งเป็นขบวนการที่ทำให้สารอินทรีย์ในน้ำลดลง และก๊าซออกซิเจนยังช่วยลดจำนวนแบคทีเรียที่หายใจโดยไม่ใช้ก๊าซออกซิเจน ซึ่งเป็นแบคทีเรียในกลุ่มที่ทำให้น้ำเน่าเสียได้ โดยน้ำในสภาวะปกติจะมีปริมาณออกซิเจนในน้ำ (DO) ประมาณ 5 - 7 ppm (มิลลิกรัม / ลิตร) ถ้าค่า DO น้อยกว่า 3 มิลลิกรัม / ลิตร แสดงว่าน้ำนั้นเน่าเสีย ถ้าค่า DO น้อยกว่า 2 มิลลิกรัม / ลิตร สัตว์น้ำและพืชจะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้และเมื่อค่า DO ต่ำลงถึงศูนย์น้ำจะมีลักษณะเป็นสีดำมีกลิ่นเน่าเหม็น ดังนั้นปริมาณก๊าซออกซิเจนในน้ำ (DO) จึงเป็นดัชนีที่ใช้วัดคุณภาพของน้ำในแหล่งน้ำต่างๆ น้ำที่มีค่า DO สูง จะมีคุณภาพดีกว่าน้ำที่มีค่า DO ต่ำ (สุธีลา ตุลยะเสถียร 2546 : 244 - 245)

แต่จากการศึกษาคุณภาพน้ำในคลองรังสิตของสถาบันวิจัยเคมีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ในปี 2546 พบว่าในช่วงคลอง 1 - 3 คลอง 10 และคลอง 12 น้ำมีค่า DO สูง ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีอาจเป็นเพราะช่วงคลองดังกล่าวมีเรือแล่นผ่าน ทำให้มีการเพิ่มปริมาณออกซิเจนในน้ำ

แต่เมื่อพิจารณาดัชนีในข้อต่อไปนี้เป็นคือ ความสกปรกที่อยู่ในรูปของสารอินทรีย์ (Biological Oxygen Demand : BOD) โดยจุลินทรีย์ชนิดต่างๆ ในน้ำใช้สารอินทรีย์เหล่านี้เป็นอาหารย่อยสลายโดยใช้ออกซิเจนที่ละลายในน้ำ การที่จุลินทรีย์ใช้ก๊าซออกซิเจนในการหายใจ เพื่อย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำทำให้ปริมาณออกซิเจนในน้ำลดลง จนเป็นสาเหตุให้น้ำเน่าเสียได้ ค่า BOD จะมีหน่วยเป็น มิลลิกรัมของออกซิเจนต่อน้ำ 1 ลิตร (mg / l) ซึ่งเป็นดัชนีที่นิยมใช้ค่ามาตรฐานกำหนดคุณภาพน้ำในแหล่งต่างๆ การกำหนดมาตรฐานน้ำทั้งจากชุมชนและจากโรงงานอุตสาหกรรม น้ำที่มีค่า BOD สูง แสดงว่ามีปริมาณสารอินทรีย์มากกว่าน้ำที่มีค่า BOD ต่ำ (สุธีลา ตุลยะเสถียร 2544 : 245 - 246) ซึ่งตรงกับผลของการตรวจสอบวิเคราะห์คุณภาพน้ำในคลองรังสิตของสถาบันวิจัยเคมีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ที่วิเคราะห์ค่า BOD สูง และการวิเคราะห์ทางชีววิทยาที่ใช้ตัวบ่งชี้จากจำนวนจุลินทรีย์ที่มีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด / แสดงให้เห็นว่ามีการทิ้งน้ำโสโครกและมีสิ่งปฏิกูลลงในคลอง ซึ่งปกติแหล่งน้ำตามธรรมชาติจะมีการรักษาสมดุลไม่ให้เกิดน้ำเน่าเสียโดยจุลินทรีย์ที่อาศัยในน้ำ จะมีการย่อยสลายสิ่งสกปรกที่ปนเปื้อนในน้ำ โดยใช้ออกซิเจนที่ละลายในน้ำเป็นแหล่งพลังงาน แต่ในปัจจุบันน้ำในคลองรังสิตมีการปนเปื้อนค่อนข้างมากเกินความสามารถของธรรมชาติที่จะรักษาสมดุลไว้ได้ การปลูกสร้างอาคาร บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย โดยไม่มีการสร้างท่อระบายน้ำที่ใช้แล้วโดยการบำบัดเพื่อปรับปรุงคุณภาพน้ำให้ดีขึ้นก่อนที่จะระบายลงสู่คลองจึงทำให้น้ำในคลองรังสิตไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันเพราะคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐาน เนื่องจากสาเหตุ

- น้ำเสียที่เกิดจากบ้านเรือนชุมชนที่อาศัยตลอดแนวคลองรังสิต
- น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและสถานประกอบการต่างๆ
- น้ำเสียจากเกษตรกรรมที่พบในช่วงบริเวณคลอง 9 - 14
- น้ำเสียจากชุมชนบ้านจัดสรรที่พบว่ามีท่อน้ำทิ้งระบายน้ำเสียลงสู่คลองโดยไม่ผ่านการบำบัด

3.2 การใช้น้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ พิจารณาเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.2.1 การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การขยายตัวของชุมชนในปัจจุบันทำให้มีบ้านจัดสรรเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากระบบสาธารณูปโภค เช่น โทรศัพท์ ไฟฟ้า ประปา จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญสำหรับชุมชนที่กำลังขยายตัวทำให้เมืองศรีนครราชสีมาและภาคเอกชนได้เอื้ออำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคให้กับชุมชน จึงทำให้การใช้น้ำในคลองรังสิต เพื่อการอุปโภคบริโภคของชุมชนมีความจำเป็นน้อยลง แต่ชุมชนช่วงตลาดรังสิต - ชุมชนคลอง 3 เป็นชุมชนที่มีที่อยู่อาศัยโดยปลูกบ้านอูยริมฝั่งคลอง น้ำในคลองรังสิตยังคงมีการใช้อุปโภคบริโภคอยู่บ้าง เช่น การใช้น้ำรดต้นไม้ ใช้น้ำในการอาบน้ำ ส่วนชุมชนคลอง 9 - คลอง 14 ซึ่งเป็นพื้นที่การเกษตรก็ยังคงมีความจำเป็นในการใช้น้ำในคลองรังสิต เช่นกัน

3.2.2 การใช้น้ำเพื่อการเกษตร ชุมชนที่ยังมีการใช้น้ำเพื่อการเกษตรจะพบตั้งแต่คลอง 9 - 14 ที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำในคลองเพื่อการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารและเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง การปลูกผักบุ้ง แต่จะพบได้ว่าน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรเกิดปัญหามลพิษทางน้ำที่เกิดจากแหล่งกำเนิดของชุมชนเกษตรเองที่มีการใช้สารเคมีและยาปราบศัตรูพืชกับผลผลิต และยาปราบศัตรูพืชที่ถูกฉีดพ่นลงไปในเลือกสวนไร่นา มีบางส่วนเท่านั้นที่พืชนำไปใช้ประโยชน์และบางส่วนที่ตกลงบนพื้นดินแล้วถูกชะล้างลงสู่แหล่งน้ำก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพน้ำและสิ่งมีชีวิตที่อาศัยในน้ำในอนาคต ซึ่งผลกระทบเหล่านี้ก็จะย้อนกลับมาสู่เกษตรกรและคนในชุมชนที่ใช้น้ำนั่นเอง

3.3.3 การใช้น้ำในคลองเพื่อการคมนาคม จากความเจริญของเศรษฐกิจ การขยายตัวของชุมชนบ้านจัดสรรที่เพิ่มมากขึ้นทำให้มีการสร้างถนนเชื่อมต่อในทุกพื้นที่ของชุมชน เพื่อสะดวกในการคมนาคม ดังนั้นการใช้น้ำในคลองเพื่อการคมนาคมจึงหมดความสำคัญ จะพบเห็นเพียงการใช้เรือขนาดใหญ่มาทำเป็นเรือขายก๋วยเตี๋ยวจำนวนมาก ประชากรในชุมชนเปลี่ยนมาใช้บริการคมนาคมทางบกโดยใช้รถเป็นพาหนะมากกว่าการใช้เรือ แต่ก็พบว่าการใช้ถนนเป็นเส้นทางคมนาคมในชุมชนก็ทำให้เกิดปัญหาตามมาคือ ปัญหาการจราจรที่พบเห็นในช่วงเช้าและเย็นของถนนสาย รังสิต - นครนายก ตั้งแต่คลอง 1 - 4 ที่มีการจราจรหนาแน่นมากและถ้าเป็นเช่นนี้ก็อาจจะเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เช่น มลพิษในอากาศ มลพิษทางเสียง ต่อกันไปในอนาคต

3.3.4 การใช้ที่ดิน ผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนโดยเฉพาะการเจริญเติบโตของหมู่บ้านจัดสรรที่อยู่ในอัตราสูงทำให้การใช้พื้นที่ของคนในชุมชนคลองรังสิตที่เป็นพื้นที่การ

เกษตรและเน้นการปลูกข้าวเป็นหลักต้องเปลี่ยนไปเป็นที่อยู่อาศัยในรูปแบบการจัดสรรที่ดินและหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งไม่ตรงกับจุดประสงค์ที่มีการขุดคลองเพื่อการชลประทานและการคมนาคม ผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนทำให้สภาพของชุมชนคลองรังสิตที่เคยเป็นพื้นที่การเกษตรที่เน้นการปลูกข้าวเป็นหลัก ทำให้รูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร เปลี่ยนไปเป็นที่อยู่อาศัยในรูปแบบการจัดสรรที่ดินและหมู่บ้านจัดสรรมากขึ้น อย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การใช้ที่ดินก็ควรคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน

4. การใช้ข้อมูลการศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนในชุมชน

ในปัจจุบันการศึกษาในโรงเรียนจะเน้นการเรียนรู้ที่ใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ดังนั้นคลองรังสิตประยูรศักดิ์เป็นคลองที่มีความเป็นมาและมีความสำคัญต่อชุมชนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การใช้คลองรังสิตเป็นแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นจึงสามารถทำได้อย่างหลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับครูผู้สอนจะมองเห็นถึงคุณค่าของท้องถิ่นหรือไม่ โดยการศึกษา

- ศึกษาความสำคัญของคลองรังสิตประยูรศักดิ์
- ศึกษาสภาพแวดล้อม สภาพสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์
- ศึกษาผลกระทบของการขยายชุมชนที่มีต่อคลองรังสิตประยูรศักดิ์ในด้าน
 - คุณภาพน้ำ
 - การใช้น้ำ
 - การใช้ที่ดิน

ข้อเสนอแนะ

1. ความสำคัญของคลองรังสิตประยูรศักดิ์ เกิดขึ้นจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้ขุดคลองเพื่อการชลประทานเพื่อใช้เป็นแหล่งหล่อเลี้ยงพืชพรรณธัญญาหารของชุมชนของเมืองธัญบุรี มาตั้งแต่อดีตเป็นระยะเวลาร่วม 100 ปี และคลองรังสิตในปัจจุบันก็ยังคงมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของชุมชนอยู่ดังนั้นในการพัฒนาความเจริญใดๆ ผู้ชุมชนก็ควรคำนึงถึงความสำคัญของคลองรังสิตประยูรศักดิ์ด้วย

2. การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์เพื่อการใช้น้ำในคลองของคนในชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชุมชนทั้งด้านการบริโภค อุปโภครวมถึงการใช้เพื่อการเกษตรกรรมและการคมนาคม ซึ่งถือว่าคลองรังสิตเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนและเป็นวิถีชีวิต ดังนั้นคลองรังสิตควรจะเป็นคลองที่สะอาดปราศจากมลพิษ ประชากรและองค์กรของภาครัฐควรร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขแหล่งกำเนิดมลพิษต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ชุมชนที่อยู่อาศัยตลอดฝั่งคลอง ชุมชนบ้านจัดสรร และเกษตรกรที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่คลอง รวมถึงการร่วมมือในระดับครอบครัวที่ต้องปลูกฝัง

จิตสำนึกให้กับลูกหลาน คนในครอบครัวให้ช่วยกันดูแลรักษาปฏิบัติกันเป็นนิสัย ให้มีความรู้ เห็นคุณค่า ถึงความสำคัญของคลองรังสิตเพื่อพร้อมที่จะช่วยกันอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของคลองรังสิต

3. การคมนาคมที่ถูกเปลี่ยนจากการใช้เรือมาใช้รถเป็นพาหนะแทนในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาการจราจร จึงควรมีการรณรงค์ให้คนในชุมชนหันกลับมาใช้เรือในการเดินทางและใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น มีบริการเรือโดยสารระหว่างคลอง และการใช้เรือพายเพื่อการติดต่อไปมาหาสู่กัน

4. ควรมีการพัฒนาชุมชนคลองรังสิตให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น การพัฒนาภูมิทัศน์ของ 2 ฝั่งคลอง การใช้ภูมิปัญญาของชุมชนที่มีอยู่ การศึกษาศาสนาสถานในชุมชน บุคคลสำคัญของชุมชน การพัฒนาการเกษตรในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้แหล่งประกอบการให้เกิดประโยชน์ในทางการศึกษาสูงสุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ของคลองรังสิตที่มีผลต่อความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของชุมชน เช่น ด้านสุขภาพอนามัย การประกอบอาชีพ

2. การศึกษาการขยายตัวของชุมชนมีผลต่อระบบนิเวศน์ของสิ่งแวดล้อม เช่น พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ที่อาศัยในแหล่งน้ำ

3. การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์

4. การศึกษาเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของคลองรังสิตประยูรศักดิ์ จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม โดยวิธีการสำรวจท้องถิ่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- คณะอนุกรรมการการส่งเสริมและพัฒนาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติ. (2538). *น้ำกับชีวิตไทย*.
จากรวรรณ หงษ์วิจิตร. (2515). *โครงสร้างทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมในเขต
รังสิต.วิทยานิพนธ์. กศ.ม.(สาขาวิชาภูมิศาสตร์). กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.*
- เชิดชาย เหล่าหล้า. (2519). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ:แพรวพิตยา.
- บรรลือศักดิ์ สัจจะเจริญชัย. (2545). *เสน่ห์คลองรังสิต*. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
ปิยนาถ บุญนาค. (2537). *ความคิดเรื่องคลองในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล:
เรื่องบทบาทคลองในอดีต*. กรุงเทพฯ:พิมพ์โดยอาศรม.
- มนู วัลยะเพชร. (2512). *ความเป็นอยู่ของประชากรในบริเวณบางส่วนของเขตสุขาภิบาล
บางกะปิและบริเวณใกล้เคียงจังหวัดพระนคร.รายงานผลการวิจัยคณะมนุษยธรรม
ศึกษาและสังคมศาสตร์วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร.*
- รายงานการวิเคราะห์คุณภาพน้ำคลองรังสิตประยูรศักดิ์. (2546,ตุลาคม). สถาบันวิจัยเคมี
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. ถ่ายเอกสาร.
- รายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคลองรังสิตประยูรศักดิ์. (2546,ธันวาคม). สำนักงานสาธารณสุข
จังหวัดปทุมธานี. ถ่ายเอกสาร.
- วันชัย ณะวังน้อย ยงยุทธ พึ่งวงศ์ญาติ. (2541). *รายงานการวิจัยคุณภาพชีวิตของชาวชุมชน
แออัดในเขตจังหวัดปทุมธานี.สำนักงานบัณฑิตอาสาสมัคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- วิชัย เทียนน้อย. (2515). *ความสัมพันธ์ของลำน้ำกับการตั้งถิ่นฐานและรูปแบบของการเกษตรกรรม
ในจังหวัดนครนายก.วิทยานิพนธ์.กศ.ม.(สาขาวิชาภูมิศาสตร์).กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.*
- วินัย วีระวัฒนานนท์และบานชื่น สีพันม่วง. (2539). *สิ่งแวดล้อมศึกษา(ฉบับต้นแบบ):พิมพ์ที่
บริษัทส่องสยามจำกัด.*
- วินัย วีระวัฒนานนท์. (2541). *สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา.พิมพ์ครั้งที่ 3 พิมพ์ที่สถาบันพัฒนาการ
สาธารณสุขอาเซียน.*
- สนธยา พลศรี. (2545). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สุจิตต์ วงษเทศ. (2538). *บทบรรณาธิการ ศิลปวัฒนธรรม.ฉบับที่ 2 เดือนธันวาคม.*
- สุธิดา ตูลยะเสถียร;โกศล วงศ์สวรรค์;และสถิต วงศ์สวรรค์. (2544). *มลพิษสิ่งแวดล้อม (ปัญหา
สังคม). พิมพ์ครั้งที่ 1. อมรการพิมพ์.*

- สมล อมรวิวัฒน์. (2544). *การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- สุภาวงศ์ จันทรวาณิช. (2545). *100ปี เมืองธัญญบุรี*. เรื่องการดำรงชีวิตกับสถาบันทางสังคม. กรุงเทพฯ: หอสมุดการพิมพ์.
- สุวัฒนา ชาติานิติ. (2537). *ร้อยปี คลองรังสิต*. เรื่องการขยายตัวของชุมชนในคลองรังสิต. โครงการวิจัยนำร่องเฉลิมฉลองวโรกาสกาญจนาภิเษกสถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒนา ชาติานิติ. (2537). *ความคิดเรื่องคลองในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. เรื่องคลองในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: พิมพ์โดยอาศรม.
- สุนทรี อาสะไวย์และเรื่องวิทย์ ลิ้มปนาถ. (2537). *ร้อยปี คลองรังสิต*. เรื่องการศึกษาในมิติประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม. โครงการวิจัยนำร่องเฉลิมฉลองวโรกาสกาญจนาภิเษกสถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทรี อาสะไวย์. (2545). *100ปีเมืองธัญญบุรี*. เรื่องกำเนิดเมืองธัญญบุรี. กรุงเทพฯ: หอสมุดการพิมพ์.
- สุนทรี อาสะไวย์. (2530). *ประวัติคลองรังสิต: การพัฒนาที่ดินและผลกระทบต่อสังคม พ.ศ. 2431 - 2457*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- โสภณ ชมชาญและคณะ. (2533). *แผนการใช้ที่ดินจังหวัดปทุมธานี*.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2534). *สังคมวิทยากับชุมชนหลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงาน ชุมชน.ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*.
- อังกูล สมคะเนย์. (2535). *คู่มือพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- อภิศักดิ์ ไสมอินทร์. (2522). *ภูมิศาสตร์ชนบท*. อภิชาติการพิมพ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการแนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไขเครื่องมือทำสารนิพนธ์
ประกอบด้วย

1. อาจารย์สถัญญ์ ภู่คง
อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2. อาจารย์บัญญัติ จันทร์รักษา
รองผู้อำนวยการระดับ8 โรงเรียนธัญรัตน์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 2
ปทุมธานี
3. อาจารย์นราธิป พรธนะหาญ
อาจารย์ 2 ระดับ 7 อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โรงเรียนธัญรัตน์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 2 ปทุมธานี

ภาคผนวก ข
แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน
ในพื้นที่

อำเภอ...ร้อยบุรี...

จังหวัดปทุมธานี

พ.ย. 2546

หน่วยราคา : หลัง

ลำดับที่	รายชื่อ	โฉนดที่ดิน เลขที่	ตำบล	จำนวนที่ดิน แปลงย่อย เพื่อจำหน่าย (แปลง)	แยกเป็น				การแบ่ง ส่วน โครงการ (ส่วน)	การออกไป อนุญาตให้ ทำการจัด สรรที่ดิน	สินค้าคง คลัง	การจัด ตั้งนิติ บุคคล
					บ้านเดี่ยว ราคา	บ้านแถว ราคา	บ้านแฝด ราคา	อาคารพาณิชย์ ราคา				
1	บริษัท คิฟพีวี จำกัด	385 ฯลฯ	ลำผักกูด	332	-	332/500,000	-	-	9	ทั้งโครงการ	-	-
2	บริษัท ทกมา เรือสเอสเตท จำกัด	30341 ฯลฯ	ลำผักกูด	1855	-	1,678/450,000	-	43/14,000	4	ทั้งโครงการ	-	-
3	บริษัท อีนา นามา พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด	34625	ลำผักกูด	54	-	-	-	-	1	ยังไม่ได้	ทั้งโครงการ	-
4	บริษัท อีนา นามา พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด	34655	ลำผักกูด	54	-	-	-	-	1	ยังไม่ได้	ทั้งโครงการ	-
5	บริษัท ทีแอนด์ เติ เคาน์เตอร์เทรด จำกัด	4617 ฯลฯ	บึงนาราง	1369	115/1,600,000	1,253/500,000	-	1/8,000	12	11 ส่วน	1 ส่วน	-
6	บริษัท สัมมากร จำกัด	2082	ประชาวิปิตย์	391	331/2,750,000	60/900,000	-	-	3	ทั้งโครงการ	-	-
7	บริษัท สัมมากร จำกัด	73061	ลำผักกูด	261	220/2,540,000	-	-	41/14,000	4	ส่วนที่ 1	ส่วนที่ 2-4	-
8	บริษัท ทักษดา จำกัด	30376 ฯลฯ	ลำผักกูด	1080	-	1,080/450,000	-	-	6	ทั้งโครงการ	-	-
9	บริษัท แมคเคอร์โฮม จำกัด	30382	ลำผักกูด	571	612,450,000	193/450,000	280/1,400,000	1/14,000	9	ทั้งโครงการ	-	-
10	บริษัท แมคเคอร์โฮม จำกัด	46639 ฯลฯ	ลำผักกูด	225	-	217/450,000	-	8/700,000	4	ทั้งโครงการ	-	-

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน
ในพื้นที่

อำเภอ..ชัยบุรี...

จังหวัดปทุมธานี

หน่วยราคา : หลัง

ลำดับที่	ราย	โฉนดที่ดิน เลขที่	ตำบล	จำนวนที่ดิน แปลงย่อย เพื่อจำหน่าย (แปลง)	แยกเป็น						การแบ่ง ส่วน โครงการ (ส่วน)	การออกไป อนุญาตให้ ทำการจัด สรรที่ดิน	สินค้าคง คลัง	การจัด ตั้งนิติ บุคคล
					บ้านเดี่ยว	บ้านแถว	บ้านแฝด	อาคารพาณิชย์	ที่ดินเปล่า	อื่นๆ				
					ราคา	ราคา	ราคา	ราคา	ราคา	ราคา				
11	บริษัท รวบรวมทรัพย์ จำกัด	23242 4ต4	บึงขังโถ	809	599/640,000	80/1,300,000	15/1,200,000	3/15,000	-	13	ทั้งโครงการ	-	-	
12	บริษัท รวบรวมทรัพย์ จำกัด	39826 4ต4	รังสิต	209	132/640,000	40/1,300,000	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	
13	บริษัท หมั่นราม พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด	19280	บึงสนั่น	421	264/260,000	-	88/900,000	69/8,000	-	3	ทั้งโครงการ	-	-	
14	บริษัท พงษ์ศิริเฮาส์ จำกัด	219 4ต4	ประชาทิพย์	2,611	-	2,131/1,200,000	467/1,400,000	13/20,000	-	20	ทั้งโครงการ	-	-	
15	บริษัท รังสิตโฮสติ้ง จำกัด	6004 4ต4	บึงนาราง	725	34/1,600,000	645/350,000	46/950,000	-	-	12	ทั้งโครงการ	-	-	
16	บริษัท วรุณพรธานี จำกัด	23867 4ต4	บึงขังโถ	211	5/2,000,000	160/650,000	46/1,200,000	-	-	8	ทั้งโครงการ	-	-	
17	บริษัท นิสาธานี จำกัด	53797	ลำผักกูด	293	-	291/1,00,000	-	2/15,000	-	-	ยังไม่ได้	ทั้งโครงการ	-	
18	บริษัท เอ็ม ซี เฮาส์ จำกัด	98 4ต4	บึงขังโถ	1,343	1/1,800,000	1,315/800,000	24/1,250,000	3/15,000	-	7	ส่วนที่ 1-3	ส่วนที่ 4-7	-	
19	บริษัท เอ็ม ซี เฮาส์ จำกัด	2631	บึงขังโถ	875	491/1,800,000	382/800,000	-	2/15,000	-	3	ทั้งโครงการ	-	-	
20	บริษัท ไมตรีทิพย์พัฒนาที่ดิน จำกัด	9343	บึงขังโถ	38	-	-	36/1,200,000	2/15,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน
ในพื้นที่

อำเภอ...ธัญบุรี...

จังหวัดปทุมธานี

หน่วยราคา : หลัง

ลำดับที่	รายชื่อ	โฉนดที่ดิน เลขที่	ตำบล	จำนวนที่ดิน แปลงย่อย เพื่อจำหน่าย (แปลง)	แยกเป็น						การแบ่ง ส่วน โครงการ (ส่วน)	การออกไป อนุญาตให้ ทำการจัด สรรที่ดิน	สินค้าคง คลัง	การจัด ตั้งนิติ บุคคล
					บ้านเดี่ยว	บ้านแถว	บ้านแฝด	อาคารพาณิชย์	ที่ดินเปล่า	อื่นๆ				
					ราคา	ราคา	ราคา	ราคา	ราคา	ราคา				
21	บริษัท เพชรธานี แลนด์เอนด์ไฮส์ จำกัด	6239 ฯลฯ	บึงขังไถ	372	179/1,800,000	118/850,000	-	15/1,250,000	60/13,000	-	5	ทั้งโครงการ	-	-
22	บริษัท เอส ที พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด	30350 ฯลฯ	ลำผักกูด	488	-	424/500,000	-	39/750,000	25/14,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
23	บริษัท เอส ที อินเทอร์เน็ต จำกัด	1531 ฯลฯ	บึงนาราง	320	-	-	-	18/950,000	302/9,000	-	4	ส่วนที่ 1	ส่วนที่ 2-4	-
24	บริษัท ศรีโสม พรอพเพอร์ตี้ จำกัด	96	บึงขังไถ	1,070	-	1,070/790,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
25	บริษัท ห้วยขวางเกษะ จำกัด	71353 ฯลฯ	ประจักษ์ศิลปาคม	298	-	208/750,000	-	80/950,000	1/18,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
26	บริษัท เอส ที พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด	27694 ฯลฯ	ลำผักกูด	1,622	-	1,572/450,000	-	18/700,000	32/14,000	-	3	ทั้งโครงการ	-	-
27	บริษัท ดันมาไฮส์ จำกัด	1751 ฯลฯ	บึงสนั่น	200	-	-	-	-	200/6,500	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
28	บริษัท จิตรมณเฑียรและที่ดิน จำกัด	1763	บึงสนั่น	499	4/1,600,000	454/400,000	-	28/900,000	13/6,500	-	5	ทั้งโครงการ	-	-
29	นายพรศักดิ์จรรย์ หิมะทองคำ กับพวก	25675	รังสิต	143	-	-	-	30/1,200,000	113/15,000	-	3	ทั้งโครงการ	-	-
30	บริษัท ดอกแก้ว จำกัด	35397	บึงสนั่น	91	-	91/400,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน
ในพื้นที่

อำเภอ..ชัยบุรี...

จังหวัดปทุมธานี

หน่วยราคา : หลัง

ลำดับที่	รายชื่อ	โฉนดที่ดิน เลขที่	ตำบล	จำนวนที่ดิน แปลงย่อย เพื่อจำหน่าย (แปลง)	แยกเป็น						การแบ่ง ส่วน โครงการ (ส่วน)	การออกไป อนุญาตให้ ทำการจัด สรรที่ดิน	สินค้าคง คลัง	การจัด ตั้งนิติ บุคคล
					บ้านเดี่ยว	บ้านแถว	บ้านแฝด	อาคารพาณิชย์	ที่ดินเปล่า	อื่น ๆ				
					ราคา	ราคา	ราคา	ราคา	ราคา	ราคา				
31	นาย จุฑา โนมคอม กับพวก	763 ฯลฯ	ประชาธิปไตย	88	-	16/800,000	-	-	-	-	5	ทั้งโครงการ		
32	บริษัท พรพัฒนาการ โยธา จำกัด	6745	ประชาธิปไตย	1,128	-	-	1,128/1,250,000	-	-	-	1	ทั้งโครงการ		
33	บริษัท สาริน หรือเพอร์ตี จำกัด	6106 ฯลฯ	รังสิต	160	-	-	-	1/17,000	-	-	4	ทั้งโครงการ		
34	บริษัท แกรนด์การ์เด็นแอนดเลนด จำกัด	232	ลำผักกูด	72	-	-	-	2/15,000	-	-	10	ทั้งโครงการ		
35	บริษัท วังทองบุรี จำกัด	75 ฯลฯ	ประชาธิปไตย	1,453	1,232/800,000	6/1,750,000	32/1,400,000	8/18,000	-	-	12	ทั้งโครงการ		
36	บริษัท สันชาปิเอสเตท จำกัด	39832 ฯลฯ	รังสิต	765	252/750,000	48/1,400,000	75/1,250,000	79/15,000	-	-	21	ส่วนที่ 1-7 ยังไม่ได้ ตั้งโครงการ		
37	บริษัท โอทาร์บ้านสวน จำกัด	30404 ฯลฯ	บึงขัง	282	282	-	-	-	-	-	3	ยังไม่ได้ ตั้งโครงการ		
38	บริษัท โอเอซสรรพกิจ จำกัด	2005	ประชาธิปไตย	1,939	1,394	392	75	3	-	-	14	ยังไม่ได้ ตั้งโครงการ		
39	บริษัท บี ที ที (1993) จำกัด	50009	วังนารักษ์	129	-	-	-	88/8,000	-	-	3	ทั้งโครงการ		
40	บริษัท โสมทงเช่า หรือเพอร์ตี จำกัด	30356 ฯลฯ	ลำผักกูด	791	759/500,000	30/750,000	30/750,000	2/14,000	-	-	8	ทั้งโครงการ		

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน
ในพื้นที่

อำเภอ..ธัญบุรี...

จังหวัดปทุมธานี

หน่วยราคา : หลัง

ลำดับที่	รายชื่อ	โฉนดที่ดิน เลขที่	ตำบล	จำนวนที่ดิน แปลงย่อย เพื่อจำหน่าย (แปลง)	แยกเป็น						การแบ่ง ส่วน โครงการ (ส่วน)	การออกไป อนุญาตให้ ทำการจัด สรรที่ดิน	สินค้าคง คลัง	การจัด ตั้งนิติ บุคคล
					บ้านเดี่ยว	บ้านแฝด	อาคารพาณิชย์	ที่ดินเปล่า	อื่นๆ					
					ราคา	ราคา	ราคา	ราคา	ราคา					
41	บริษัท วรุมพรธานี จำกัด	23867 1ด๗	ประชาธิปัตย์	211	160/800,000	-	46/1,250,000	-	-	8	ทั้งโครงการ	-	-	
42	ห้างหุ้นส่วนจำกัดศุภกิจไพศาล	251	รังสิต	182	90	-	90	2	-	3	ยังไม่ได้	ทั้งโครงการ	-	
43	บริษัท เอส บี (1992) จำกัด	12499	ปิ่นเกล้า	128	41/1,600,000	-	-	87/8,000	-	2	ทั้งโครงการ	-	-	
44	บริษัท แลนด์ เอนด์ เฮาส์ จำกัด	68	ประชาธิปัตย์	524	518/6,500,000	-	-	6/25,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	
45	บริษัท อัจฉริยะ จำกัด	30369 1ด๗	ลำผักกูด	1,165	1,043/450,000	-	94/700,000	28/14,000	-	5	ทั้งโครงการ	-	-	
46	บริษัท เอกไพฑิณบ้านและที่ดิน จำกัด	25832 1ด๗	ลำผักกูด	226	150/550,000	-	-	76/14,000	-	2	ทั้งโครงการ	-	-	
47	นายวิชัย เองตระกูล	335	ประชาธิปัตย์	185	-	-	183/1,400,000	2/20,000	-	8	ทั้งโครงการ	-	-	
48	บริษัท สายรุ่ง บ้านและที่ดิน จำกัด	1839	ปิ่นเกล้า	288	99	184	-	5	-	7	ยังไม่ได้	ทั้งโครงการ	-	
49	บริษัท แพท ไหมธานี จำกัด	6016 1ด๗	ปิ่นเกล้า	464	-	464/500,000	-	-	-	7	ส่วนที่ 1-6	ส่วนที่ 7	-	
50	บริษัท สีนานา พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด	34655	ปิ่นเกล้า	54	54/1,300,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน
ในพื้นที่

อำเภอ..ร้อยบุรี...

จังหวัดปทุมธานี

หน่วยราคา : หลัง

ลำดับที่	รายชื่อ	โฉนดที่ดิน เลขที่	ตำบล	จำนวนที่ดิน แปลงย่อย เพื่อจำหน่าย (แปลง)	แยกเป็น						การแบ่ง ส่วน โครงการ (ส่วน)	การออกไป อนุญาตให้ ทำการจัด สรรที่ดิน	สินค้าคง คลัง	การจัด ตั้งนิติ บุคคล
					บ้านเดี่ยว	บ้านแฝด	อาคารพาณิชย์	ที่ดินเปล่า	อื่นๆ					
					ราคา	ราคา	ราคา	ราคา	ราคา					
51	บริษัท เออีเคอริตี้ จำกัด	27667๗๗๕	ลำผักกูด	189	-	-	-	64/14,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	
52	บริษัท พดกษา เว็ลเนสเทค จำกัด	29386	ลำผักกูด	1,174	1,109/450,000	-	-	25/650,000	-	5	ทั้งโครงการ	-	-	
53	บริษัท พดกษา เว็ลเนสเทค จำกัด	39809๗๗๕	ลำผักกูด	1,855	1,678/450,000	-	-	134/650,000	-	4	ทั้งโครงการ	-	-	
54	บริษัท พดกษา เว็ลเนสเทค จำกัด	50019๗๗๕	ลำผักกูด	48	48/450,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	
55	บริษัท ซาธา พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด	76171๗๗๕	ลำผักกูด	287	209/2,100,000	2/1,00,000	-	5/14,000	-	17	ทั้งโครงการ	-	-	
56	บริษัท ซอตรง กรุ๊ป จำกัด	78033	บึงขี้ไฉ	243	83/2,200,000	160/900,000	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	
57	บริษัท ซอตรง กรุ๊ป จำกัด	78034	บึงขี้ไฉ	254	251/2,200,000	-	-	3/18,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	
58	บริษัท ซอตรง กรุ๊ป จำกัด	43318	บึงขี้ไฉ	241	226/1,600,000	-	-	6/16,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	
59	บริษัท รังสิตพัฒนา 2001 จำกัด	7231๗๗๕	บึงขี้ไฉ	192	-	190/800,000	-	2/16,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	
60	บริษัท รังสิตพัฒนา 2001 จำกัด	71304๗๗๕	บึงขี้ไฉ	107	107/2,800,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน
ในพื้นที่
จังหวัดปทุมธานี

อำเภอ..ธัญบุรี...

หน่วยราคา : หลัง

ลำดับที่	ราย	โฉนดที่ดิน เลขที่	ตำบล	จำนวนที่ดิน แปลงย่อย เพื่อจำหน่าย (แปลง)	แยกเป็น						การแบ่ง ส่วน โครงการ (ส่วน)	การออกใบ อนุญาตให้ ทำการจัด สรรที่ดิน	สินค้าคง คลัง	การจัด ตั้งนิติ บุคคล
					บ้านเดี่ยว	บ้านแฝด	อาคารพาณิชย์	ที่ดินเปล่า		อื่นๆ				
								ราคา	ราคา					
61	บริษัท เจริญนคร จำกัด	28 ๑๐๙	บึงขัง	1,066	-	215/1,200,000	19/20,000	-	-	3	ทั้งโครงการ	-	-	
62	บริษัท ทรัพย์สิน ฟูจิ จำกัด	35062๑๐๙	ลำผักกูด	220	60/1,900,000	62/1,400,000	63/20,000	-	-	9	ทั้งโครงการ	-	-	
63	บริษัท คอมพิวเตอร์เคเนซ จำกัด	6238 ๑๐๙	บึงขัง	464	-	-	7/15,000	-	-	7	ส่วนที่ 1-5	ส่วนที่ 6-7	-	
64	บริษัท ระบองฟ้าบ้านและที่ดิน จำกัด	441 ๑๐๙	บึงนาราง	157	-	-	-	-	-	8	ยังไม่ได้	ทั้งโครงการ	-	
65	บริษัท ที วี วิดีโอแอมเพน จำกัด	148 ๑๐๙	บึงนาราง	1,433	-	79/1,300,000	2/9,000	-	-	6	ทั้งโครงการ	-	-	
66	บริษัท ที วี วิดีโอแอมเพน จำกัด	39553 ๑๐๙	บึงนาราง	408	-	408/458,000	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	
67	บริษัท เอเชียนเทค ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด	4617 ๑๐๙	บึงนาราง	1,369	-	181/700,000	1/14,000	-	-	12	ส่วนที่ 1-11	ส่วนที่ 12	-	
68	บริษัท เอส ที โอ จำกัด	36 ๑๐๙	รังสิต	1,622	-	18/1,250,000	32/16,000	-	-	11	ทั้งโครงการ	-	-	
69	บริษัท นำทิพย์เคหะกิจ จำกัด	332	ประจวบคีรีขันธ์	494	-	490/1,100,000	4/20,000	-	-	6	ทั้งโครงการ	-	-	
70	บริษัท เอส ที ซี คอร์ปอเรชั่น จำกัด	79495๑๐๙	ลำผักกูด	161	-	155	-	-	6	1	ยังไม่ได้	ทั้งโครงการ	-	

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน
ในพื้นที่
จังหวัดปทุมธานี

อำเภอ...ธัญบุรี...

หน่วยราคา: หลัง

ลำดับที่	ราย	โฉนดที่ดิน เลขที่	ตำบล	จำนวนที่ดิน แปลงย่อย เพื่อจำหน่าย (แปลง)	แยกเป็น						การแบ่ง ส่วน โครงการ (ส่วน)	การออกไป อนุญาตให้ ทำการจัด สรรที่ดิน	การจัด ตั้งนิติ บุคคล
					บ้านเดี่ยว	บ้านแถว	บ้านแฝด	อาคารพาณิชย์	ที่ดินเปล่า	อื่นๆ			
71	นางวรรณี กิริบุญชาวรรณ	8201 ฯลฯ	บึงขี้ไฉ	188	171/700,000	-	16/1,200,000	1/15,000	-	10	1-4,6-10	ส่วนที่ 5	-
72	ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุสว่าง	91 ฯลฯ	บึงขี้ไฉ	3,017	-	-	80/1,000,000	2,937/15,000	-	15	ส่วน 1-11	ส่วน 12-15	-
73	บริษัท อเนจริฐบ้านและที่ดิน จำกัด	52824 ฯลฯ	พระราชปิตัย	298	198/550,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
74	บริษัท สเนจริฐบ้านและที่ดิน จำกัด	91870 ฯลฯ	พระราชปิตัย	56	56/550,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
75	บริษัท ส่วยขวงการเคหะจำกัด	71353 ฯลฯ	พระราชปิตัย	298	208/650,000	-	80/1,200,000	1/20,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
76	บริษัท เจริญอุดมเมือง จำกัด	61338	บึงขี้ไฉ	10	10/1,200,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
77	บริษัท ส่วยขวงการเคหะ จำกัด	61339 ฯลฯ	บึงขี้ไฉ	158	151/500,000	-	4/1,000,000	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
78	บริษัท ส่วยขวงการเคหะ จำกัด	91872	บึงขี้ไฉ	80	80/500,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
79	บริษัท อยู่ถาวรชัยยุทธคลอง 4 จำกัด	85990	บึงขี้ไฉ	38	38/450,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
80	บริษัท อยู่ถาวรชัยยุทธคลอง 4 จำกัด	41325 ฯลฯ	บึงขี้ไฉ	75	75/450,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน

ในพื้นที่

อำเภอ..ธัญบุรี...

จังหวัดปทุมธานี

หน่วยราคา : หลัง

ลำดับที่	รายละเอียด	โฉนดที่ดิน เลขที่	ตำบล	จำนวนที่ดิน แปลงย่อย เพื่อจำหน่าย (แปลง)	แยกเป็น				การแบ่ง โครงการ (ส่วน)	การออกไป อนุญาตให้ ทำการจัด สรรที่ดิน	สินค้าคง คลัง	การจัด ตั้งนิติ บุคคล
					บ้านเดี่ยว ราคา	บ้านแถว ราคา	บ้านแฝด ราคา	อาคารพาณิชย์ ราคา				
81	บริษัท หมู่บ้านอยู่ดาว จำกัด	88445	บึงขัง	54	50/250,000	-	4/1,000,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
82	บริษัท อยู่ดีথাเวลอร์คอมเพล็กซ์ จำกัด	88444	บึงขัง	78	71/450,000	-	7/1,000,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
83	บริษัท อยู่ดาวรัชฎะกลอง 4 จำกัด	85992	บึงขัง	77	77/450,000	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
84	บริษัท อยู่เจริญรัชฎะกลอง 4 จำกัด	85993	บึงขัง	55	55/350,000	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
85	นายสมชาย รุ่งโรจน์ธนกุล	6237 ฯลฯ	บึงขัง	492	486/450,000	-	-	6/15,000	1	ทั้งโครงการ	-	-
86	บริษัท รวมคนไทย จำกัด	762	ประจักษ์ศิลปชัย	177	-	-	160/1,250,000	17/20,000	1	ทั้งโครงการ	-	-
87	บริษัท ประรณนาโอม จำกัด	173 ฯลฯ	รังสิต	204	-	-	-	204/15,000	7	ทั้งโครงการ	-	-
88	บริษัท เปรมนิช จำกัด และ บริษัท บริหารสินทรัพย์กรุงศรีอยุธยา จำกัด	71 ฯลฯ	ประจักษ์ศิลปชัย	652	592/450,000	-	60/1,100,000	-	2	ส่วนที่ 1-2	-	-
89	บริษัท เกียรติบรรจง จำกัด	2081	ประจักษ์ศิลปชัย	157	12/1,200,000 145/1,200,000	-	-	144/18,000	2	ส่วนที่ 3-4	-	-
90	บริษัท ศงาจุติแอนด์เคเนอส์เฮาส์ จำกัด	732 ฯลฯ	บึงขัง	519	182/1,000,000 207/350,000	93/700,000	25/950,000	2/5,000	1	ทั้งโครงการ	-	-

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน

ในพื้นที่

อำเภอ... ัญบุรี...

จังหวัดปทุมธานี

หน่วยราคา : หลัง

ลำดับที่	ชื่อ	โฉนดที่ดิน เลขที่	ตำบล	จำนวนที่ดิน แปลงย่อย เพื่อจำหน่าย (แปลง)	แยกเป็น				การแบ่ง ส่วน โครงการ (ส่วน)	การออกไป อนุญาตให้ ทำการจัด สรรที่ดิน	สินค้าคง คลัง	การจัด ตั้งนิติ บุคคล
					บ้านเดี่ยว ราคา	บ้านแถว ราคา	บ้านแฝด ราคา	อาคารพาณิชย์ ราคา				
91	บริษัท วิเวอร์ไซด์ การ์เด้นท์ จำกัด	79 ฯลฯ	บึงช็โ	155	-	-	-	-	2	ทั้งโครงการ	-	-
92	บริษัท รังสิตเจริญสุข เซ็นเตอร์ จำกัด	26236 ฯลฯ	ประชาธิปัตย์	205	-	-	-	-	9	ยังไม่ได้ ทั้งโครงการ	-	-
93	บริษัท แม็ค ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด	74	ประชาธิปัตย์	335	-	-	157/1,300,000	-	4	ทั้งโครงการ	-	-
94	บริษัท ปลั่งศรีทรัพย์ จำกัด	5067 ฯลฯ	ประชาธิปัตย์	229	-	229/1,300,000	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
95	บริษัท ยันฮีมิเนเพคตอรี จำกัด	24736 ฯลฯ	ประชาธิปัตย์	415	-	-	-	74/21,000	15	ส่วน 1-5	ส่วน 6-15	-
96	บริษัท ก้าวหน้านครพัฒนา จำกัด	429	บึงสนั่น	71	-	-	-	71/7,500	1	ทั้งโครงการ	-	-
97	บริษัท ศรีประจักษ์บ้านและที่ดิน จำกัด	408	ประชาธิปัตย์	268	-	229/850,000	-	35/20,000	3	ทั้งโครงการ	-	-
98	บริษัท นันททรรวจรณจิตต์ จำกัด	52652 ฯลฯ	บึงนาราง	236	-	236/350,000	-	-	6	ทั้งโครงการ	-	-
99	บริษัท บึงนาราง ใต้สิง จำกัด	52651 ฯลฯ	บึงนาราง	240	-	216/300,000	24/900,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
100	บริษัท อิมแพคท์ มาร์ท จำกัด	1755 ฯลฯ	บึงสนั่น	141	-	80/350,000	-	141/8,000	1	ทั้งโครงการ	-	-

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน
ในพื้นที่

อำเภอ..รัษฎา...

จังหวัดปทุมธานี

ลำดับที่	ราย	โฉนดที่ดิน เลขที่	ตำบล	จำนวนที่ดิน แปลงย่อย เพื่อจำหน่าย (แปลง)	แยกเป็น				การแบ่ง				การออกใบ อนุญาตให้ ทำการจัด สรรที่ดิน	เงินค่าคง คลัง	การจัด ตั้งนิติ บุคคล
					บ้านเดี่ยว	บ้านแถว	บ้านแฝด	อาคารพาณิชย์	ที่ดินเปล่า	อื่นๆ	ส่วน โครงการ (ส่วน)	ทั้งโครงการ			
101	บริษัท แอล เอส เดช จำกัด	2546 ฯลฯ	ประชาธิปัตย์	96	-	-	-	-	96/19,000	-	5	ทั้งโครงการ	-	-	-
102	บริษัท เบคเตอร์โฮม แอนด์ การเคหะ จำกัด	50034 ฯลฯ	ลำผักกูด	225	217/470,000	-	8/900,000	-	-	-	4	ทั้งโครงการ	-	-	-
103	นายกนก เหวียนระวี กับพวก	174 ฯลฯ	บึงขี้ไฉ	91	-	-	-	-	91/25,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	-
104	บริษัท รัตนะธรรม อินเตอร์ ซัพพลาย จำกัด	27659 ฯลฯ	ลำผักกูด	1,034	905/500,000	-	70/950,000	-	59/13,000	-	10	ทั้งโครงการ	-	-	-
105	บริษัท พญา เรียวเอสเตท จำกัด	50019 ฯลฯ	ลำผักกูด	48	48/450,000	-	-	-	74/13,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	-
106	บริษัท พญา เรียวเอสเตท จำกัด	39811 ฯลฯ	ลำผักกูด	1,855	1,678/450,000	-	134/900,000	-	43/13,000	-	4	ทั้งโครงการ	-	-	-
107	บริษัท พญา เรียวเอสเตท จำกัด	29386 ฯลฯ	ลำผักกูด	1,174	1,109/450,000	-	25/950,000	-	39/13,500	-	5	ทั้งโครงการ	-	-	-
108	บริษัท เดส ที ลี โอ จำกัด	88320	บึงขี้ไฉ	74	74/3,300,000	-	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	-
109	บริษัท แลนด์ แอนด์ เฮาส์ จำกัด	405	ประชาธิปัตย์	329	329/7,500,000	-	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-	-
110	บริษัท เพชรไหมธานี จำกัด	6016 ฯลฯ	บึงนาราง	464	464/850,000	-	-	-	-	-	7	ทั้งโครงการ	-	-	-

หน่วยราคา : หลัง

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน
ในพื้นที่

อำเภอ...ธัญบุรี...

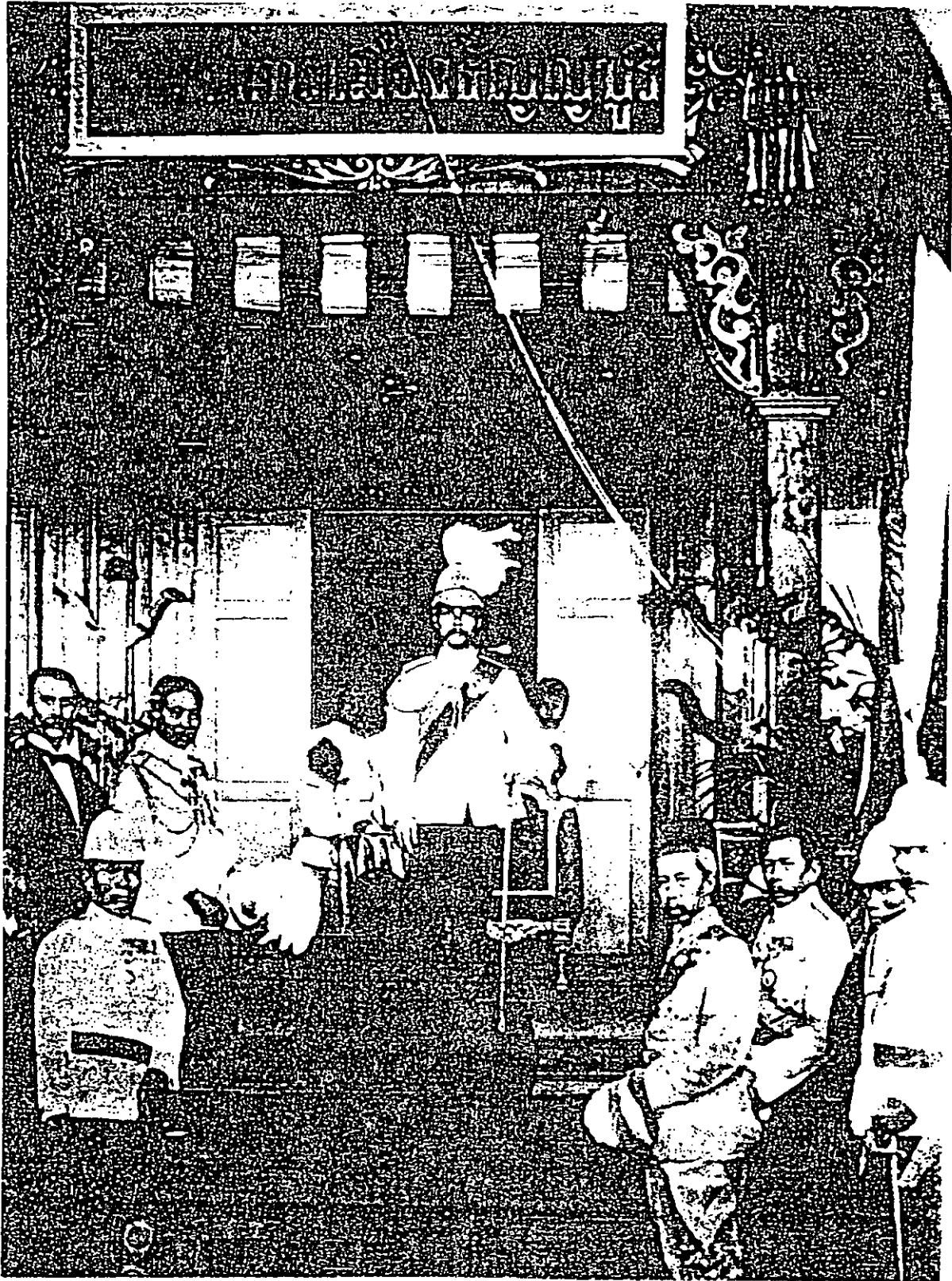
จังหวัดปทุมธานี

หน่วยราคา : หลัง

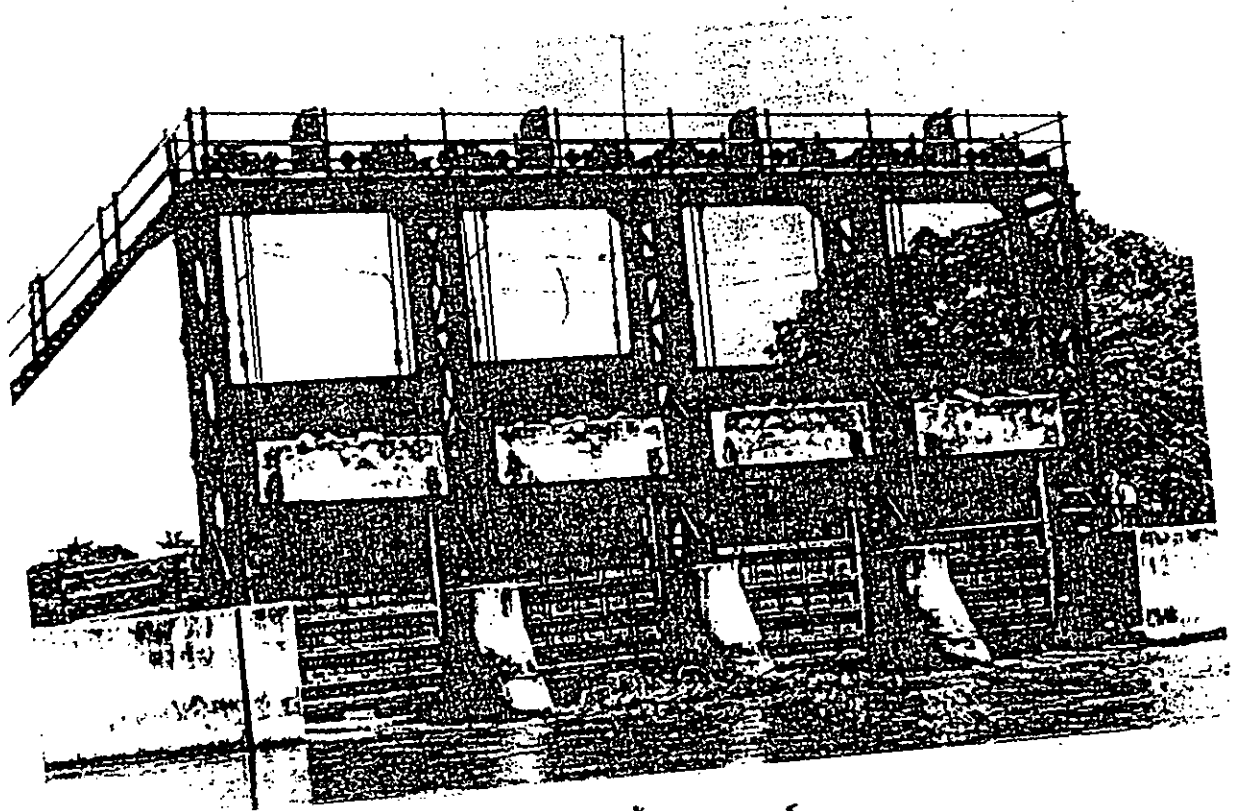
ลำดับที่	ราย	โฉนดที่ดิน เลขที่	ตำบล	จำนวนที่ดิน แปลงย่อย เพื่อจำหน่าย (แปลง)	แยกเป็น						การแบ่ง โครงการ (ส่วน)	การออกไป อนุญาตให้ ทำการจัด สรรที่ดิน	สินค้าคง คลัง	การจัด ตั้งนิติ บุคคล
					บ้านเดี่ยว ราคา	บ้านแถว ราคา	บ้านแฝด ราคา	อาคารพาณิชย์ ราคา	ที่ดินเปล่า ราคา	อื่นๆ ราคา				
111	บริษัท ลีกรูปี ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด	149	รังสิตใต้	136	-	-	-	-	136/8,000	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
112	บริษัท บิ๊งนาร์กซ์ธานี จำกัด	61744 ฯลฯ	บิ๊งนาร์กซ์	291	542,000,000	231,700,000	-	62,500,000	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
113	บริษัท ศุภญา แลนด์ แอนด์ เฮาส์ จำกัด	1839	บึงขัง	224	219/2,100,000	5/800,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
114	บริษัท พงษ์ศักดิ์เคหะ จำกัด	5 ฯลฯ	ประจักษ์ปัตย์	250	1/1,950,000	183/750,000	66/1,300,000	-	-	-	1	ยังไม่ได้	ทั้งโครงการ	-
115	บริษัท พฤษยา เรียวเอสเตท จำกัด	42494 ฯลฯ	ประจักษ์ปัตย์	545	544/3,000,000	-	-	-	1/20,000	-	4	ส่วน 1-3	ส่วนที่ 4	-
116	บริษัท เติ้น ซี เอสเตท จำกัด	27866	ประจักษ์ปัตย์	176	-	176/1,200,000	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-
117	บริษัท พานทอง บ้านและที่ดิน จำกัด	40173	รังสิต	45	45/2,200,000	-	-	-	-	-	1	ทั้งโครงการ	-	-

ภาคผนวก ค

ภาพประกอบชุมชนคลองรังสิตในอดีต - ปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จพระราชดำเนินเปิดศาลาว่าการ
เมืองธัญบุรีด้วยพระองค์เอง
เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2445

ประตุน้ำจุกาลงกรณ์
 อยู่ต้นคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ด้านแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ตำบลประชาธิปัตย์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

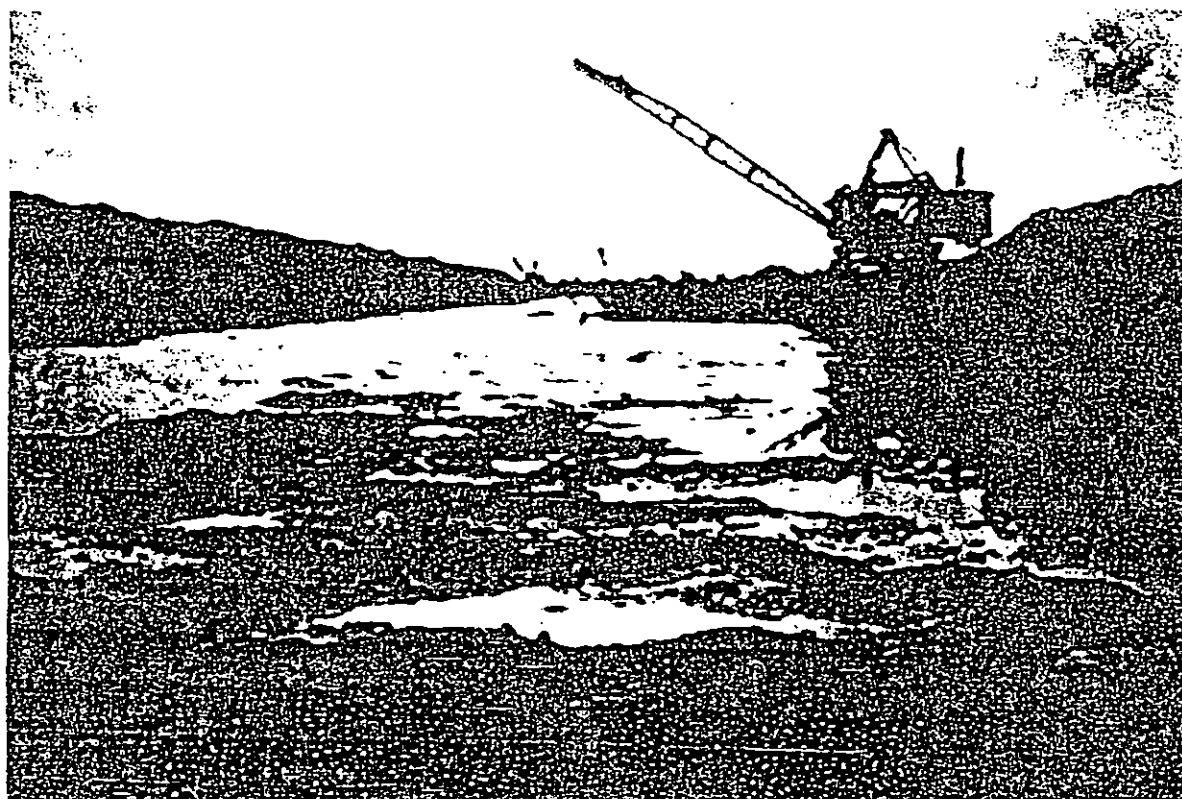
ประตุน้ำเสาวภาเมืองศรี
 อยู่ปลายคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ด้านแม่น้ำนครนายก ที่ตำบลทรายมูล อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก

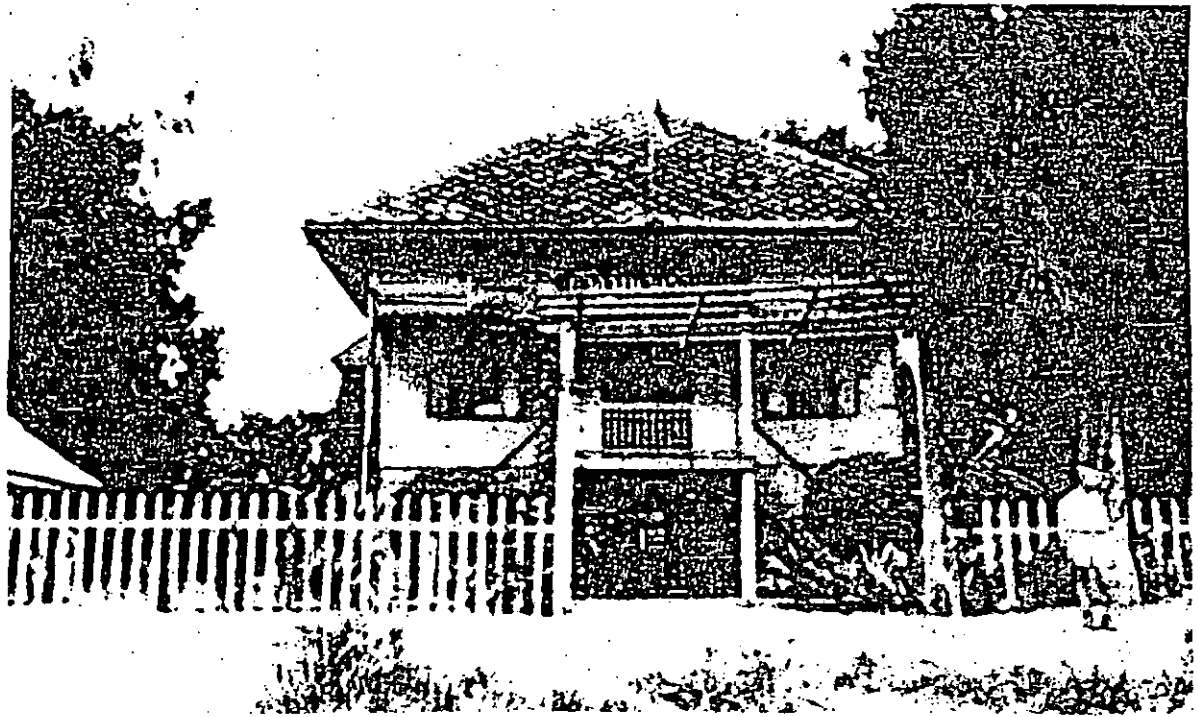
พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์

ม.ร.ว.สุวพรรณ สนิทวงศ์

การขุดคลองรังสิตประยูรศักดิ์ โดยบริษัทขุดคลองแควนาศยาม ใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยแทนแรงคน

อาคารศาลเมืองรัตนบุรีหลังแรก

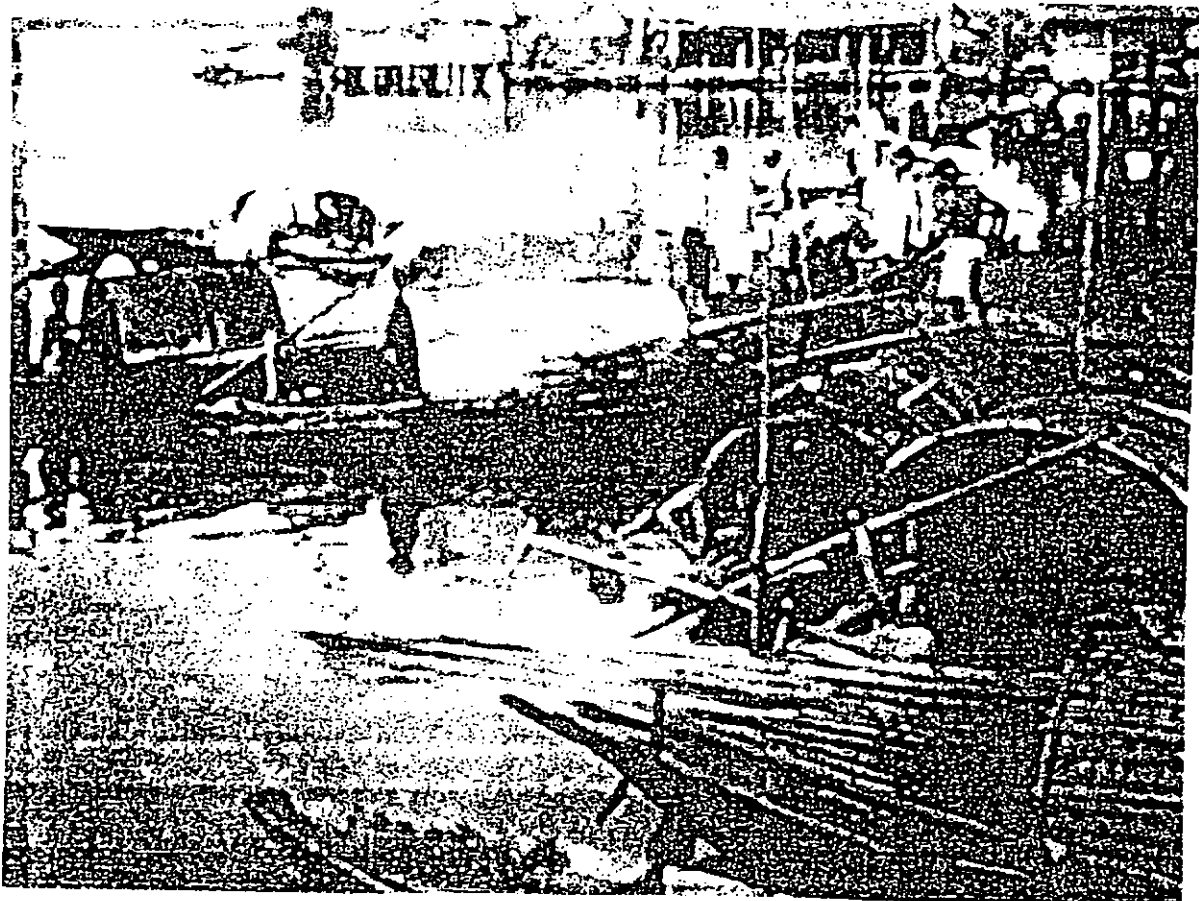
ตายน้...คลองรังสิตประยูรศักดิ์...ให้กำเนิดชีวิต

ชาวเมืองธัญบุรีได้ใช้ประโยชน์จากคลองรังสิตประยูรศักดิ์ทางการเกษตร การชลประทาน การขนส่ง และการดำเนินชีวิตประจำวัน

วิถีชีวิตริมคลองรังสิตประยูรศักดิ์

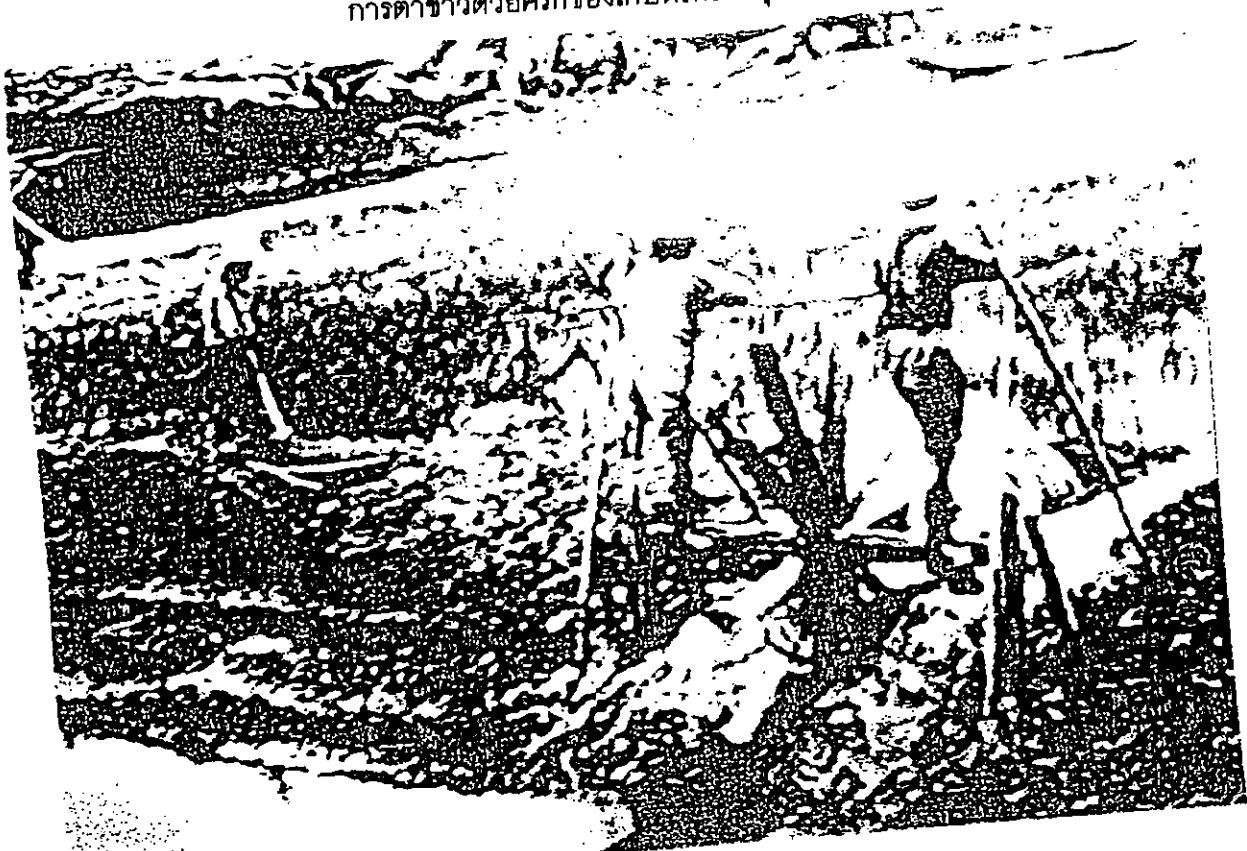
เกษตรกรในทุ่งรังสิตยุคบุกเบิก

เกษตรกรในทุ่งรังสิต

การทำข้าวด้วยครกของเกษตรกรในทุ่งรังสิต

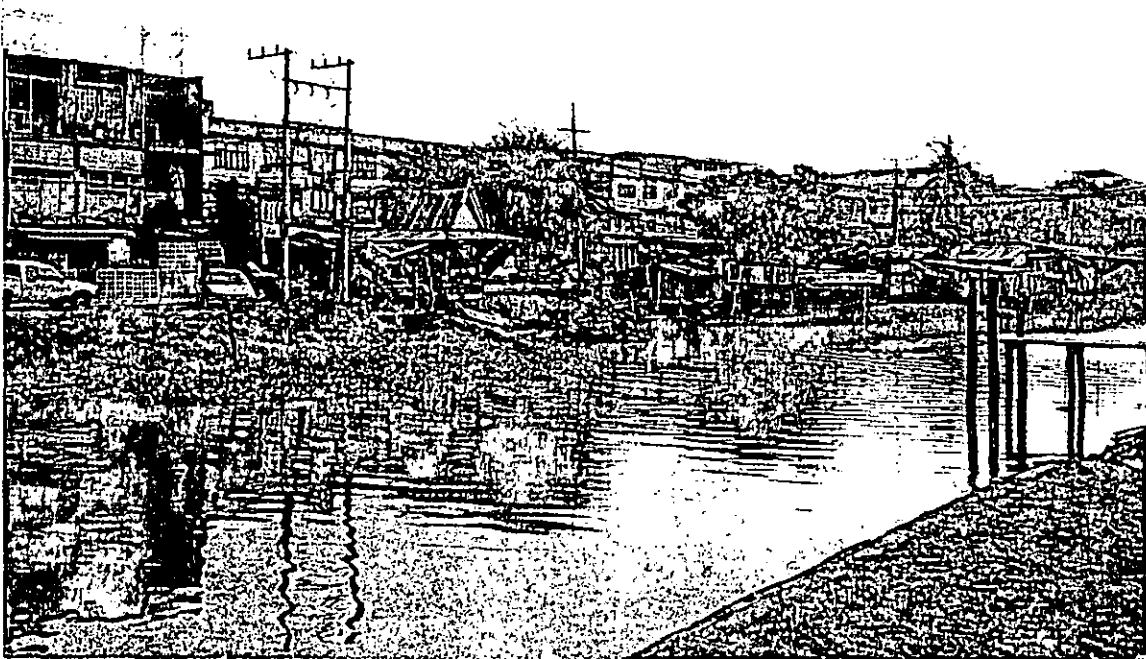
การใช้ระหัดวิดน้ำเข้านา

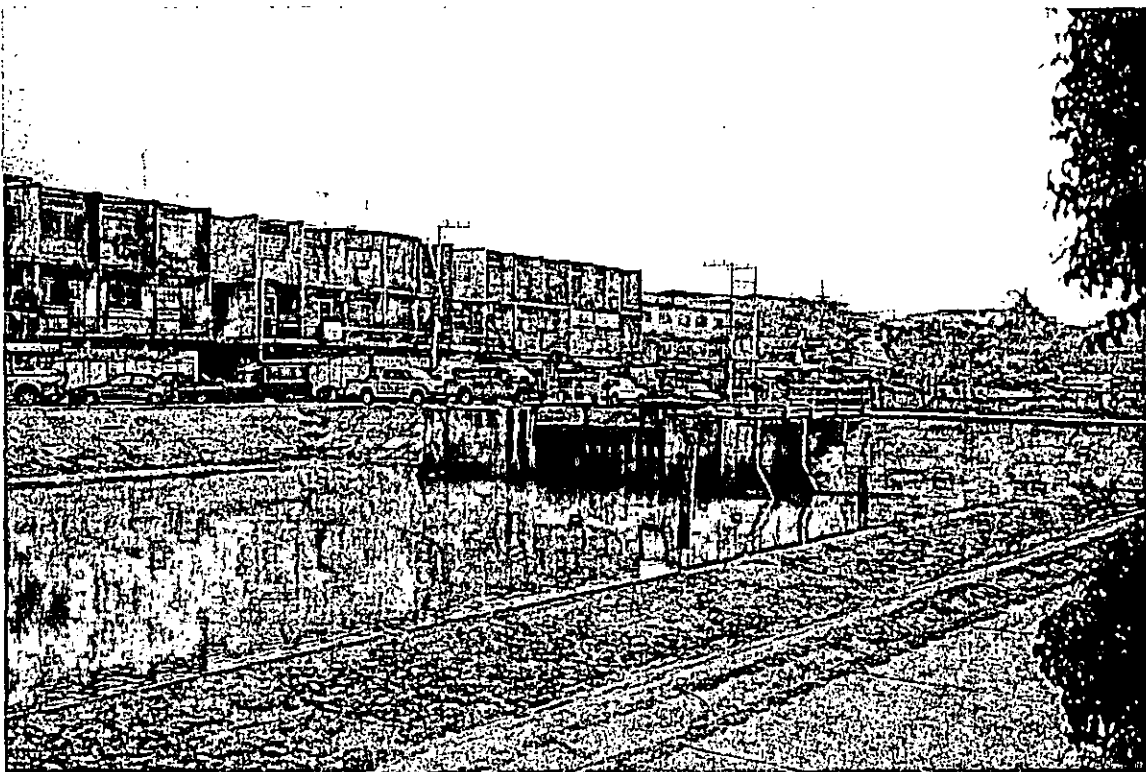
พระราชาเมธาภรณ์
เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี
วัดมูลจินดาราม

พระราชปริยัตยาภรณ์
รองเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี
เจ้าอาวาสวัดเข็ยนเขต

ชุมชนคลองรังสิต (ตลาดรังสิต)

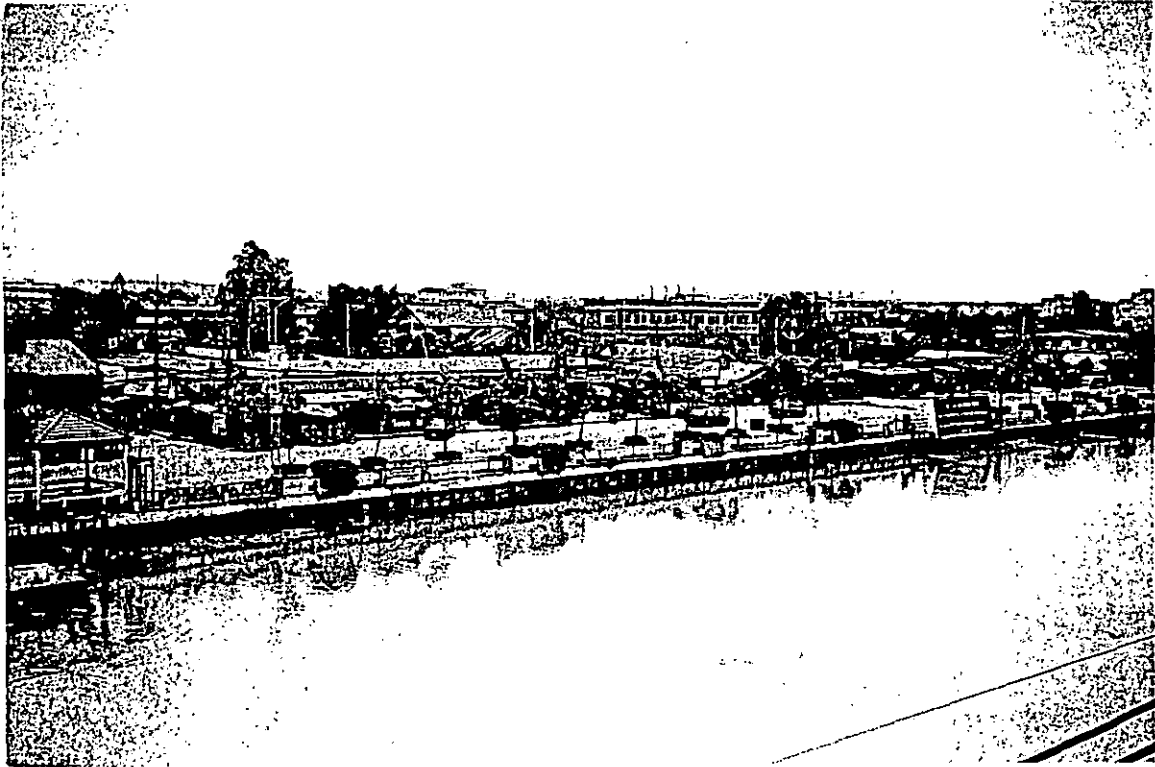

ประตูระบายน้ำบริเวณตลาดรังสิต

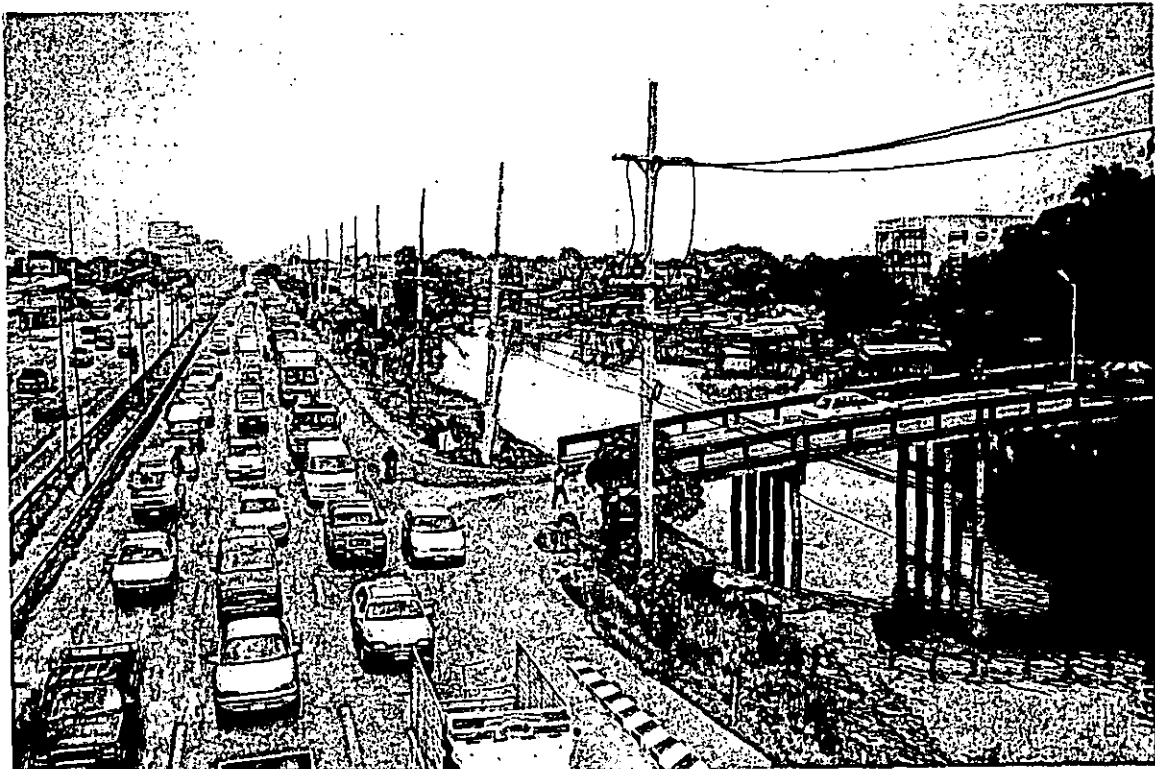

สภาพบ้านชุมชนคลองรังสิต (ปากคลอง 1)

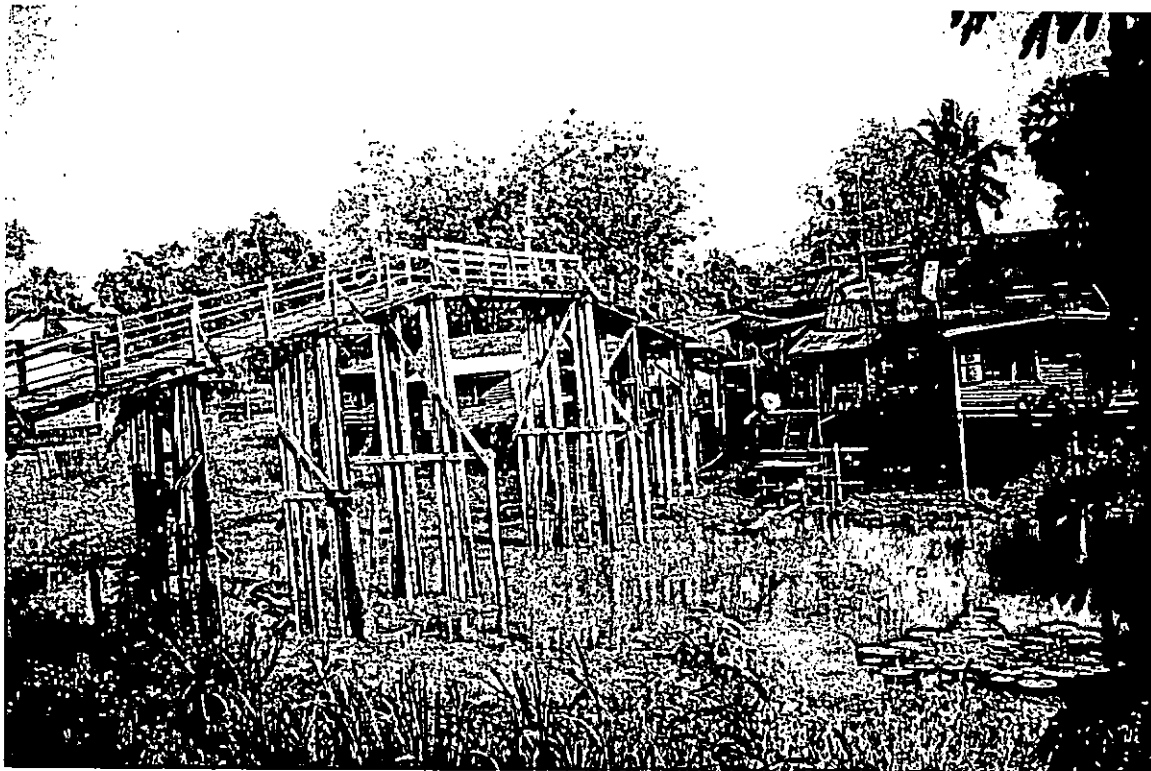
บริเวณคลอง 1 ที่มีการขยายตัวของชุมชน

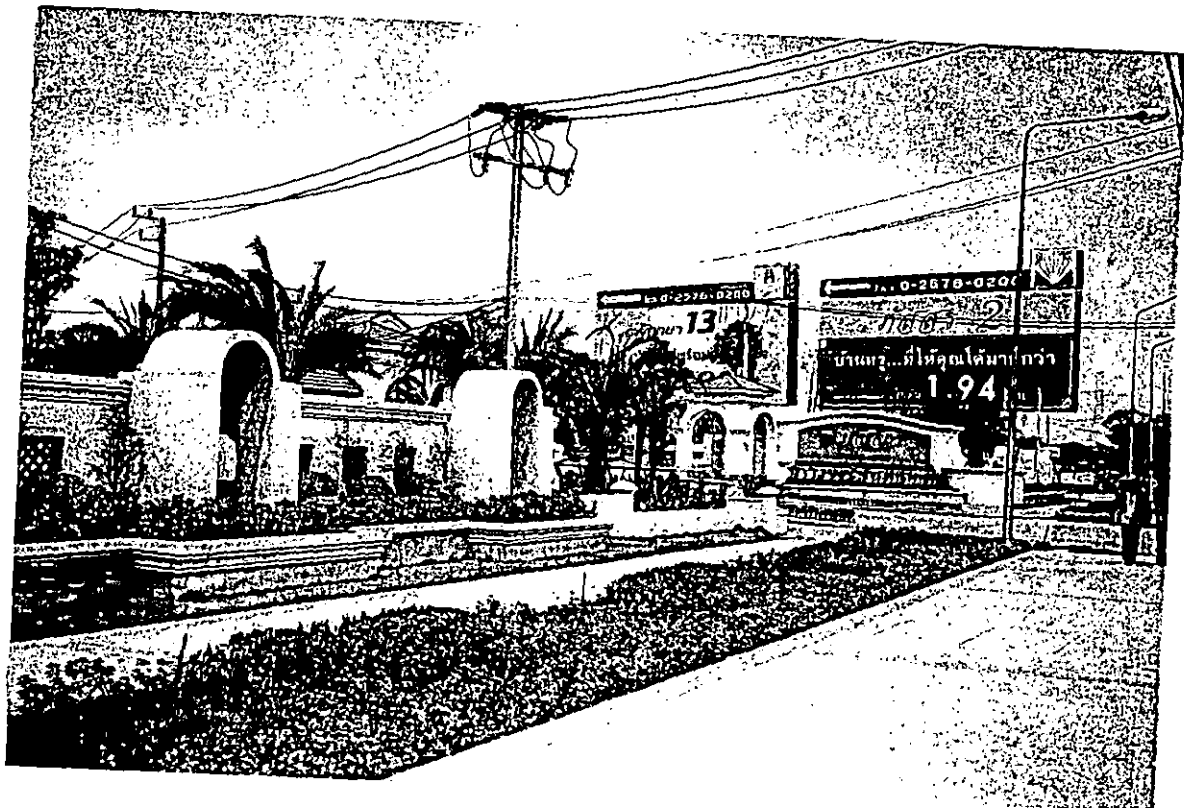
ถนนรังสิต - องค์กรักษ์ คูขนานไปกับคลองรังสิตประยูรศักดิ์

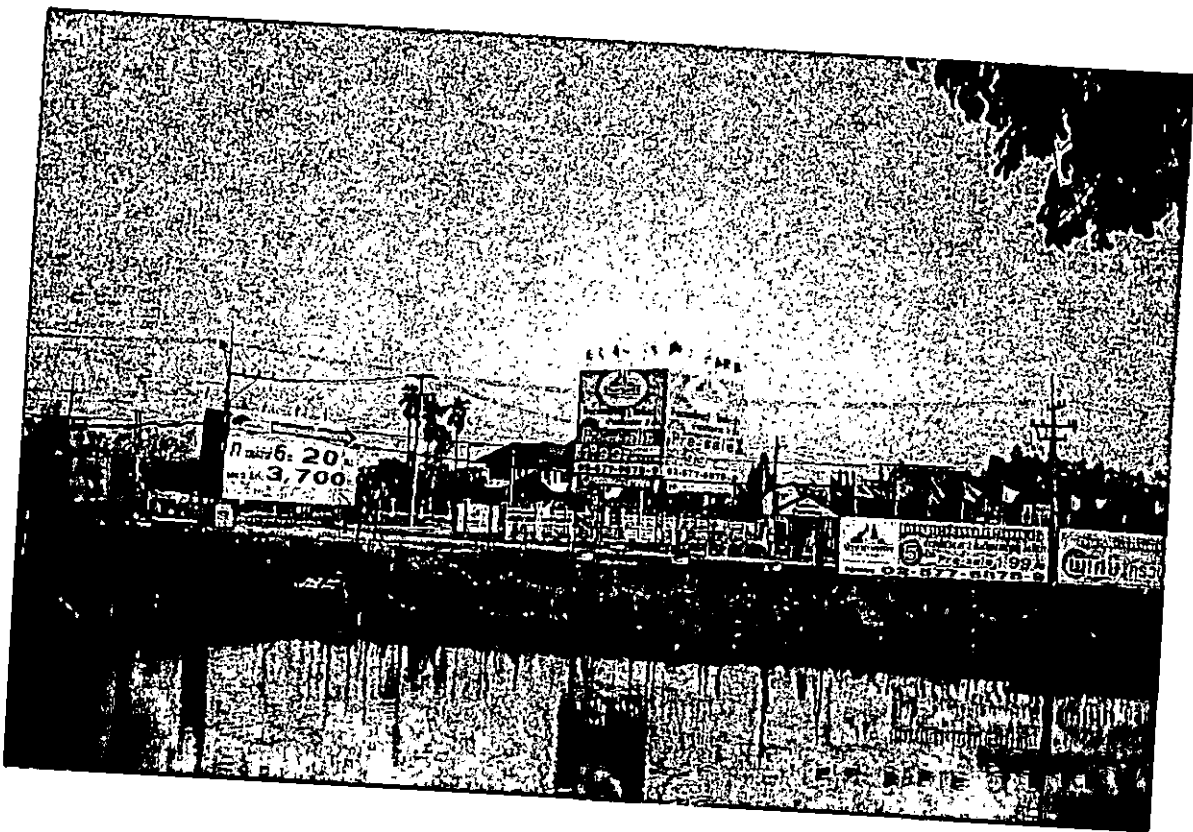
ชุมชนริมคลองรังสิตประยูรศักดิ์

สะพานไม้ที่ชุมชนยังใช้ข้ามคลอง

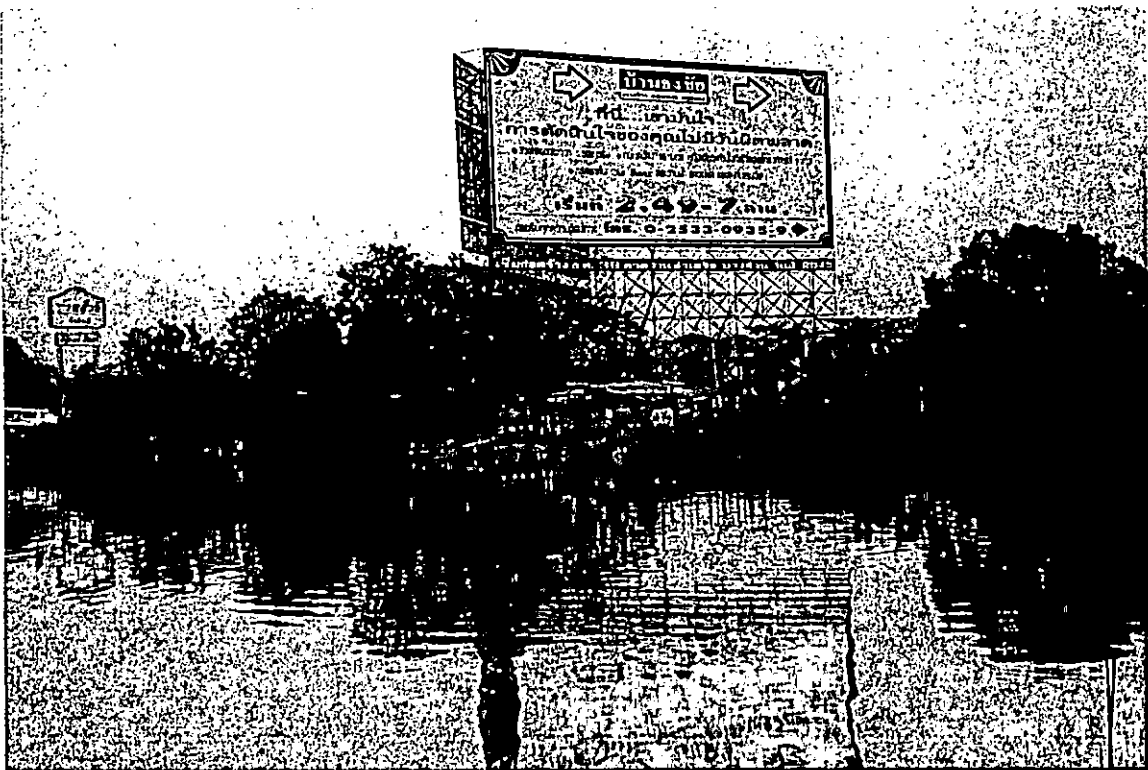

บ้านจัดสรรที่ขึ้นเรียงรายอยู่ทั้ง 2 ฝั่งคลอง

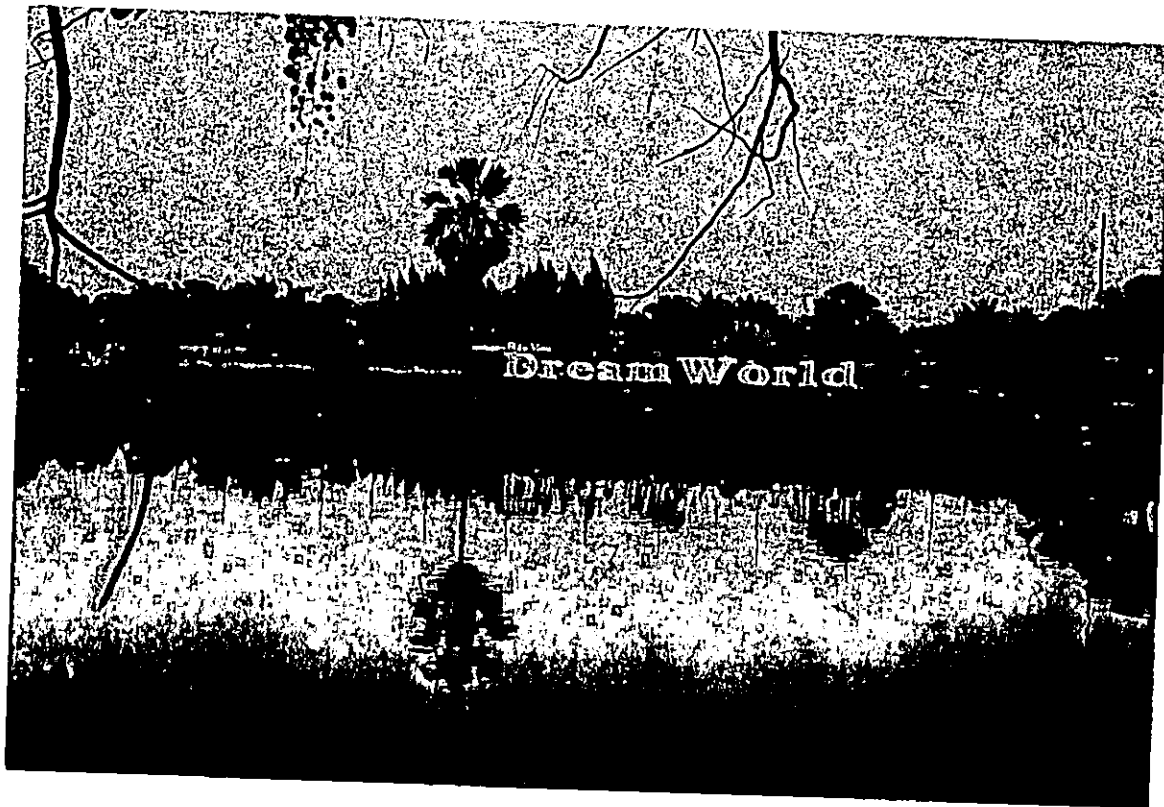

บ้านจัดสรรและชุมชนริมคลองรังสิตประยูรศักดิ์

โรงงานอุตสาหกรรม

สวนสนุกดรีมเวิลด์

ภาคผนวก ง

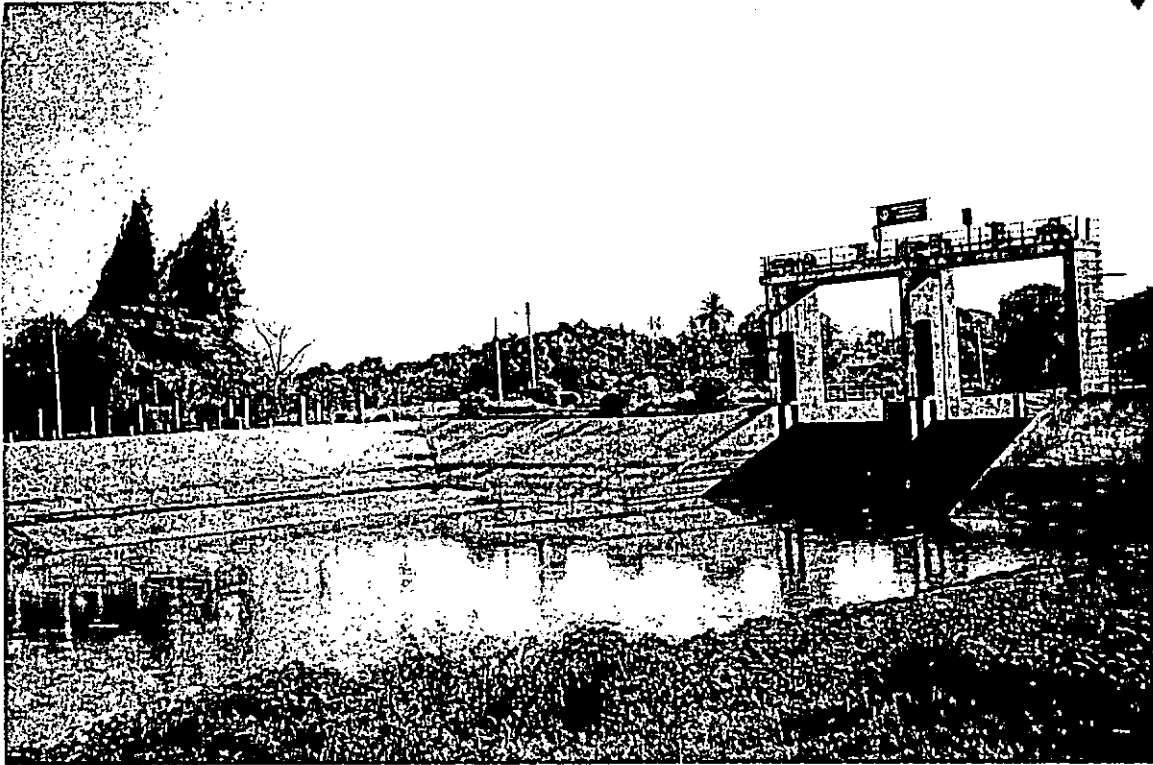
1. ภาพประกอบประติระบายน้ำบริเวณคลองรังสิตประยูรศักดิ์
2. ภาพประกอบสภาพแวดล้อมคลองรังสิตประยูรศักดิ์

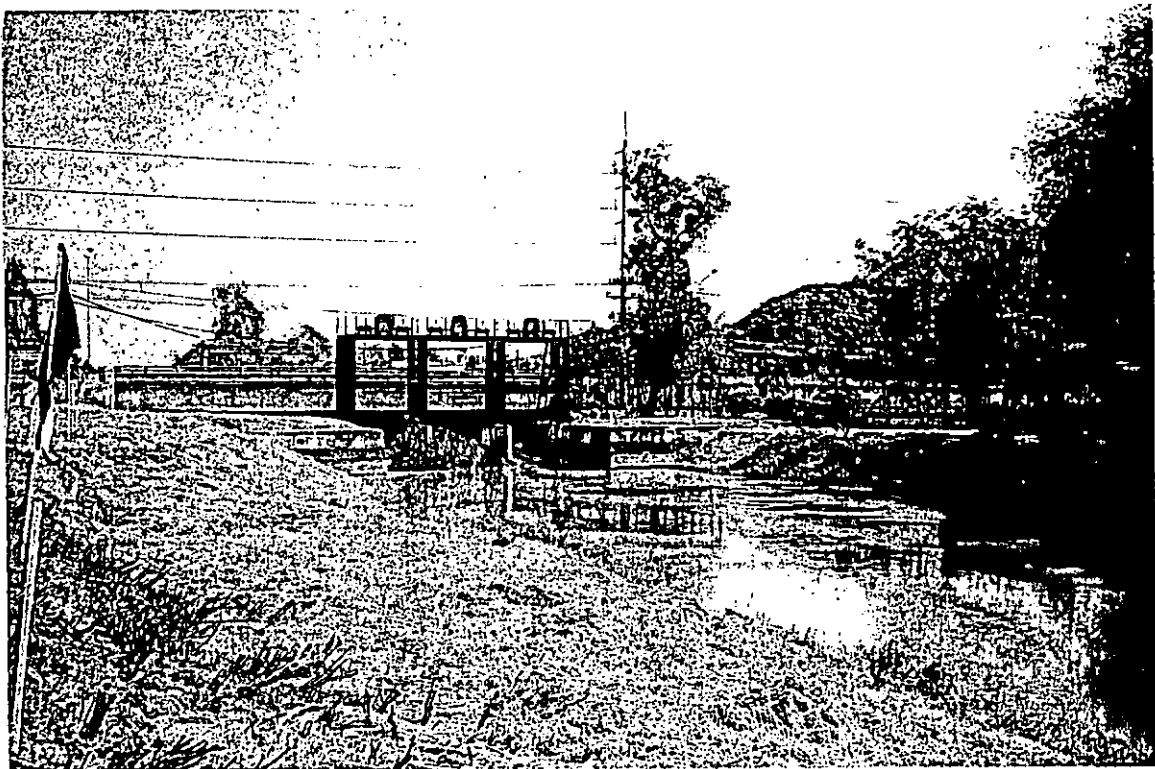
ประตุนบายน้ำคลองซอยที่ 3

ประตุนบายน้ำคลองซอยที่ 5

ประตูระบายน้ำคลองรังสิต

ประตูระบายน้ำคลองชอย 13

ภาคผนวก จ

1. ภาพประกอบวัดและศาสนสถานในชุมชน
2. ภาพประกอบอาชีพในชุมชน
3. ภาพประกอบสภาพน้ำในคลองรังสิตและการใช้น้ำของชุมชน

วัดเขียนเขต

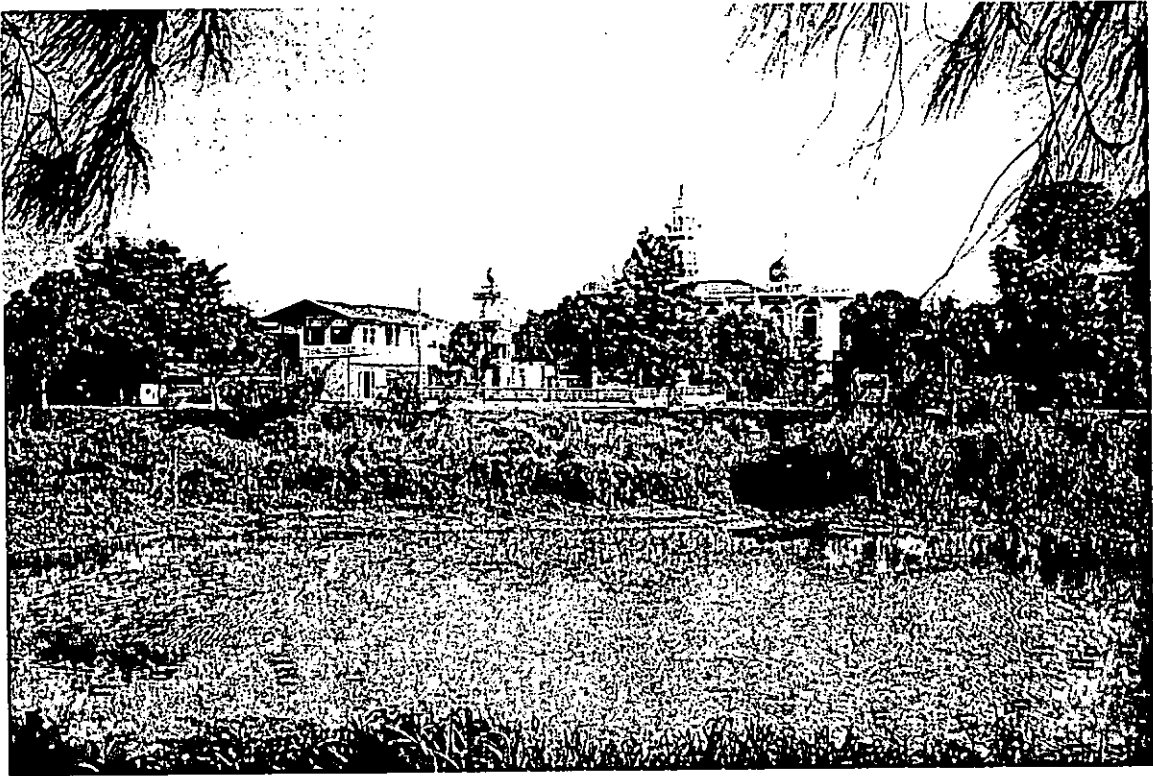
วัดมูลจินดาราม

วัดอภัยการาม

วัดนาบุญ

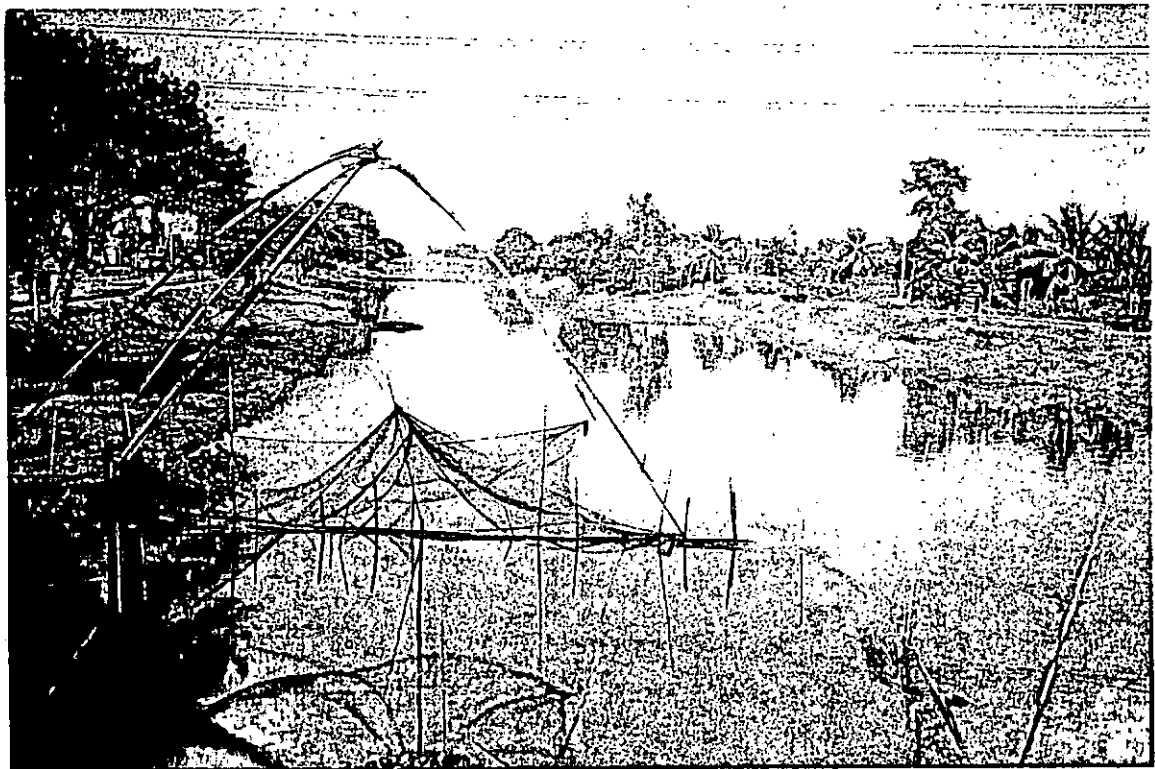
มัตยิตุมชนคลอง 13

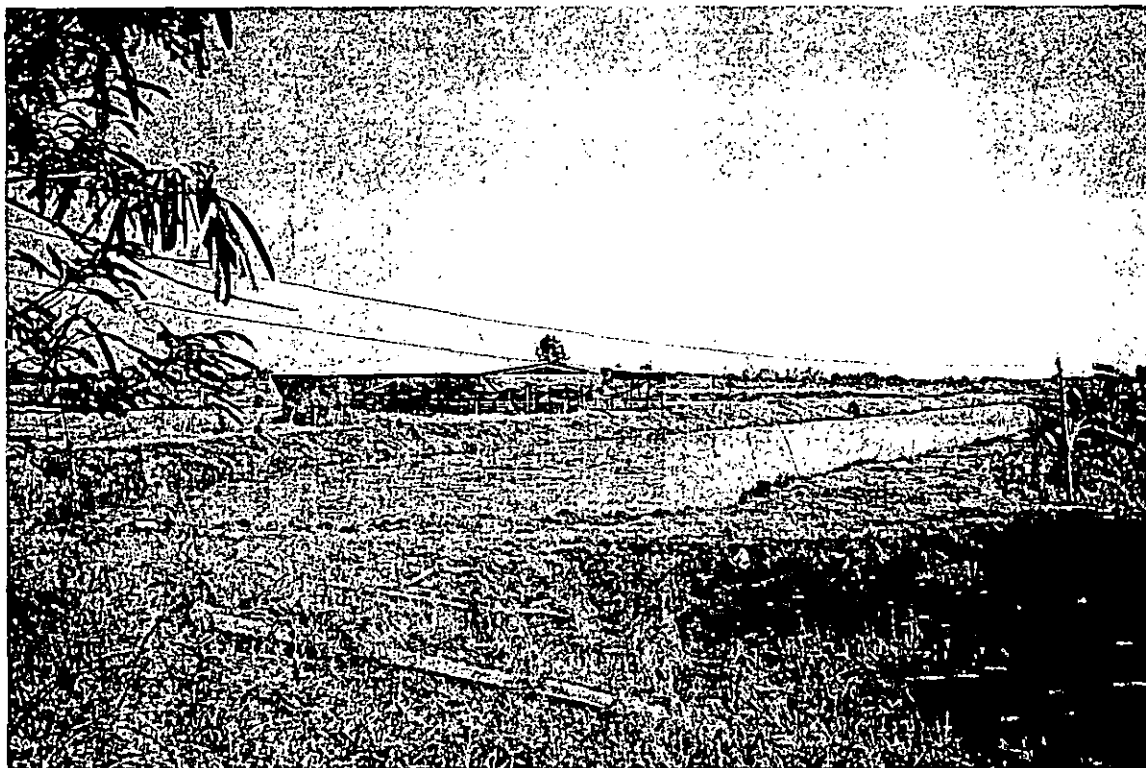
ศาลเจ้าของชาวจีนที่พบเห็นได้ทุกคลอง

การเลี้ยงปลาที่พบเห็นในชุมชนริมคลอง

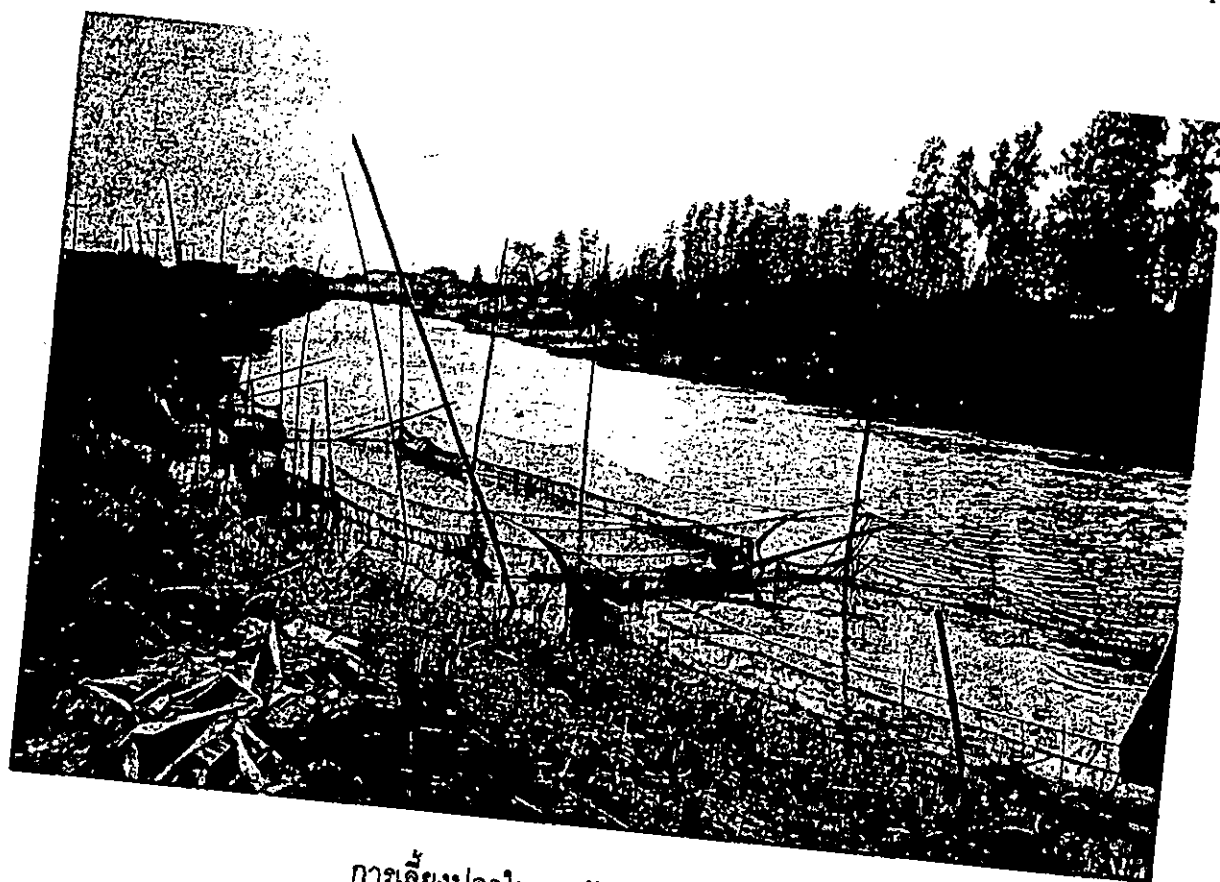
การจับปลาด้วย ยอ ของชาวบ้านที่ยังได้พบเห็น

การขุดบ่อเลี้ยงปลา

การทำนาหญ้า

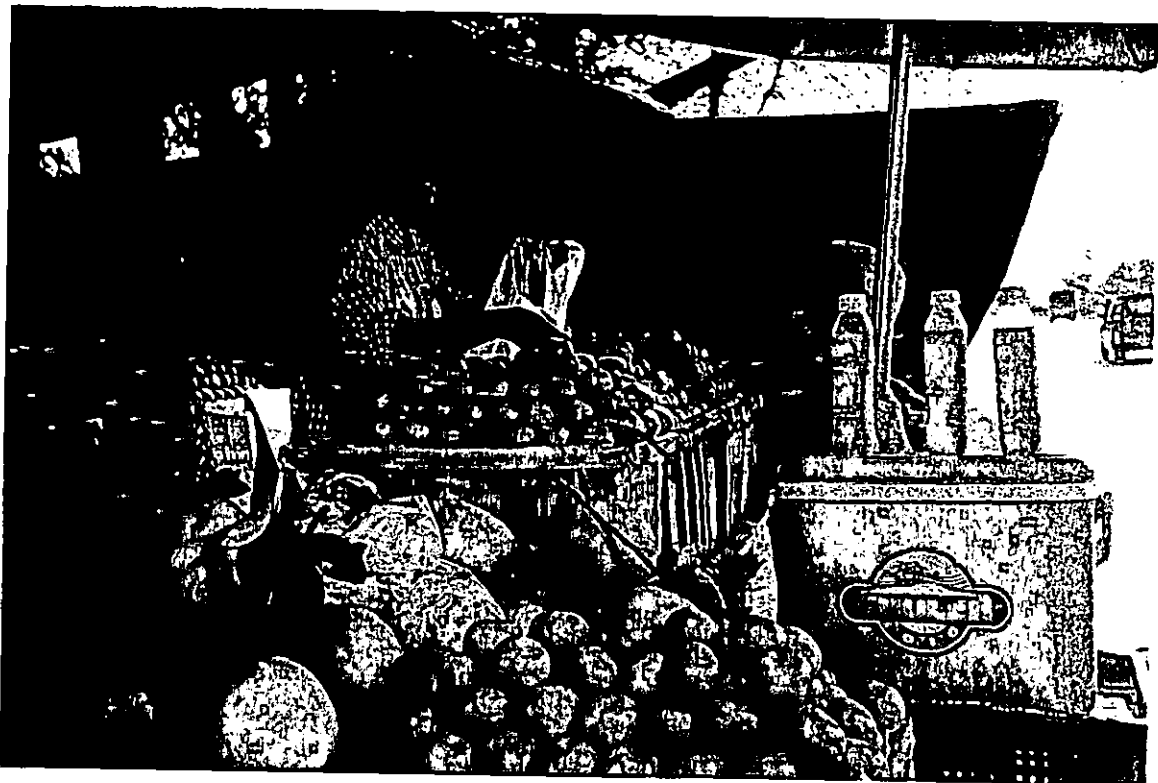

การเลี้ยงปลาในกระชังตามคลองซอย

อาชีพค้าขายตามตลาดนัด

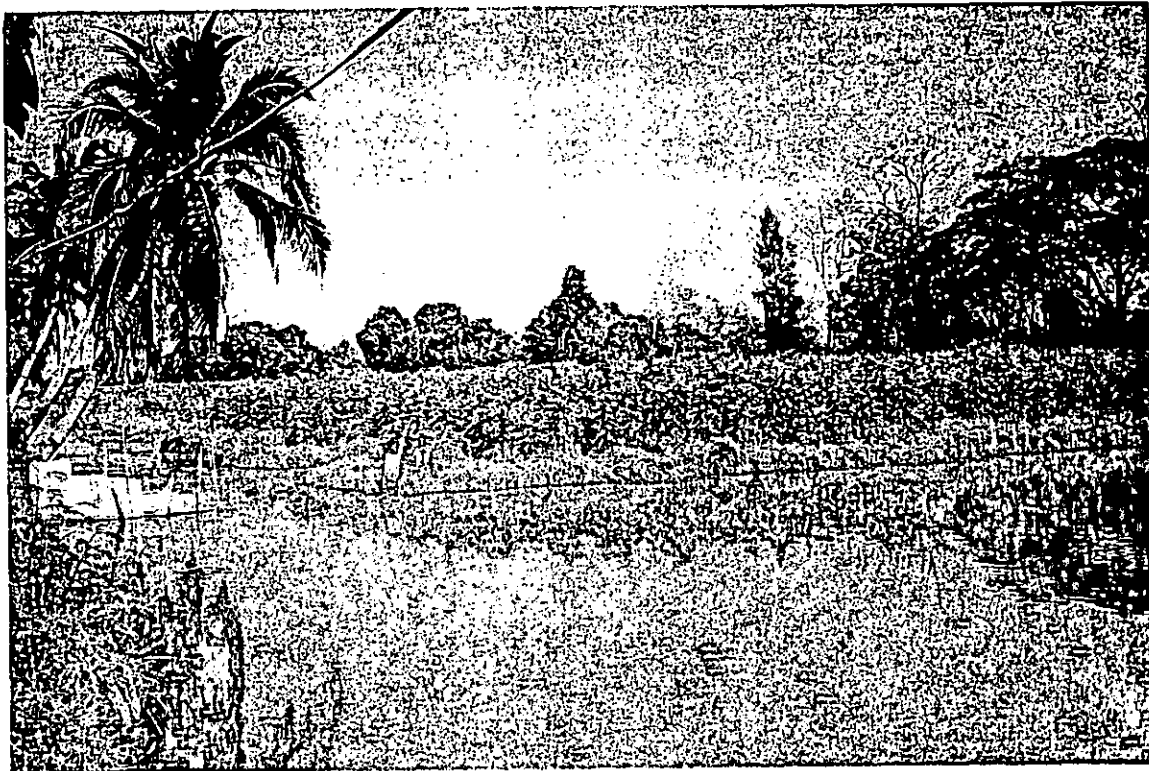
แม่ค้าขาย ส้ม ริมทาง

อาชีพทำสวนกล้วยและสวนมะพร้าว

สวนผลไม้แก้วมังกร

การทำไร่ด้วยฝักยาว และไร่แตงโม

การทำไร่ข้าวโพด

พ่อค้าขายแตงโมที่ยังพบเห็นได้

อาชีพเพาะพันธุ์ไม้ต่างๆ (คลอง 13 - 14)

กัวยเตี่ยวเรือตามริมฝั่งคลอง

ร้านอาหารตามริมถนน

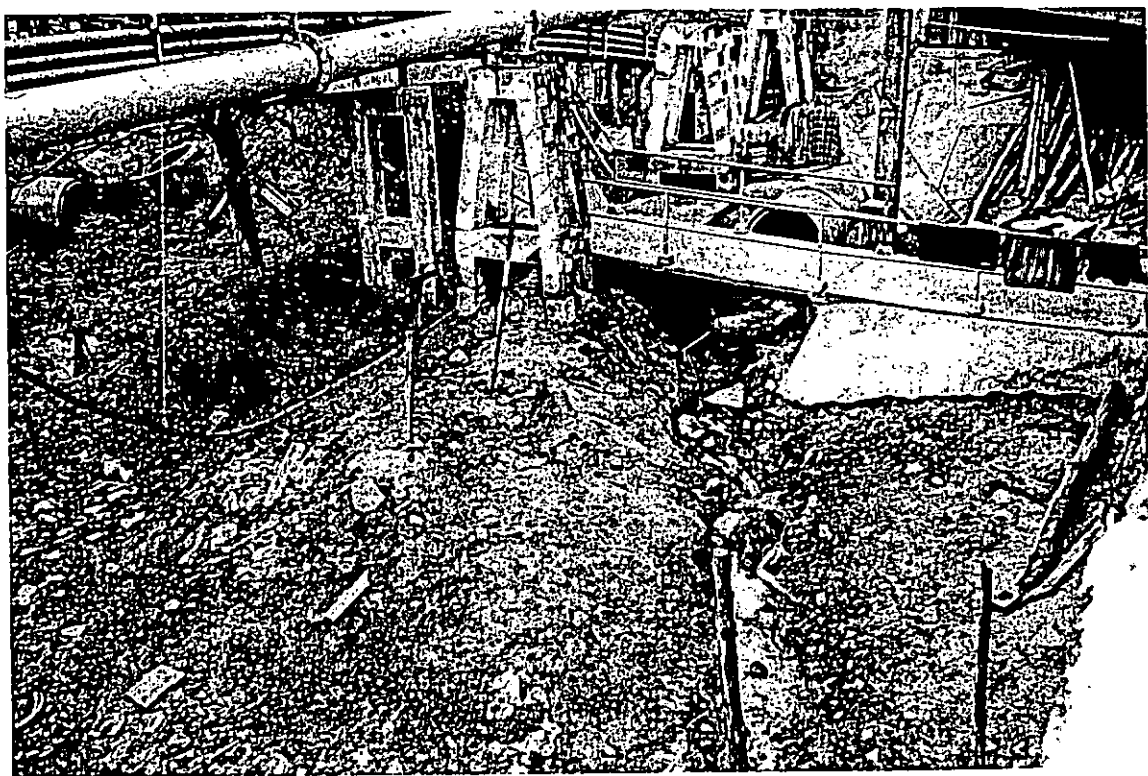
การใช้น้ำในคลองโดยการต่อท่อเข้าสู่บ้านเรือนของชุมชนริมคลอง

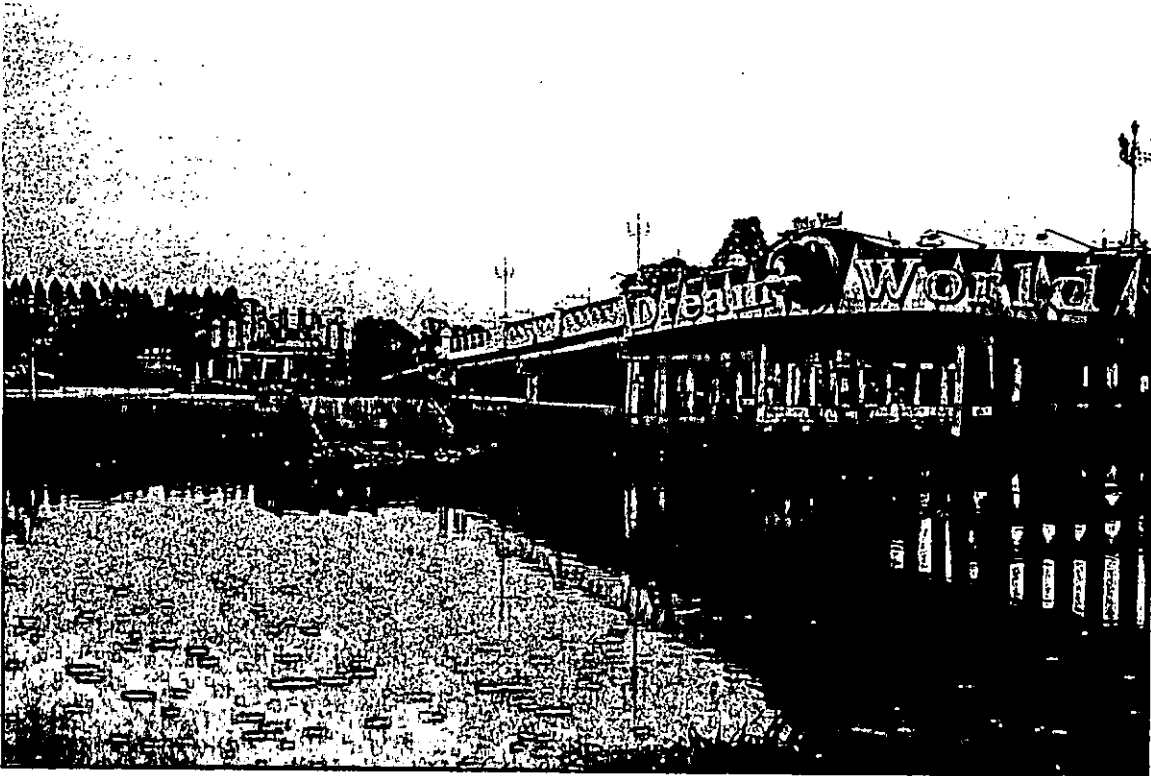
ท่อประปาที่วางไปตามแนวคลอง

การปล่อยน้ำเสียลงคลองซอย (คลอง6) ของชุมชน

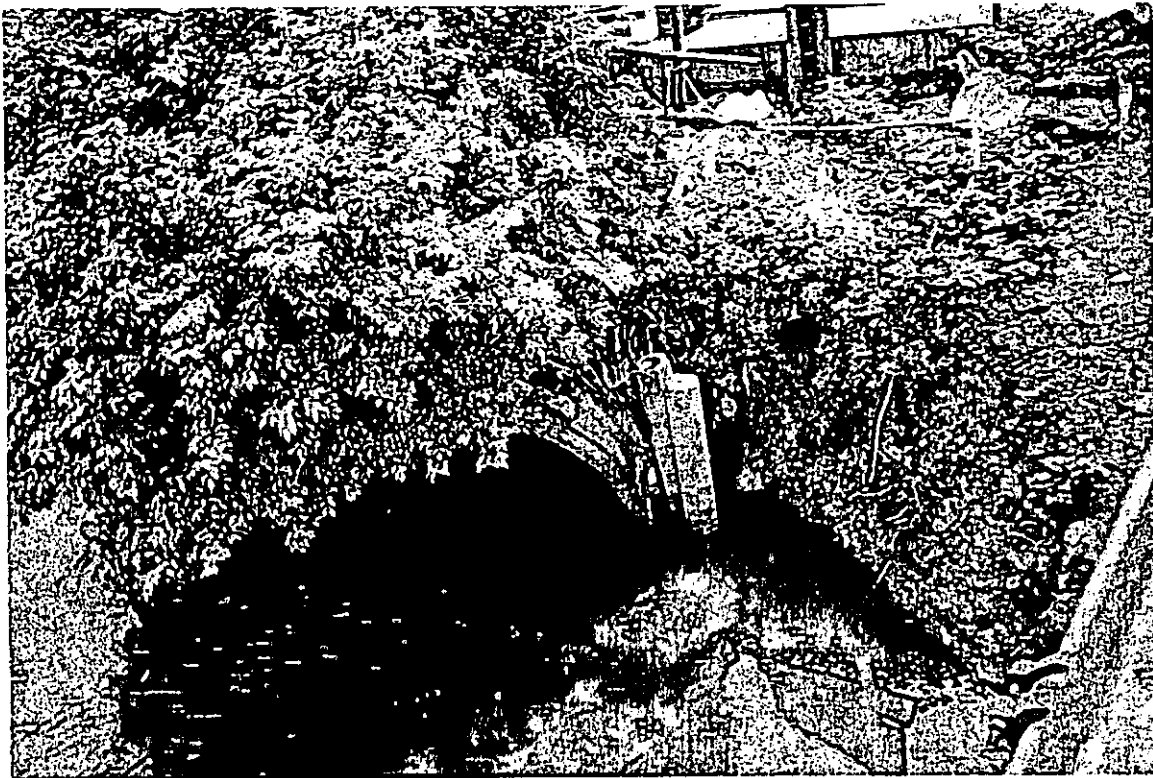
การปล่อยน้ำเสียลงคลองซอย(ปากคลอง10)

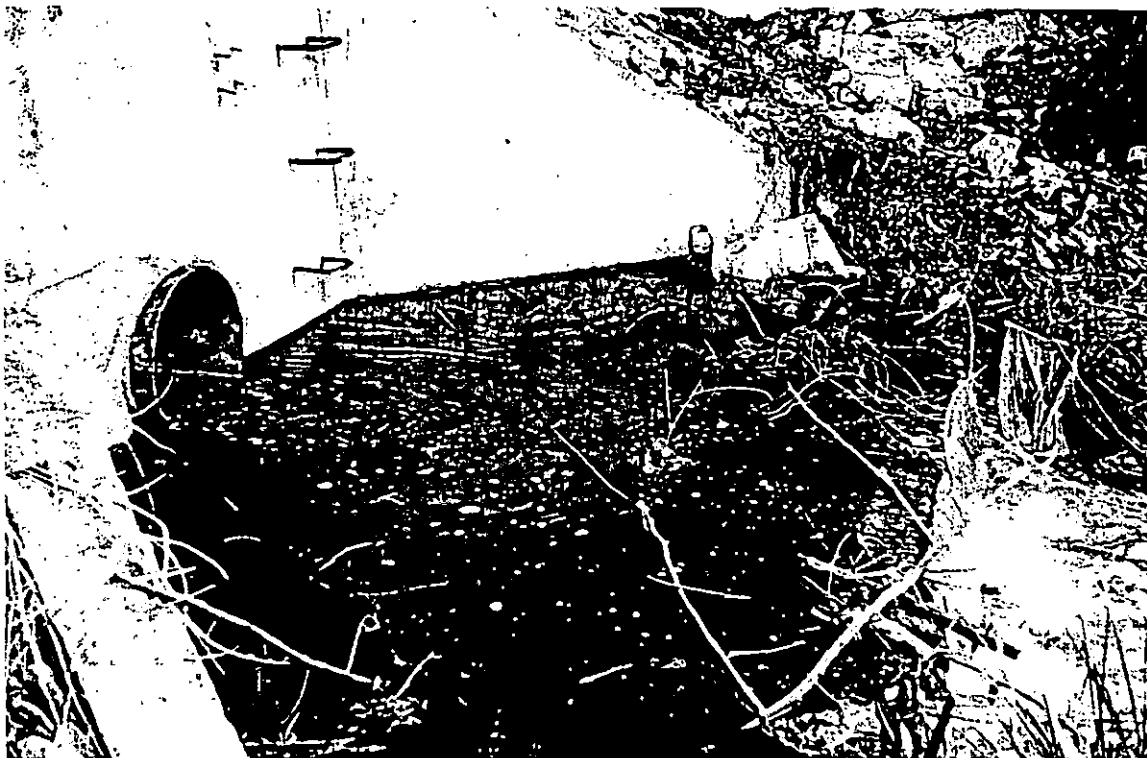
การปล่อยน้ำเสียลงคลองของสถานประกอบการ

การปล่อยน้ำเสียลงคลองบริเวณตลาดวังสิต

ท่อระบายน้ำที่งัดตามแหล่งชุมชนที่มีการปล่อยน้ำเสียลงคลอง

ขยะที่พบเห็นได้ตามริมฝั่งคลองที่ใกล้แหล่งชุมชน

การทิ้งขยะในชุมชน

ชุมชนบ้านจัดสรรกลายเป็นชุมชนขยายที่พบเห็นได้ตลอดคลองรังสิตประยูรศักดิ์

สภาพการจราจรบนถนนสายรังสิต - นครนายก

ภาคผนวก จ
แบบบันทึกการสัมภาษณ์

แบบบันทึกการสัมภาษณ์

เรื่อง การศึกษาผลกระทบของการขยายชุมชนที่มีต่อสภาพแวดล้อมของ คลองรังสิตประยูรศักดิ์ สถานที่ ชุมชนคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ในเขตอำเภอธัญบุรี

วันที่ เดือน พ.ศ. เวลา

1. ลักษณะทางด้านประชากร

1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์(นาย,นาง,นางสาว)

อายุ 20 – 30 ปี

31 – 40 ปี

41 – 50 ปี

50 ปีขึ้นไป

1.2 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

หัวหน้าครอบครัว

ภรรยา

บุตร

อื่นๆ.....

1.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

1 – 5 คน

6 – 10 คน

10 คนขึ้นไป

1.4 ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขต

เทศบาลเมืองรังสิต

เทศบาลตำบลธัญบุรี

เทศบาลบึงส่นัน

องค์การบริหารส่วนตำบลบึงยี่โถ

อื่นๆ.....

1.5 ระยะเวลาที่เข้าอาศัยในชุมชน

- 5 – 10 ปี
- 11 – 20 ปี
- 21 – 40 ปี
- 40 ปีขึ้นไป

2. ข้อมูลทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม

2.1 ลักษณะที่อยู่อาศัย

- บ้านชั้นเดียว
- บ้าน 2 ชั้น
- หมู่บ้านจัดสรร
- อื่นๆ.....

2.2 พื้นที่อาศัยมีขนาด

- น้อยกว่า 1 ไร่
- 1 – 2 ไร่
- มากกว่า 2 ไร่

2.3 พื้นที่ทำกิน

- ไม่มีพื้นที่ทำกิน
- มีพื้นที่ทำกิน
 - น้อยกว่า 1 ไร่
 - 1 – 5 ไร่
 - 6 – 10 ไร่
 - 10 ไร่ขึ้นไป

2.4 ลักษณะการครอบครองที่ดิน

- เจ้าของ
- ผู้เช่า
- ผู้อาศัย

2.5 ลักษณะการครอบครองที่ดิน

- ของตนเอง
- ที่เช่า ไม่มีที่ดินทำกิน

2.6 การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค

- น้ำประปา
- น้ำฝน
- น้ำจากคลองรังสิตประยูรศักดิ์
- ชื่อน้ำดื่ม
- อื่นๆ.....

2.7 การระบายน้ำเสียภายในบ้าน

- มีท่อระบายน้ำ
- ทิ้งลงพื้น
- ทิ้งลงคลอง
- อื่นๆ.....

2.8 ที่ทิ้งขยะ

- ทิ้งขยะเทศบาล
- มีคนรับจ้างนำไปทิ้ง
- ทิ้งลงคลอง
- ทิ้งในที่สาธารณะ
- ทิ้งลงข้างบ้าน
- อื่นๆ.....

2.9 การถ่ายสิ่งปฏิกูล

- มีส้วม
- ไม่มีส้วม
- ปล่อยลงคลองโดยตรง
- อื่นๆ.....

3. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

3.1 การประกอบอาชีพ

- ทำนา จำนวนไร่
- ทำสวน จำนวนไร่
- สวนส้ม สวนมะม่วง สวนกล้วย
- สวนฝรั่ง อื่นๆ.....
- ทำไร่ จำนวน.....ไร่
- ข้าวโพด ถั่ว หนุ่ย
- เลี้ยงสัตว์ พื้นที่เลี้ยงสัตว์ไร่/ตารางวา
- สัตว์ปีก แพะ แกะ วัว กระบือ
- เลี้ยงปลา
- ค้าขาย (ระบุ)
- รับจ้าง (ระบุ)
- พนักงานโรงงาน / บริษัท / ธนาคาร

3.2 ท่านใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงในการทำการเกษตรบ้างหรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

.....

3.3 ท่านได้รับผลกระทบจากการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงในการทำการเกษตรหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

4. ข้อมูลทางสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิต (เป็นข้อมูลทางด้านความคิดเห็นและเสนอแนะ)

4.1 พาหนะที่ท่านใช้ในการเดินทาง

- รถ
- รถเก๋ง รถกระบะ รถมอเตอร์ไซด์
- รถจักรยาน อื่นๆ.....
- เรือ
- เรือพาย เรือติดเครื่อง เรือรับจ้าง

4.2 ท่านเคยไปร่วมกิจกรรมงานประเพณี งานวันสำคัญทางศาสนาที่วัดหรือไม่เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.3 ท่านเคยไปทำบุญที่วัดในชุมชนของท่านหรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.4 ท่านมีความใกล้ชิดหรือพูดคุยกับเพื่อนบ้านบ้างหรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.5 ท่านมีความรู้หรือเคยเห็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนคลองรังสิตบ้างหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- ด้านการเกษตร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- ด้านการคมนาคม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.8 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการขยายตัวของหมู่บ้านจัดสรรในชุมชนคลองรังสิต

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณ ที่ให้ความร่วมมือ

ภาคผนวก ช
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวเดือนเพ็ญ บัณฑิตวัฒนะ
วันเดือนปีเกิด	7 พฤศจิกายน 2500
สถานที่เกิด	เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	36 ซอยรังสิต - ปทุมธานี 12 ซอย 5 อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 2 ระดับ 7
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2516	มัธยมศึกษา โรงเรียนวุฒิมาศึกษา กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2518	ปกศ. วิทยาลัยครูธัญบุรี กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2520	ปกศ.สูง วิทยาลัยครูธัญบุรี กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2526	กศ.บ (เอกสังคัมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา
พ.ศ.2547	กศ.ม การมัธยมศึกษา (การสอนสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร